

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZE EĞİTİMİ ANABİLİMDALI

MÜZE EĞİTİMİ VE MÜZE ZİYARETÇİLERİNİN ATATÜRK VE KURTULUŞ
SAVAŞI MÜZESİ ZİYARETÇİ PROFİLİ ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bekir ONUR

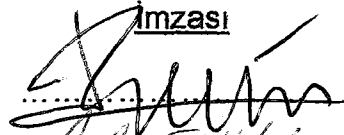
Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Bekir ONUR

Prof. Dr. Gelengül HAKTANIR

Yard. Doç. Dr. Müge ARTAR

İmzası

Tez Sınavı Tarihi9.....Kasım.....2005.....

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZE EĞİTİMİ ANABİLİMDALI

MÜZE EĞİTİMİ VE MÜZE ZİYARETÇİLERİNİN ATATÜRK VE KURTULUŞ
SAVAŞI MÜZESİ ZİYARETÇİ PROFİLİ ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bekir ONUR

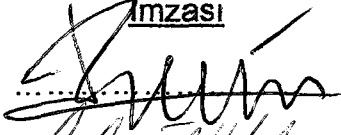
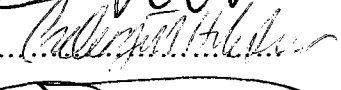
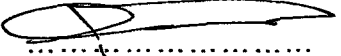
Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Bekir ONUR

Prof. Dr. Gelengül HAKTANIR

Yard. Doç. Dr. Müge ARTAR

İmzası

Tez Sınavı Tarihi9...Kasım...2005.....

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
1. GİRİŞ.....	1
PROBLEM.....	1
2. MÜZE KAVRAMI VE MÜZELERİN İŞLEVLERİ.....	3
3. MÜZE EĞİTİMİ.....	5
3.1. MÜZE EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ.....	10
3.1.1. BATI KÜLTÜRLERİNDE MÜZE EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ.....	10
3.1.2. TÜRKİYE'DE MÜZE EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ.....	18
3.1.3. TÜRKİYE'DE MÜZE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER.....	25
3.2. MÜZE EĞİTİMİNİN İÇERİĞİ.....	29
3.3. MÜZE EĞİTİMİNİN AMAÇLARI.....	32
3.4. MÜZEDE ÖĞRENME.....	33
3.5. MÜZE EĞİTİMCİSİNİN ÖZELLİKLERİ.....	38
3.6. MÜZE EĞİTİMCİSİNİN GÖREVLERİ.....	40
3.7. MÜZE EĞİTİMİ POLİTİKASI.....	43
3.7.1. MÜZE EĞİTİM POLİTİKASININ İÇERİĞİ.....	43
3.7.2. MÜZE EĞİTİM POLİTİKASININ AMAÇLARI.....	44
3.7.3. MÜZE EĞİTİM POLİTİKASI OLUŞTURURKEN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ALANLAR.....	45
3.7.4. MÜZE EĞİTİM POLİTİKASI OLUŞTURMADAN ÖNCE YAPILMASI GEREKENLER.....	49
3.8. MÜZELERDE EĞİTİM HİZMETLERİNİN ÇEŞİTLERİ.....	53
3.8.1. DOLAYLI HİZMETLER (Uzaktan Öğrenme Yoluyla Eğitim).....	55
3.8.2. DOĞRUDAN HİZMETLER (Yüzyüze Öğretme Yoluyla Eğitim).....	61

3.8.3. MÜZE EĞİTİMİNDE KULLANILAN GÖRSEL-İŞİTSEL YÖNTEMLER.....	65
3.9. MÜZE VE ZİYARETÇİ.....	67
3.9.1. MÜZELERİN ZİYARET EDİLME NEDENLERİ.....	67
3.9.2. MÜZELERİ KİMLER ZİYARET EDER?.....	69
3.9.3. ZİYARETÇİLERİ BELİRLEMEK İÇİN OLASI KATEGORİLER.....	70
3.9.4. ZİYARETÇİ ARAŞTIRMALARI.....	71
3.9.4.1.ZİYARETÇİ ARAŞTIRMALARININ KISA BİR TARİHİ.....	75
3.9.4.2.ZİYARETÇİ ARAŞTIRMALARININ AMACI (NEDEN ZİYARETÇİ ARAŞTIRMASI YAPILIR?).....	78
3.9.4.3. ZİYARETÇİ ARAŞTIRMASI NASIL YAPILIR?.....	80
4. ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ.....	83
5. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	89
6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	89
7. SINIRLILIKLAR.....	90
8. YÖNTEM.....	91
8.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	91
8.2. ARAŞTIRMA GRUBU.....	91
8.3.VERİLER VE TOPLANMASI	91
8.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI.....	93
9. BULGULAR VE YORUMLAR.....	94
9.1. ZİYARETÇİLERİN BOŞ ZAMAN TERCİHLERİYLE İLGİLİ BİLGİLER (GEÇTİĞİMİZ 12 AYDA ZİYARET EDİLEN YERLER VE KATILINAN ETKİNLİKLER).....	94
9.2. ZİYARET TARZLARI.....	95
9.2.1. KAÇ KEZ MÜZE ZİYARETİNDE BULUNULDUĞU.....	95
9.2.2. MÜZENİN DAHA ÖNCE ZİYARET EDİLİP EDİLMEDİĞİ.....	96

9.2.3. MÜZEYİ KİMLE BİRLİKTE ZİYARET ETTİĞİ.....	96
9.2.4. MÜZEDE GEÇİRİLEN SÜRE.....	97
9.3. ZİYARETÇİLERİN MÜZEDEN HABERDAR OLMA BİÇİMLERİ.....	97
9.4. MÜZEYE ZİYARET NEDENLERİ.....	98
9.5. ZİYARETÇİLERİN MÜZEYLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ.....	99
9.5.1. MÜZENİN TEKRAR ZİYARET EDİLİP EDİLMEMEYECEĞİ.....	99
9.5.2. MÜZEDE EN ÇOK BEĞENİLEN BÖLÜM.....	99
9.5.3. MÜZE HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	100
9.6. ZİYARETÇİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	101
9.6.1 MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN YAŞI.....	101
9.6.2. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN CİNSİYETİ.....	102
9.6.3. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN YAŞADIKLARI YERLER.....	102
9.6.4. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN EĞİTİM DÜZEYİ.....	103
9.6.5. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN MESLEĞİ.....	103
10. BULGULARIN TOPLUCA DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA.....	105
11. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	111
11.1. SONUÇLAR.....	113
11.2. ÖNERİLER.....	114
ÖZET.....	115
SUMMARY.....	116
KAYNAKÇA.....	117
EK 1- ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ ZİYARETÇİ PROFİLİ BELİRLEME ANKET FORMU.....	125

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

TABLO 1. GEÇTİĞİMİZ 12 AYDA ZİYARET EDİLEN YERLER VE KATILINAN ETKİNLİKLER.....	94
TABLO 2. MÜZE ZİYARETLERİNİN SAYISI.....	95
TABLO 3. MÜZENİN DAHA ÖNCE ZİYARET EDİLİP EDİLMEDİĞİ.....	96
TABLO 4. MÜZENİN KİMLE BİRLİKTE ZİYARET EDİLDİĞİ.....	96
TABLO 5. MÜZEDE GEÇİRİLEN SÜRE.....	97
TABLO 6. MÜZEDEN HABERDAR OLMA BİÇİMİ.....	97
TABLO 7. MÜZEYE ZİYARET NEDENLERİ.....	98
TABLO 8. MÜZENİN TEKRAR ZİYARET EDİLİP EDİLMEMEYECEĞİ.....	99
TABLO 9. MÜZEDE EN ÇOK BEĞENİLEN BÖLÜM.....	99
TABLO 10. MÜZENİN HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	100
TABLO. 11 MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN YAŞI.....	101
TABLO 12. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİ CİNSİYETİ.....	102
TABLO 13. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN YAŞADIKLARI YERLER.....	102
TABLO. 14. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN EĞİTİM DÜZEYİ.....	103
TABLO 15. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN MESLEĞİ.....	103

ÖNSÖZ

Bu araştırmayla Türkiye’de çok yeni bir alan olan müze eğitimi konusundaki çalışmalara bir katkı sağlanacağı düşünülmüştür. Bu amaçla, benden bilgisini ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Bekir Onur’a teşekkür ederim.

Müze eğitimi konusunda gerekli bilgileri kazanmamı sağlayan Anabilim dalının değerli öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Araştırmanın verilerinin toplanması sürecinde desteklerini esirgemeyen Piyade Kıdemli Albay Erol METE’ye, Öğretmen Binbaşı Halim KURT’a, Tarih Uzmanı Bora ÖNCÜ’ye ve Anıtkabir ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, Müze uzmanları İçten ÇELİKOĞLU’na ve Sevim SARAÇ’a ve bütün Anıtkabir çalışanlarına teşekkür ederim.

Aileme, arkadaşlarıma, Ayşe Karademir’e, Nesrin Uysal’a ve eşim Hilmi Uysal’a desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Çağla KARADEMİR UYSAL

1. GİRİŞ

PROBLEM

Müzeler; kültürel değeri olan nesneleri koruyan, inceleyen, değerlendiren, sergileyen ve insanların eğitime katkıda bulunan kurumlardır. Dünyadaki hızlı ve sürekli değişim, her alanı olduğu gibi müzecilik ve eğitim anlayışlarını da etkilemiştir. Günümüzün müzecilik anlayışında eğitim işlevi ön plana çıkmıştır. Müzelerin odağı koleksiyondan iletişime doğru yön değiştirmeye başlamıştır (Hooper-Greenhill, 1996). Toplumla iletişimin bir yolu olarak müzeler, eğitim politikaları aracılığıyla müze içi ve müze dışı ilişkilerini sürdürmekte ve geliştirmektedir. Gelişmiş ülkelerin pek çoğunda varlığını sürdürüp, gelişmek isteyen müzeler, toplumla bütünleşmek için eğitimi etkin olarak kullanmaktadır. Eğitim, günümüz koşullarına kendini en etkili biçimde adapte eden müzeler tarafından, 90'lı yıllar ve 21. yüzyıl için önemli bir güç olarak görülmektedir. Eğitim, sağlıklı ve başarılı bir müze için ek bir fonksiyon değil, olmazsa olmaz ve çok önemli bir parçadır (Hooper-Greenhill, 1991). Benzer bir şekilde eğitim anlayışı da değişmiştir. Eğitim ve öğrenme artık kurumsallaşmış formunu terk etmekte, kurumlar-ötesi bir hâl almaktadır (Şimşek, 1997). Eğitim okullaşma olgusundan sıyrılıp, yaşam boyu süren bir olgu haline gelmiştir. Yaşam boyu eğitim toplumdaki değişimlere ve değişim süreçlerine katılım için insanları hazırlamaktadır (Chadwick, 1980). Yeni eğitim anlayışı paralelinde hazırlanan öğretim programları aracılığıyla bireylerin, bireysel yeteneklerinin, iletişim becerilerinin, ekiple çalışma yeterliliğinin, sezgi, muhakeme, yaratıcılık, ve hayal gücü yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Arslan ve Eraslan, 2003). Eğitim ve müzecilik anlayışlarındaki insan merkezli değişimler ve gelişimler müze eğitiminin ortaya çıkmasında etkin olmuştur. Müzeler günümüz eğitim anlayışının beklentilerine cevap verebilen kurumlardır. Türkiye pek çok kültür birikimine sahip olan bir ülkedir ve hemen hemen her ilde en az bir müze bulunmaktadır. Ancak bu müzelerin ziyaretçileri ve müze eğitimiyle ilgili yok denecek kadar az çalışma bulunmaktadır. Türkiye'de müzeler, ziyaretçilerinin demografik özelliklerini, müze algılarını, beklentilerini, deneyimlerini bilmemektedir. Kısacası

müzeler hizmet edecekleri insanları tanımamaktadırlar. Bu soruları cevaplamak için müze ziyaretçi araştırmaları yapılmaktadır. Ziyaretçi araştırması uygulamaları, müzelerin karşılaştıkları pek çok zorlukta müzelere yardımcı olan bir işlev olarak gittikçe artmaktadır. Ziyaretçi araştırmaları müzelerin geniş dağılımlı ziyaretçilerle etkili iletişim kurabilmesini, diğer boş zaman tercihleriyle rekabet edebilmesini, müzenin hizmetlerinden kimlerin yararlanıp kimlerin yararlanmadığının bilinmesini, vb. sağlamaktadır. Ziyaretçi araştırması müzeye planlar, programlar ve organizasyon olarak öğrenmenin daha etkili kullanılması için bilgi sağlayabilir (www.amonline.net.au). Gelişmiş ülkelerde, müzelerin etkinliğini artıran bir yol olarak eğitim işlevi aracılığıyla ziyaretçilerle ilişkiler kurulmaktadır ve bu ilişkileri saptamak ve artırmak için ziyaretçi araştırmalarına başvurulmaktadır. Ziyaretçi araştırmaları sonucunda elde edilen bilgiler aracılığıyla, müze eğitimi etkinlikleri etkili ve sistemli bir biçimde yürütülmektedir.

Araştırmada ziyaretçi profilini belirlemek amacıyla Anıtkabir’de bulunan Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçileri seçilmiştir. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, müze olarak sahip olduğu özelliklerinin yanı sıra, Anıtkabir’in içerisinde yer aldığı için özel bir öneme sahiptir ve diğer müzelerden bu noktada ayrılmaktadır. Büyük çoğunlukla ziyaretçilerin ziyaretlerinin ilk amacı öncelikle Atatürk’ün naşını ziyaret etmektir. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin ziyareti daha sonra gerçekleştirilmektedir. Müzenin Anıtkabir içerisinde yer almasının ziyaretçi profili üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, araştırmada, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçi profili belirlenip ayrıntılı olarak incelenecek ve müze eğitimi çerçevesinde değerlendirilecektir.

2. MÜZE KAVRAMI VE MÜZELERİN İŞLEVLERİ

Geçmişte doğa nesnelerinin, sanat yapıtlarının, değerli eşyaların toplanması ve biriktirilmesi ile başlayan müze etkinliği, zaman içerisinde geçirdiği değişimler sonucunda günümüzde, "Topluma ve toplumun gelişimine hizmet eden, halka açık olan, araştırma, eğitim, eğlence amaçları ile insanların ve çevrelerinin maddi delillerini toplayan, koruyan, araştıran, ileten, sergileyen kar amacı olmayan kalıcı kurumlar"(www.icom.museum) olarak tanımlanmaktadır.

Genel olarak müzelerin işlevleri beş ana grupta toplanmaktadır. Bunlar toplama, koruma (bakım, onarım), belgeleme, sergileme ve eğitimidir.

TOPLAMA: Geçmişte olduğu gibi günümüzde de müzelerin toplama işlevi belirleyici amaçlarından birisidir. Müzeler koleksiyonlarına yeni katılımlar yapmak için kendi politikaları ve programları doğrultusunda uzman personeli aracılığıyla satın alma ya da bağış yoluyla nesne ya da yapıt toplarlar.

KORUMA, BAKIM, ONARIM: Koruma, müze koleksiyonundaki yapıtların sergilenme ya da depolanma koşulları altında yaşam süreçlerinin uzatılması için alınan tüm önlemlerdir.

BELGELEME: Belgeleme, müzelerin eserlerle ilgili var olan tüm bilgileri yazılı, görsel ve işitsel yöntemlerle saptamalarıdır (Abacı, 1996: 11 - 13).

SERGİLEME: Müze koleksiyonlarının kesin bir amaç doğrultusunda belli bir düzen içerisinde tanıtılmasına sergileme denir. Sergiler ziyaretçi ilgisini sürekli tutmalı, sanatsal, kültürel, ekonomik ve teknolojik değerleri gözden geçirerek, bunları düşünüp değerlendirmeye, araştırmaları genişletmeye olanak sağlayacak biçimde, müzeye tekrar gelinebilmesi için ilgi çekici olmalıdır. Müzelerde eserlerin sergilenmesi, sürekli koleksiyonlarla yapılabileceği gibi, geçici sergiler yoluyla da yapılabilir (Demir, 2001: 7).

EĞİTİM: 1950'lere kadar içe dönük olarak çalışan müzeler, bu yıllardan itibaren toplama, koruma, belgeleme ve sergileme gibi görevlerinin

yanı sıra toplum eğitimini hedefleri arasına alarak pasif bir anlayıştan aktif müze işletmeciliğine geçmişlerdir (Abacı, 1996: 16).

Günümüzde, müzeler ve galeriler daha dışa dönük ve ziyaretçilerine karşı sorumluluklarının bilincine daha çok varmış durumdadırlar. Geçmişte çoğu müze çalışanı, genellikle koleksiyonların bakımıyla ilgileniyordu; ancak son zamanlarda bakım kavramı, bu koleksiyonların toplumun yararı için kullanılmasını da içine alacak biçimde genişlemiştir. Bu genişleme giderek hızlanmıştır ve müzelerin işleyişinde pek çok değişiklikle sonuçlanmıştır. Bu, müzelerin eğitsel rolünü öne çıkarmıştır (Hooper-Greenhill, 1991). Müzelerin eğitim işlevini Allan (1963: 17), aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

“Günümüzde müzeler, topluma karşı ödevleri olduğunu kabul ediyorlar: bu ödev, bildikleri ölçüde gerçeği yaymak ve – tek ya da grup halinde olsunlar, tesadüfen ya da belirli bir sebeple gelmiş olsunlar – ziyaretçilere yeni kavramlar öğretmektir. Müzelerin, sergiler yardımıyla, düşünüşün gelişmesini teşvik etmesi gerektiği, bugün artık kabul edilmektedir.” Müzeler gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunan başlıca yaygın eğitim kurumlarıdır (Abacı, 1996: 16).

Günümüzde müzeler sahip oldukları koleksiyonları halka ulaştırabildikleri sürece var olabileceklerdir. Bundan dolayı da müzenin eğitim işlevi önem kazanmaktadır. Müzeler sergiledikleri aracılığıyla halkla iletişim kuracaklar, ziyaretçilerinin eğitimine katkıda bulunacaklar böylece var oluşlarını ve gelişimlerini sağlayacaklardır.

3. MÜZE EĞİTİMİ

Müzeler insanlar için etkin öğrenme çevreleri olma yönünde değişmektedir. Müzelerde güç dengesi nesnelerle ilgilenmekten insanlarla ilgilenmeye doğru yer değiştirmiştir. Müzelerin odağı koleksiyondan iletişime doğru yön değiştirmeye başlamıştır. Müzeler için yeni bir rol bulunmuştur. Müzeler öğrenme ve eğlence için bir kurum olmuştur. Bugün müzeler bir kez daha insanların üniversitesi ve okulları olmuştur (Hooper-Greenhill, 1996: 1-2). 1950'lerin başlarında müzelerin eğitsel amaçlarının tanınması için bir hareket başlamıştır. Bu yıllardan itibaren resmi ve resmi olmayan eğitim sürecinin bir bölümü olarak müzelerin ve galerilerin eğitsel değerine olan inanç artmıştır(Moore, 1982: 213).

Günümüzde müzelerin eğitim işlevinin ön plana çıkmasında müzecilik ve eğitim anlayışlarındaki gelişim ve değişimlerin etkili olduğu görülmektedir.

Bilginin güç olarak görüldüğü çağımızda eğitim kavramı "Kişide kendi öğrenme profili hakkında farkındalık yaratılması yoluyla, daha üst zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmesi ve bu arada da değişen çevresel koşullara uyum gösterebileceği bilgi, beceri ve davranışları sürekli olarak güncelleyebilmesi için uygun öğrenme ortamlarının yaratılması süreci" olarak tanımlanabilir. Günümüz toplumlarında, eğitilmiş insan kendisi ile ilgili gelişmeleri ve değişimleri takip edebilen, yaşama uygulayan, sorgulayan, yaratıcı, gelişime açık, bilgi teknolojilerini aktif olarak kullanabilen kişi anlamına gelmektedir. Bundan dolayı yeni eğitim anlayışında insan temelli yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Yeni eğitim anlayışı paralelinde hazırlanan öğretim programları öğrencilerin bireysel yetenekleri, iletişim becerileri, ekiple çalışma yeterliği, sezgi, muhakeme, yaratıcılık, ve hayal gücü yeteneklerini geliştirici özelliklerde olmalıdır. Dört duvar arasında kalan ve dış dünya ile bağlantısız ezbere dayalı bilgi kümeleri öğrencilere aktarılmamalıdır. Özellikle, eğitimin bilgi basamağından ibaret olmadığı gerçeği ile birlikte eğitimin çok yönlü olma özelliği öğretim programlarının alanlarını da doğrudan etkilemiştir (Arslan ve Eraslan, 2003). Yeni eğitim anlayışına göre öğrenme sadece sınırları ve yeri belli olan okul gibi birtakım kurumlarda gerçekleşmemektedir. Eğitim ve öğrenme artık kurumsallaşmış formunu terk

etmekte, kurumlar-ötesi bir hâl almaktadır (Şimşek, 1997: 7-8). Eğitim ile ilgili zaman ve mekan sınırlandırılmasının ortadan kalkması “Yaşam boyu eğitim” anlayışını da ortaya çıkarmıştır. Teknolojinin ortaya çıkardığı yeni eğitim süreçleri, uzaktan eğitim gibi olanaklar, eğitimi yaşam boyu devam eden bir süreç hâline getirmiştir. Böylece insanlar istedikleri zaman ve mekanda ilgi ve istek duydukları konularda eğitim alabilmektedir, bilgi yalnızca okullarda öğretmenler tarafından verilmemektedir (Oktay, 2001).

Eğitim günümüz koşullarına kendini en etkili biçimde adapte eden müzeler tarafından, 90’lı yıllar ve 21. yüzyıl için önemli bir güç olarak görülmektedir. Eğitim, sağlıklı ve başarılı bir müze için ek bir fonksiyon değil, olmazsa olmaz ve çok önemli bir parçadır (Hooper-Greenhill, 1991). ICOM, müzelerin eğitim ve toplumsal rolleriyle ilgili olarak özet olarak şunları söylemiştir; “Nüfusun bütün bölümleri tarafından kullanılan bir eğitsel kaynak olarak müzelerin rolü, gelişim için her fırsatı kullanmak olmalıdır.... Müzelerin, hizmet etmeyi hedeflediği grup ya da bölgedeki toplumun her düzeyinde yeni ve daha geniş ziyaretçi kitlelerini çekme ve politikaları ve hedefleri doğrultusunda hem genel topluma hem de özel bireylere ve gruplara olanaklar sunma sorumlulukları vardır (Iguchi, 2005). Yaşam boyu eğitim anlayışının yaygınlaşması, müzelerin eğitim işlevini ön plana çıkaran önemli etkenlerden birisidir.

Yaşam boyu eğitim toplumdaki değişimlere ve değişim süreçlerine katılım için insanları hazırlamaktadır. Yaşam boyu eğitimin müzelerle ilişkili olduğu açıktır ve bu genel eğitim için zorunluluktur. İlk olarak müzeler, yeni değer sistemlerine, boş zaman tarzlarına ve rollerine uyum sağlaması için insanlara yardım için harekete geçmeli ya da var olan eylemlerini devam ettirmelidirler. Ayrıca müzeler, daima değişen bir dünyada insanların kendilerini gerçekleştirmelerine (self-fulfilment) yardımcı olmak için yenilik yapan kurumlar olarak işlevlerini göz önünde bulundurmak zorundadırlar.

Müzeler sadece olanaklar sunan değildir, aynı zamanda etkin katılım için olanaklar yaratmak zorundadırlar. Toplum eğitimi sadece insanlar arasında bütünlük duygusunu yaratmamalı aynı zamanda var olan problemlerin ya da ihtiyaçların bilgisini ve anlayışını yayabilmelidir. Müzenin

işlevleriyle ilgili olarak müzeler yurttaşlık bilincini uyandırmalı ve ait olma duygusunu yaratmalıdır. Müzeler toplumla ilişki kurmak zorundadır. Müzeler, boş zaman eğlenceleri, inanç, sosyal hizmetler ve sosyal çalışmalar, resmi (formal) ve resmi olmayan (informal) eğitim hazırlıkları ile bağlantılı olmak zorundadır (Chadwick, 1980: 101-109).

Günümüzün eğitilmiş insan profiline ulaşmak için, yaşam boyu eğitim anlayışı çerçevesinde müzeler, doğasında zaten var olan eğitim işlevinden dolayı, önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müzecilik anlayışındaki değişimler de müzelerin eğitim işlevlerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Başlangıçta eski eserleri toplama ve sergileme amacı taşıyan müzeler, günümüzde pedagojik, sosyolojik, psikolojik içerikler edinmiş, hatta “Müzeoloji” adıyla üniversitelerde ayrı eğitimi alınan bağımsız bir bilim dalı kimliğine kavuşmuştur. Doğal oluşumu içerisinde, önceleri tarihi yapılarda koleksiyonlarını koruyup sergileyen müzeler, çağdaş müzecilik anlayışı ile yeniden yapılanmış ve yaygın eğitim kurumları durumuna gelmişlerdir (Atasoy, 1994: 38). Müzeler yalnız eşyaya gösterilen saygının sınırlarını aşp, insana gösterilen saygı, toplumla doğrudan iletişim kurma, toplumun kültürlenmesi görevinin üstlenildiği çağdaş müzecilik anlayışına yönelmiştir (Özkasım, 1997: 77). Günümüz modern müzeciliğinde temel amaç eserleri depolamak ve sergilemek değil, eğitimidir. Müzelerdeki sergilemeler ya da insanlara sunulanlar, toplumların emeklerinin, düşüncelerinin, hayata bakışlarının ve inançlarının kanıtlarını, dönemlerinin yaşam ve sanatını gösterdiğinden müzeler, tarihin anlaşılmasına, eski geleneklerin öğrenilmesine, zevk ve estetik beğenilerin gelişmesine ve doğal olarak eğitimin okul dışında da devam ettiği fikrinin benimsenmesine, sonuç olarak; halkın eğitime yardımcı olmaktadır (Atasoy, 1999: 17; Atagök, 2003).

Yeni müzecilik anlayışını savunanların tüm önerileri, müzenin bilgi aktarması temeline dayanmaktadır ve bir eğitim ve kültür kurumu olarak müzenin amacı, ziyaretçilerin ihtiyacına göre program ve sergiler hazırlamaktır. Müzeler, böylece toplumu yönlendirerek, yeni ufuklara yönelmesini sağlarlar. Yine onlara göre müze bir forum olmalıdır ya da halk

ile uzmanlar arasında bir diyalog oluşturmalıdır. Ziyaretçilerin müzeden elde edeceği bilgi ve deneyim, müzenin bir ürünü olacaktır (Atasoy, 1997: 97).

Çağdaş Müzecilik anlayışında müzeler arasındaki ilişkilerin son derece önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle halkın farklı kesimleri ile müze dernekleri, resmi ya da özel kurumlarla olan ilişkiler bunların başında gelmektedir. Çağdaş Müzeciliğin amaçlarının başında müzelerin çeşitli etkinliklerini toplumun değişik kesimlerini dikkate alarak yapması gelmektedir. Özellikle sürekli sergilerin yanı sıra geçici sergiler, rehberli geziler, dia-film gösterileri, söyleşiler, seminerler ve atölye eğitimleri de ağdaş müze etkinliklerinin başında gelmektedir. Başka bir deyişe, müze içerisindeki eğitim gerçekleşirken, diğer yandan müzeye gelmeyi aklının ucundan bile geçirmeyen halk kesiminin ayağına etkinliklerle gidilmesi hedeflenmektedir. Müzeler sanat haberlerinin odak noktasına dönüşecek, her gün yeni ziyaretçilerin yanı sıra müzeyi çok iyi tanıyanlar da tekrar tekrar bu sanat kurumuna gelebileceklerdir. Müzeyi seven kişilerin müze elemanları gibi çalışmaları da etkinliklerin büyük boyutlara ulaşmalarına yardımcı olacaktır. Müzelerin diğer kurum ve kuruluşlarla yardımlaşmaları da yararlı olacaktır. Kurumlar arası işbirliği bilincinin gerçekleşmesi, sanatçı desteği müzelerin daha yararlı hizmetler vermelerine yol aacaktır. Günümüz müzeciliğinin en önemli görevlerinin başında halka ve öğrenciye inen eğitim programlarının düzenli bir biçimde sürdürülmesi de gelmektedir. Avrupa ve Amerika müzeleri müze görevlerinin yanı sıra eğitimi de ciddi biçimde üstlenmişlerdir. Almanya'daki müzelerin hemen hepsinde özel dershaneler ve atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde anaokulu çocuklarına gerçeğe yakın arkeolojik objeler verilmekte, onlardan kil ya da hamurla aynısını yapması istenmektedir. Böylece ğretmenin kontrolü altındaki ana okulu öğrencileri arkeoloji ve sanat tarihi ile çok kk yaşta tanışmaktadırlar. Orta ğrenimde tarih dersleri çoğunlukla müzelerdeki arkeolojik bir ortamda yapılmaktadır. Avrupa ve Amerika müzelerinin bir başka eğitici yanı da geçmişteki yaşantıların Neolitik devirden başlayarak panolar ve maketler halinde gözler önüne serilmesidir.

Çağdaş müzecilikte müzelerin yaptıkları etkinlikleri topluma duyurmak ve toplumun ilgisini çekmek, toplumla bütünleşmenin ilk koşuludur. Etki alanını genişletmek, müzeye gelen sanatçı, sanatsever, aydın ve öğrencilerden oluşan dar çevreyi aşmak için müzeler bilinçli programlar yapıp iletişim organları ile halkla ilişkiler kurmak zorundadır. Kısa ve informal yazılı ve sözsel duyurularla birlikte uzun ayrıntılı bilgilerin basın, radyo ve televizyonda halka aktarma, halkla ilişkilerin dolaysız yöntemleridir. Müze programlarının afiş ve pankartlarla halkın ve trafiğin yoğun olduğu bölgelerde sergilenmesi, el broşürlerinin dağıtımı yine bu yöntemler arasındadır. Modern müze, temel görevlerinin yanı sıra, bölgesini araştıran, yakın-uzak çevresi ile iletişim kuran, her türlü sosyal, kültürel çalışmaların yapıldığı bir merkez olma yolundadır (Acar, 1996: 95; Yücel, 1999 : 86 – 90). Müzelerde sergilenen eserlerin, pek çok insanın bilmediği kültürlere ait olmasından ve tek başlarına bir anlam taşımamalarından dolayı, modern müzecilik anlayışında eserleri iyi tanımak kadar insan psikolojisinin de iyi analiz edilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Atasoy, 1994: 38).

Bugün müzeler, içinde bulundukları toplumun kültürünü doğrudan etkileyen, eğitici işlevleri kolaylaştıran, biçimlendiren, canlı ve yaşayan kurumlardır (Çakmak, 2002: 35).

Çağdaş müzecilik anlayışında müzelerin eğitim ve iletişim işlevlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Günümüzde müzeler ziyaretçilerini tanıyan, onların ihtiyaçlarına göre program ve sergiler geliştiren, toplumun eğitimine katkıda bulunan, diğer kurumlarla işbirliği kuran, sosyal ve kültürel çalışmaların yapıldığı merkezler, yaygın eğitim kurumlarıdır.

Müze eğitiminin ortaya çıkışında, eğitim ve müzecilik anlayışındaki gelişmelerin etkili olduğu görülmektedir. Bu noktada, müze eğitiminin tarihsel gelişimiyle ilgili açıklamaların da, müze eğitiminin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki bölümde, müze eğitiminin batı kültürlerindeki ve Türkiye'deki gelişimi aktarılmıştır.

3.1. MÜZE EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

Bu bölümde, müze eğitiminin Avrupa, Amerika ve Türkiye'deki gelişimi aktarılacaktır. Müze eğitiminin anlaşılması için tarihsel gelişiminin bilinmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

3.1.1. BATI KÜLTÜRLERİNDE MÜZE EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

Tarihsel gelişim süreci içerisinde Yunan tapınaklarından başlayan müzecilik, kent-soyluların zenginlik gösterisi amaçlı antikalarını sergileme hevesleriyle devam etmiştir. 18. yüzyılda müzelerin tek amacı geçmişten kopmak istemeyen Avrupa'nın, eski dönem antikalarının sergilenmesiydi. Endüstri Devrimi'yle beraber Avrupa 19. yüzyıla büyük bir ekonomik refah ve endüstriyel gelişimle girmiştir. Halk müzelerinin ilk ortaya çıkışından itibaren, eğitim işlevi de müzelerin işlevleri arasına girmiştir (Ünal, 1999: iii - 11). John Ruskin'in 1857 yılında İngiltere parlamentosuna müzelerin çalışan sınıfların eğitiminde kullanılmasını önermesiyle müzelerin eğitim ve öğretimdeki rolü başlamıştır (Shabbar, 2001: 69).

Müzeciliğin kurumsallaşmasının yollarını açan gerçek anlamda koleksiyonculuğun, Avrupa'da 15. – 18. yüzyıllarda geliştiği söylenebilir. Rönesans döneminin sanat ve bilimdeki hızlı yükselişi, bilgi paylaşımını da beraberinde getirmiştir. 1550'li yıllardan sonra uzak ülkelere seyahatlerin sıklaşmasıyla ve buralardan getirilen çeşitli malzemelerin Avrupa'da sergilenmesiyle, bu dönem ilginin sanat odağından çıkarak, koleksiyonların çeşitlenmesinin ilk adımı olarak görmek mümkündür. Koleksiyonların genişlemesi zamanla koleksiyon sahiplerine ağır sorumluluklar yüklemiştir (Çakmak, 2002: 27-28). Toplanan koleksiyonlar için yer gereksinimi ve bu koleksiyonların bakım gerektirmesi sonucu bazı eşya sahipleri koleksiyonları başından atmayı düşünmüştür, bazıları da sahip oldukları koleksiyonlardan insanların yararlanması istemiştir. Bu iki sebep, büyük halk kitlesinin yararına tam ve bütün koleksiyonların armağan edilmesine sebep olmuştur, bu hibeleri alan kurumlar, sanat galerisi ya da müze adıyla anılmışlardır (Allan, 1963: 6).

Samuel Van Quichberg isimli bilgin ilk kez 1665'de örnek bir müzenin nasıl kurulabileceği konusunu içeren "Inscription" isimli bir kitap yazmıştır, kitapta belirli kurallara göre toplanan eserlerin nasıl sınıflandırılacağı konusunda bazı ilkeler ortaya konmuştur. Onun ardından C. F. Neicklius da müzeciliğin el kitabı olarak nitelenen "Museographia"yı yayınlamıştır. Müzelere eser toplamanın kuralları bu kitapta ele alınarak geliştirilmiş ve sanat severlerce ilgi ile karşılanmıştır. Bundan böyle de Avrupa'da koleksiyonerliğin yanı sıra müze düşüncesi de yerleşmeye başlamıştır (Yücel, 1999: 21).

17. yüzyıl koleksiyonculuğu kurumsal müzeciliğe ve sergilemeye geçiş açısından önemli bir dönemdir. 1682'de Elias Ashmole, az bulunur objelerden oluşan egzotik koleksiyonunu Oxford Üniversitesi'ne bağışlamıştır. Bağışın önemi yeni bir anlayışa yol açmasıdır. Bu bağlamda, toplumsal bir mekân olarak üniversite kapsamına giren özel bir koleksiyon halkın görüşüne ve kullanımına açılmıştır (Madran, 1999).

1789 Fransız Devrimi'yle Fransa'da krallık düzeninin yıkılmasıyla halka hitap eden tarafsız kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bunun en işlevsel yapılarından biri de müzelerdir (Çakmak, 2002: 29).

18. yüzyılın sonlarındaki toplumsal değişim ve ekonomik gelişme koleksiyonculuğa yeni bir boyut katarken aynı zamanda sistemli araştırma, toplama ve koruma bilincini de güçlendirmiştir. Kültürel varlıkların korunması bilimsel bir bağlamda ele alınırken, müzelerin geçmişi belgeleyen merkezler olarak yeni görevler üstlenmeleri, toplumun kendi kültürünü tanıması ve öğrenmesi için bilim ve eğitim merkezleri konumuna doğru yönelmeleri gereğini ortaya koymuştur (Atagök, 1994: 88).

19. yüzyıl ise müzelerin ve müzeciliğin altın çağı olarak adlandırılabilir. Bu dönemde müzeler gerçek anlamda kurumsallaşmıştır (Çakmak, 2002: 29). 19. yüzyılın başında müzeler ve galeriler eğitim kuruluşları olarak görülüyordu. İnsanların kendilerini eğitmeleri için kurulmuş ve kütüphanelerle, konferans salonları hatta laboratuvarlarla birlikte inşa edilmişlerdi. Müzeler pek çok bilgi edinme fırsatından birini sunuyorlardı.

19. yüzyılın başında müzelerin ve galerilerin eğitim kurumları olarak ortaya çıkmalarına katkıda bulunan birkaç farklı güç vardır. Bunlar, çalışan sınıf ve orta sınıf arasında eğitim bakımından kendini geliştirmeye duyulan inanç; radikal reformcuların çalışan sınıfa “akılcı eğlence” şeklinde boş zaman geçirme fırsatları sunması; sanatın insanlaştırma ve uygarlaştırma gücüne duyulan inanç; ve toplumun tüm kesimlerinin buluşabileceği yansız yerler sunma isteğidir. 18. yüzyılın son ve 19. yüzyılın ilk çeyreğinde İngiltere’de kurulan pek çok yeni eğitim kurumu –entelektüel klüpler, Makine Enstitüleri – öğrenme kaynaklarının bir parçası olarak müzeler kurdular. 19. yüzyılda sanatın uygarlaştırma ve insancılaştırma gücüne duyulan inançta müzelerin eğitim kurumları haline gelmesinde etkili olmuştur. 19. yüzyılın başında müzeler hem orta sınıfa hem de işçi sınıfına kendini geliştirme fırsatı sunma gereğinin akılcı çözümleri olarak algılanmaya başlandılar. Müzeler ve galeriler toplumun tüm sınıflarının boş zamanlarını verimli ve eğitime yönelik biçimde geçirebilecekleri yansız yerler olarak görülüyordu. Kimi kurumlar yetişkinlere konferans ve dersler, okul çocuklarına da okul ziyaretleri şeklinde öğrenim fırsatları sunuyorlardı (Hopper-Greenhill, 1999b: 19 - 35).

Öğretim, 19.yüzyılın başlangıcında toplumun büyük bir bölümü için ortak değildi. Okullar, halk müzeleri gibi, kitleler için toplum harcamalarının gelişmekte olan sisteminin bir parçasıydı. Ancak, müzelerden farklı olarak okullar çok çabuk gelişti. 19.yüzyılın sonlarında bir değerlendirme sistemini içeren evrensel bir okul sistemi oluştu. Müzeler pek çok ülkede halk kurumları olmasına rağmen ziyaretçileri üzerinde, okullarla benzer etkiyi yaratamadı. 19. yüzyılın sonunda, müzelerin okulların eğitsel çalışmalarını desteklemesinin gerekliliği tartışıldı.

19. yüzyılın ortalarından sonra, endüstrileşme sürecinde, nüfus şehirlere taşınmıştır ve bilim ve endüstriyle yaşamın yeniden biçimlenmesiyle, hükümetler gittikçe artan bir biçimde toplumsal hizmetlerin ve eğitimin sorumluluğunu almıştır. Müzeler, kitleler için eğitim sağlayabilen kurum çeşitlerinden biri görünümündeydi. Yeni Güney Kensington Müze’sinin müdürü Henry Cole “Toplum eğitiminde müzeler çok büyük bir deneyim oluşturmaktadır” demiştir (Hein, 1998: 4).

Müzeler insanlara daha iyi yardım etmek için ve modern yaşamın değerini artırmak için devlet daireleri içerisinde yer aldı. Müze sergileri, örneğin sağlık eğitimi için toplum kampanyalarını desteklediler, endüstrideki harika gelişimlerle ya da teknolojiadaki gelişimlerle gösteriş yaptılar ya da toplum eğlencesi için nadir şeyleri, harikaları sergilediler (Hein, 1998: 4 - 15).

Birinci Dünya Savaşı sırasında müzeler çocuklara eğitim vermede ve sergiler yoluyla genel halka önemli fikirleri iletmeye büyük rol oynadılar. Bebek bakımı ve diğer sağlık ve hijyen konularındaki sergiler, müzelerde yaşamlarını geliştirme kaygısı taşıyan insanlar tarafından hevesle ziyaret edildi. Öğretmenlerin askere çağırılması ve binalara el konulması nedeniyle okullar çalışmalarına ara verdikleri zaman müzeler yardıma koştu. Savaşın sonunda eğitim sorumluları bu işlevleri genişletmek istediler ve müzeleri yeniden yapılandırmak için eğitim otoriteleri ile örgütsel bağa ve parasal desteğe açıklık getirecek önerilerde bulundular. Ama bu noktada müzeler geri çekildiler. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından müze uzmanları eğitim yetkilileriyle daha yakın bağlar kurmaya ya da yetişkinlere ve çocuklara eğitim sunan kişilerle daha yakın çalışmaya istekli değillerdi. Buna karşın, eğitim amacıyla müzelere girme istekleri, özellikle de öğretmenlerden gelen istekler yoğunlaştı. Kısa süre sonra özel öğretmenlerin okul çocuklarıyla çalışmaları için düzenlemeler yapıldı ve yetişkinlerin gereksinimlerine çok daha az ilgi gösterilmeye başlandı. Bu sırada, sergileri uzman olmayan ziyaretçiler için daha kolay ulaşılır hale getirmeye de çok özen gösterilmedi (Hopper-Greenhill, 1999b: 19).

19.yüzyıl sırasında eğitim, müzelerin başlıca işlevi olmuştur. Kendi kendine öğrenmenin gelişile ve öğretmenlerin doğal yardım almak için müzelere gitmeleriyle ideal müze anlaşılmıştır. Pek çok müze ve galeriye rağmen bu ideal başarılamamıştır, bu kuvvetle inanılan bir görüş olmuştur. 1920'lerdeki bu inanç, entelektüel ve politik yaşamın pek çok alanındaki 19.yüzyıl düşünürleri tarafından güçlü bir şekilde savunulmuştur, bu konuda harekete geçilmiştir. Yeni kuşak müze müdürleri müzeleri toplumun kullanmasıyla daha az ilgilenmişler ve daha çok koleksiyonları biriktirmeyle ilgilenmişlerdir (Hein, 1998: 5).

1920'lerde müzelerin eğitim rolü çok desteklenmemektedir. Yeni yararlar öne çıkmıştır. Koleksiyon yapma kendi başına bir amaç olarak görülmüş ve koleksiyonların tamamlanması ve bakımı müze uzmanları için başlıca mesleki kaygılardan biri olmuştur. Eskiden eğitim ve bakım aynı görevin iki bölümü olarak uygulanırken, iki ayrı çalışma alanı haline gelmiştir. Okullara ve yetişkin ziyaretçilere hizmet verme amacıyla uzman eğitim personeli atanmıştır. Ödünç verme hizmetlerinin ve okul ziyaretlerinin örgütlenmesi, eyalet müzelerinde müze öğretmenlerinin yetki alanına konmuştur; ulusal müzelerde de rehber öğretmenler yetişkinler için galeri turları yapmaktadırlar. Müze uzmanları başlıca iletişim yolu olarak sergilere dayanırken, halkla ilişkilerden büyük ölçüde çekilmişlerdir.

19. yüzyılın sonlarına doğru eğitim olanaklarındaki ve öğretim metodolojilerindeki değişiklikler, müzelerle okullar arasındaki ilişkilerin gelişmesini sağlamıştır. Müzelerin özel önemi, sadece okul programlarında değil, eğitim ilkeleriyle ilgili yazılarda da öne çıkarılan nesne dersinin vurgulanmasıyla olmuştur. Müze eğitimindeki gelişmeler iki koldan gerçekleşmiştir: Müze içinde öğretim ve nesnelerin okullara gönderilmesi için ödünç verme servislerinin yaratılması. Müzelere düzenli okul ziyaretleri, müzelerin kurulmasıyla başlamıştır. Ancak bir müze ziyaretinin eğitim değeri olup olmadığı başlangıçta çok açık değildi çünkü geleneksel öğretim yöntemi her zaman sınıfın içindeydi. İlerleyen yıllarda çocuklarla çalışacak uzman kişilerin bulunması koşuluyla bu ziyaretlerin desteklenmesi tavsiye edilmiştir. Ancak bunun ardından müzede çocuklara kimin eğitim verebileceği sorusu ortaya çıkmıştır. Bu konu, müzenin eğitim işlevi sorusunu yeni bir biçimde gündeme getirmiştir. Eğitimi kimin vereceği konusuyla ilgili olarak çok çeşitli ve çoğu zaman geçici çözümler denenmiş, ancak genel bir model ortaya çıkmamıştır. Müzelerde okul çocuklarına ders verilmesinin dayandırılacağı yapıların kurulması zorsa da, okullara ödünç verme hizmetlerinin geliştirilmesi daha uygun görülmüştür; bunun nedeni belki de, okullara göndermek için nesnelerden bir koleksiyon oluşturma, öğretim randevuları, metodolojiler ve eğitimle uğraşmaktan daha kolay olmasıydı.

1920'lerden sonra yapılan toplantılarda ve hazırlanan pek çok raporda müzelerin eğitim rolü açık bir biçimde ortaya konmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden günümüze kadarki resmi raporların hemen hemen hepsinde müzelerin geniş kapsamlı eğitim alanının vurgulanmasına ve buna serimler, geçici sergiler, etiketleme sistemleri, yayınlar, toplulukla ilişkiler ve benzerlerinin dahil edilmesine karşın, "müze eğitimi" genellikle eğitim grupları için belirli bir eğitim sunumunun organize edilmesi ve gruplara sunulması anlamında anlaşılmaktadır.

Sergileme yöntemlerinin araştırma ve geliştirme konusu olması 1960'ların sonunu buldu. 1960'larda müze ve galeri eğitimi okullarla çalışmak anlamına geliyordu. O zamana kadar pek çok müze, nesnelerin ziyaretçilerce nasıl anlaşılacağına önem vermeksizin onları kasalara dolduruyordu. Ama 1990'ların başında, dikkat nesnelerin biriktirilmesinden mevcut koleksiyonların kullanımına kayınca, müzelerin eğitim rolü daha fazla vurgulanmaya başlandı. Müzelerin eğitim rolü her yönde büyümektedir. Sergileme tekniklerine, yeni teknolojiye dayanan yeni yaklaşımlar araştırılmakta; ziyaretçilerin sergilere etkin katılımını sağlamak için etkileşimli sergiler kullanılmakta, tiyatro ya da drama kullanılarak özel olaylar düzenlenmekte, pek çok farklı hedef kitleye uyacak eğitim programları tasarlanmaktadır. Şimdi ziyaretçi tepkilerine canlı bir ilgi duyulmaktadır ve müzeler son derece popüler olmuştur (Hopper-Greenhill, 1999b).

1950'lerin başlarında müzelerin eğitsel amaçlarının tanınması için bir hareket başlamıştır, küçük ve büyük müzeler okul servisleri ile yarışmıştır. Çalışmalar ülkenin politik felsefesine göre değişmiştir. Örneğin İngiltere'de gelişim yavaş yavaş ve parça parça olmuştur. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde konu, bütün ülke için şart koşulan içerik ve yöntemlerden oluşan kapsamlı yasalar tarafından düzenlenmiştir. 1969' da British Müzesindeki bir raporda pek çok tutum yansıtılmıştır: "Müze çalışmalarının geniş bir bölümü, müze personelinin ve bakıcılarının (keepers) bilimsel çalışmaları, araştırmaları ve yayınları aracılığıyla, öğrenciler ve halk üyeleri tarafından yapılan araştırmalar için verilen cevaplar ve konferans hizmetleri aracılığıyla doğrudan eğiticiidir." Bu ifadeler yazıldığı zaman British Müzesi

öğretmenler ve öğrenciler için özel hizmet sunacak eğitim servisleri resmi olarak oluşturulmayan Birleşik Krallık'taki daha büyük müzeler arasında çok iyi durumdaydı; bu ihmal rapor sonucunda düzeltilmiştir ve ilk kez tam gün eğitim memuru tayin edilmiştir. Galler Ulusal Müzesi 1907'de kuruldu ve "tam bir popüler üniversite düşüncesinde" 1927 yılında açılışı resmi olarak gerçekleştirildi. Yirmi yıl sonra okul servisleri kurulmadan önce bile müze personeli ödünç koleksiyonları dışarıya göndermeye, okullarda konferanslar vermeye ve müzede gruplara tanıtımlar yapmaya başlamıştı. Shoreditch' deki Geffrye Müzesi 1914 yılında Londra Şehir Meclisi altında zanaatkarlar, öğrenciler ve uzmanlar için açıldı ve 1935 yılında Eğitim Komitesinin sorumluluğuna nakledildi. Müze mobilyaları ve kostümleri içerdi; bu geçmiş zamanların beğenileriyle giyinip süslenme (dressing up) için ya da şu an da söylendiği biçimiyle rol oynama (role playing) için çocuklara olanaklar sağladı. 19. Yüzyılda güney İngiltere sınırları dışında doğal tarih ve yerel çalışmalar için Haslemere Eğitim Müzesi kuruldu ve gönüllülerin yardımları ve bağışlarıyla varlığını sürdürdü. Müze çevrenin olağan şeylerini vurguladı ve öğrenmek isteyen ziyaretçilerin her çeşidine açıktı (Moore, 1982).

20. yüzyılın başından beri Amerika Birleşik Devletleri'nde müze eğitimi bir uzmanlık alanı olmuştur. Metropolitan Sanat Müzesi'nden Henry Watson Kent değişik kesimlere ulaşmak ilkesini savunmuştur. 1909 ile 1929 yılları arasında Newark Müzesi yöneticiliğini yapan John Cotton Dana müzelerin eğitimde toplumsal sorumluluğu olduğuna ve bunun onların öncelikli misyonu olması gerektiğine inanıyordu. Arthur Parker 1905-1945 yılları arasında müzelerde çalışmış bir müze eğitimcisidir ve psikolojik etkenlerin eğitim açısından etkili bir şekilde kullanılmasını ilk kez o sağlamıştır. Parker, müzelerin mümkün olduğu kadar çok kişiye hitap edebileceğini ve gerek uzun, gerekse kısa vadeli ilgi çekici programlar hazırlayarak yerel halkın kültür düzeyini yükseltmekte kullanılabileceğini ileri sürmüştür (Shabbar, 2001: 69-70). ABD'de Boston'da 1913 yılında çocuklara yönelik bir müze kuruldu ve halen 52 çalışanı ve sayısız gönüllüyle hizmet vermektedir. Müzede ayrı bir eğitim bölümü yoktur, müzenin tüm çalışması onun ziyaretçilerinin eğitim ihtiyaçlarına hizmet etmek için düzenlenmektedir. ABD'

de diğerk bir çocuk merkezli müze New York'daki Game'dir, 1973 yılında kültürel kaynak merkezi olarak anonim şirket haline getirilmiştir (Moore, 1982).

20. yüzyılda müzelere karşı ilginin gittikçe artmasıyla, dünya müzeleri arasında araştırma ve yöntemler doğrultusunda birliğin sağlanabilmesi için 20. yüzyılın ortalarında uluslararası çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1946 yılında dünya müzelerinin bilimsel kadrolarından oluşan Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) kurulmuştur. ICOM, 1947 yılında Paris'te ilk toplantısını yapmıştır. Bu toplantıda, müzeciliğin gün geçtikçe gelişen etkinlikleri görüşülmüş, uzmanlık dallarının oluşturulması, teknik incelemelerin yapılması, uluslararası kongrelerin toplanması, yayınlara ağırlık verilmesi kararları alınmıştır. ICOM'un o dönemki müdürü Georges Henri Riviera, Unesco'nun müzelerin eğitim programlarının daha geniş bir hale getirilmesini teşvik etmesiyle, müze koleksiyonlarının halka açılması için en iyi yolun bulunmuş olacağını ifade etmiştir (Çakmak, 2002: 30-31). 1948 yılında Londra'da ICOM'un Çocuk Konuları Bölümü'nün bir toplantısının ardından, Müzelerde Çocuk Etkinlikleri Grubu kurulmuştur. Bu grup ICOM'un gayri resmi İngiliz Ulusal Eğitim Komitesi olarak görev yapmıştır. 1963'de grubun adı Müzelerde Eğitim Hizmetleri Grubu (GESM) ve 1970'lerin sonunda Müzelerde Eğitim Grubu (GEM) olarak değiştirilmiştir. Grubun isminin arka arkaya değişmesi müzelerin eğitim olanaklarının yetişkinler ve üniversite öğrencileri gibi okul dışı resmi grupları da içine alacak şekilde genişlemesinden kaynaklanmaktadır (Hopper-Greenhill, 1999b: 79). UNESCO 1952'de New York'ta , 1954'de Atina'da, 1958'de Rio de Janeiro'da, 1960'da Tokyo'da eğitim seminerleri düzenlemiş, bu seminerlerde, eğitimin müzelerin birincil görevi olması gerektiği savunulmuştur (Abacı, 1996: 21).

1984 yılında "Amerikan Müzeler Birliği'nin" "Yeni bir Yüzyıl için Müzeler Komisyonu" tarafından yazılan raporda müze eğitimine geniş bir yer ayrılmıştır. "Amerikan müzelerinin öncelikli amacı"nın eğitim olduğu düşüncesi ile, Komisyon müze eğitiminin doğası ile ilgili araştırmaların, müzeler ve okullar arasında daha yakın ilişkiler kurulmasının, sergilerin

öğretici potansiyelinin çalışılmasının, yetişkin eğitiminin öneminin, müze organizasyonlarında eğitim bölümleri oluşturarak bütün müze etkinliklerine eğitimi eklemenin gerekliliğini vurgulamıştır (Zeller, 1989: 40).

19.yüzyılın başlarında müzeler ve galeriler aracılığıyla kendi kendine eğitime yönünde fırsatlar yaratılması vurgulanıyordu. Yirminci yüzyılın sonunda, herkesin okula gitmesinin sağlanmasından yüzyıl sonra, yaşamboyu öğrenme felsefesi ve öğrenmenin resmi öğrenimin tamamlanmasıyla bitmediğinin kabul edilmesi, müzeleri herkes için hem eğitimsel hem eğlendirici yapmak için yeni çabalar gösterilmesine kuramsal bir destek sağlayabilmektedir (Hopper-Greenhill, 1999b: 30).

Avrupa ve Amerika müzelerinde, 1950'lerin başında müzelerin eğitsel amaçlarının tanınması için başlayan hareket çok etkili olmuştur ve bilimsel araştırmalarla desteklenerek gelişmektedir. Türkiye'de müze eğitiminin gelişimi aşağıda aktarılmaktadır.

3.1.2. TÜRKİYE'DE MÜZE EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

Türkler tarihin değişik zamanlarında birçok devlet kurmalarına karşın göçebe yaşamalarının, estetik anlayışlarının ve dinsel geleneklerinin getirmiş olduğu nedenlerden dolayı müzecilik alanında bir gelişim yaşayamamıştır. Türkler'de koleksiyonculuk, Türkler'in kentlere yerleşmelerinden sonra, saray yaşamının getirdiği geleneklerle başlamıştır (Abacı, 1996: 22-23). Değerli nesne ve sanat ürünleri saray ve tekkelerde toplanmış, bu da Türkiye'de müzeciliğin başlatılmasına kolaylık getirmiştir (Atagök, 1985: 67).

1846 yılında eski eserler ve silahlar Aya İrini Kilisesinde toplanıp depolanmaya başlar. Bu tarihten önce de eski eserlerin toplanıp depolandığı, bir miktar sergilemenin yapıldığı ancak arşivleme ve sergilemenin bir sisteme oturtulmadığı görülür (Atagök, 1999: 95). Türk müzeciliği resmi olarak, Aya İrini'de depolanan eserlerin, 1869 yılında Ali Paşa'nın sadrazamlığı döneminde tasnif edilip, Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) adıyla teşkilatlanmasıyla başlamıştır (Çakmak, 2002: 32).

1850'lerden 1880'lere kadar Batı'dan örneklemelerin somut bir kanıtı olarak müze müdürlüklerine hep yabancılar getirilmiştir (ilk olarak İngiliz

Goold, sonra Terenzio ve Dethier). İlk eski eser kanunu (Asarı Atika Nizamnamesi) 1874 yılında Dethier tarafından hazırlanmıştır (Madran ve Önal, 2000: 175-176). P. A. Dethier müzeye personel yetiştirecek bir okulun kurulmasını istemiştir. Okulun açılması ile ilgili gerekli yazışmalar yapılmasına rağmen müzecilik okulunun açılıp açılmadığı konusunda bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1875 yılındaki bir başka padişah iradesine dayanılarak okulun açılmadığı söylenebilir. Büyük bir olasılıkla okula öğrenci bulunamamış ve bundan dolayı da Türk müzeciliği için çok faydalı olacak bir eğitim kurumu hizmete girememiştir (Yücel, 1999: 41-43). 1878 yılında “Müze Komisyonu” kurulmuştur. Komisyonun görevi, Çinili Köşk’ün onarımı, eserlerin taşınması, kazıların düzenli yapılması ve müzenin sergilemesine yardımcı olmaktır (Abacı, 1996: 23-24). İlk okul müzesinin kuruluşu 19. yüzyılın ikinci yarısında 1868’de açılan Galatasaray Lisesi’nde Tarih-i Tabiiye Müzesi ile gerçekleşir. Müze 1907’de yanınca 1923’de yeniden kurulur. Diğer bir örnek St. Joseph Lisesi’nde Frere’ler tarafından kurulan Zooloji Müzesi’dir (Atagök, 1999: 95).

1881 yılında bir Türk, Osman Hamdi Bey, müze müdürlüğüne getirilmiştir. Onun zamanı müzecilik açısından son derece önemli bir dönemdir (Madran ve Önal, 2000: 175-176). Osman Hamdi Bey, Türkiye’de müze binası olarak gerçekleştirilen ilk yapıyı, bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin binasını yaptırır. Çinili Köşk’ün onarımı, Güzel Sanatlar Okulu bugünkü Eski Şark Eserleri Müzesi diğer inşaatlar arasındadır. İstanbul dışında müzelerin Konya (1902) ve Bursa’da (1904) açılması, arkeolojik kazıların Türkler tarafından gerçekleştirilmesi başka önemli gelişmelerdir. 1884 yılında “İkinci Eski Eserler Tüzüğü” kabul edilmesi, müze kaynaklarının daha bilimsel olarak tutulması, katalogların yapılması ve sergilemede bazı yeni düzenlemeler, müzeciliğimiz için önemli adımlardır (Atagök, 1999: 96).

1920’li yılların başında başlayan kültür ilişkili çalışmaların odak noktası müzeler olmuştur. Yüzyıllar süren hanedanlık yönetiminin ardından millet egemenliği, yurttaş olma ve bir sosyal düzen içinde birey olarak yer alma düşüncesinin yerleştirilmesinin en önemli araçlarından biri de müzelerdir (Madran ve Önal, 2000: 178). Cumhuriyet’in ilanından sonra hemen her

kentte bir müze kurulmuştur. Bunda Atatürk'ün ekonomi, endüstri ve diğer alanların yanında kültür ve sanata verdiği önem yatmaktadır (Çakmak, 2002: 33). Cumhuriyet'in ilk yıllarında, daha 1924 yılında müzecilik ve araştırmacılık alanında önemli adımlar atılmıştır. Atatürk tarafından cami, medrese, türbe gibi eski kültür varlıklarının onarım ve restorasyonu için gerekli girişimler başlatılmıştır. Atatürk, söz konusu eserlerin monografilerinin yayınlanmasını istemiştir; ayrıca arkeolojik kazıları, sanat tarihi ve arkeoloji ile ilgili araştırmaları, incelemeleri, müzecilikle ilgili çalışmaları yakından izlemiş, çalışma sonuçlarını yayınlamıştır (Abacı, 1996: 26). Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni olan pek çok kavram gibi müzelerin de “ulus ideolojisine uydurulduğu ve milli bilinç eğitiminin bir parçası olarak sunulduğu” gözlemlenmektedir (Madran ve Önal, 2000: 179). Cumhuriyet döneminde okul müzelerinin kurulmasıyla, müze-okul-öğrenci ilişkisinin önemsendiği ilk öneri olarak dikkatlere gelir (Atagök, 1999: 96). Cumhuriyetin ilk yıllarında okul müzesi çerçevesinde gerçekleştirilen etkinlikler özetle şunlardır: 1927 yılının yaz tatilinde Ankara Gazi İlkokulu'nda “Milletlerarası Ders Vasıtaları Sergisi” açılmıştır; İzmir'de Özel İdare tarafından bir Mektep Müzesi açılmıştır; 1933 yılında “Seyyar Terbiye Sergisi” adıyla gezici okul müzesi uygulamasına geçilmiştir ve Ankara-Samsun arasındaki illeri kapsayan bir gezi düzenlenmiştir; aynı yıl Cumhuriyet Bayramı'nda İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde büyük bir pedagoji sergisi açılmıştır; 1938 yılına kadar toplanan okul müzesi eşyalarının bir kısmı 1945 yılında Gazi Eğitim ve Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne taşınmıştır (Öztürk, 2000: 187-200).

1930 yılında Atatürk'ün emriyle kurulan Türk Tarih Kurumu, Türkiye'de tarih, arkeoloji ve müzeciliğin hızla gelişmesini sağlamıştır (Abacı, 1996: 26). 1932'de Halkevlerinin açılması türlü kurslarla sanat ve kültürün yaygınlaşmasına neden olur. Tarihsel zenginliklerin ve sanat yapıtlarının korunup sergilendiği müzelerin eğitim öğretim bağlamındaki görevlerini Türkiye'de bu yıllarda halkevlerinde kurulan “müzecilik kolları” üstlenir. Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığını devraldığı yıl (1938) Merkez örgütünde Antikite ve Müzeler, Okul Müzesi Başkanlıkları bulunmaktadır.

1950'de Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Türkiye Milli Komitesi kurulmuştur. Milli Komitenin üyeler arasında işbirliği geliştirmek, danışmanlık yapmak, halk eğitimi ile ilgili çalışmalar yapmak gibi görevleri bulunmaktadır. Çalışmaları kapsamında "Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında Unesco Semineri" 1962'de, 1958'de ICOM'un hazırladığı Müzelerin Teşkilatlanması kitabı, 1963'de Türkçe olarak basılır. Her iki kitapta da müzelerin eğitim yönü tartışılır. ICOM'un belirli tarihlerde, farklı ülkelerde gerçekleştirilen toplantılarında, eğitimin önemi daha da vurgulanır (Atagök, 1999: 97). Milli Eğitim Bakanlığı 1958'de "Öğretmenler için Müze El Kitabını" çıkarır.

1960'lı yılların başına gelindiğinde Türkiye'de 58 müze ve 12 müze deposu bulunmaktadır. 1966 yılında kurulan "Topkapı Sarayı Müzesi'ni Sevenler Derneği" Türkiye'nin ilk müze derneğidir. Ekonomik sınırlılıklara rağmen 70'li yıllarda müzeler kurulmaya devam etmiştir. 1973 yılında Türkiye'deki müze sayısı 87, müze deposu sayısı 13'e ulaşmıştır (Madran ve Önal, 2000: 180-184).

1961 tarihli Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporunun girişinde müzelerin "birer eğitim müessesesi" olduğunun bildirilmesine rağmen, 1960'lı yıllardan bu yana Türk Müzeciliği eğitim alanındaki uygulamalarda çok az gelişme göstermiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 23-27 Ekim 1982 tarihinde düzenlenen Birinci Milli Kültür Şurası'ndaki Müze Komisyonu raporunda eğitim ile ilgili öneriler iki kategoride ele alınmaktadır. İlki, müzecilik eğitimi görmüş müzecilerin yetiştirilmesi; ikincisi de müze eğitimidir. Raporun öneriler bölümünde kültür varlıklarının tanıtılması, "Çocuk Müzesi" ya da büyük müzelerde çocuk bölümlerinin kurulması uygun görülmektedir. 1989'da yapılan 2. Milli Kültür Şurası'nda "Kültür politikasının uygulanması konusunda ilgili kuruluşların özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın yakın işbirliği ve desteği sağlanmalıdır" denmektedir. 1986 yılında Milli Eğitim Bakanlığı "Okul Müzeleri" nin kuruluş ve işleyişine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla Okul Müzeleri yönergesini yayınlar. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Tebliğler dergilerinde müzeler haftası ile ilgili genelgeler yayınlanır. Müzecilik eğitimi için 1989 yılında YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Müzecilik Yüksek Lisans Programı ve 8 yıl sonra 1997'de Ankara Üniversitesi'nde Müze

Eğitimi Yüksek Lisans Programı açılır. 1992 yılında Milli Eğitim Tebliğler Dergisi'nde Cumhuriyet Müzeleri adı altında her ildeki liselerin birinde bir okul müzesi kurulması için yönerge yayınlanır. Bunun üzerine kurulan ve kurulması planlanan Cumhuriyet Eğitim Müzeleri'nin isimleri 24 Nisan 1995 tarihli 2429 sayılı Milli Eğitim Tebliğler Dergisi'nde yayınlanır. 1990'lı yıllarda Antalya Müzesi'nde çocuklar için bir bölüm düzenlenir ve etkinlikler yapılır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bir çocuk bölümü 1995'de kurulur (Atagök, 1999: 98). 1980 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Derneğince Türkiye'de ilk atölye çalışmaları başlatılmıştır (Çakmak, 2002: 34).

1980'lerin başında Kültür Bakanlığı'na bağlı müze sayısı 120 civarındadır. Son 20 yıl içinde açılmaya başlayan özel müzeler, müze türlerinin çeşitlenmesi, tarihsel süreçlerin farklı alanlarında sunumlara yönelmesi açılarından, Türk müzeciliğine bir hareketlilik getirmiştir (Madran ve Önal, 2000: 182-183).

Atasoy'a göre, Harbiye Askeri Müzenin önyak olmasıyla, şimdiye kadar 6 tane müzecilik semineri yapılmıştır. Bu seminerlerde müzeciliğin çeşitli sorunları tartışılmıştır. Türkiye'de müzecilik yaklaşık 130 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen, Türkiye bu alanda çok az ilerleyebilmiştir. Oysa reklam yapılsa, müzelerde halkın ilgisini çekecek etkinlikler düzenlense insanlar müzelere gideceklerdir, ayrıca çağdaş müzeciliği yakalamak için hem müzeciler hem de yetkililer eğitilmelidir (Atasoy, 2005: 77-79). Sümer Atasoy, Cumhuriyetle birlikte müzeciliğin hızla gelişme kaydettiğini, ancak yetersizlikleri şöyle ifade etmiştir; "Müzecilik konusunda etkili ve sürekli bir devlet politikası yoktur. Bugün yurdumuzda Kültür Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, şehir belediyeleri ile bazı kuruluşların müzeleri olmak üzere yüzden fazla müze vardır. Fakat bunların toplumu eğitmesi ve ilgiyi çekmesi bugünkü koşullar altında olanak dışıdır. Müzeciler yetersiz kanun ve yönetmeliklerle çalışırlar (...) müzecileri eğitecek bir okul yoktur." (Çakmak, 2002: 34).

Paykoç (2003); müze eğitiminin Türkiye'de yerleşmesinde etkili olabilecek girişimleri şöyle gruplandırmıştır:

1. Milli Eğitim Bakanlığı'nın çalışmaları:

Müzeler haftasında yapılan faaliyetler;

1923-30 yılları arasında, 1980'den sonra ve 1990'lı yıllardan itibaren okul müzelerinin kurulması;

1992'den itibaren Cumhuriyet müzeleri kurulması ve eğitimle ilişkili olarak ele alınması;

Atatürk Eğitim Müzelerinin kurulması;

Ders programlarında özellikle 1996-98 yıllarında müzede eğitime yer verilmesi;

Öğretmenler için müze ve eğitim seminerleri;

2. Üniversitelerin girişimleri ile seminer, atölye çalışmaları, ders ve program olarak müze eğitiminin Türkiye'de yerleşmesinde etkili olan çalışmalar:

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nda (1997) başlatılan müze eğitimi tezsiz ve tezli yüksek lisans programı;

1989 yılından beri Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalında yapılan eğitim çalışmaları ve düzenlenen "Eğitim Ortamı Olarak Müzeler" konferansları;

Çeşitli üniversitelerin tarih, sanat tarihi ve arkeoloji bölümlerinde verilen ilgili dersler ve faaliyetler;

O.D.T.Ü Geliştirme Vakfı'nın desteklediği müze eğitimi projesi çerçevesinde yapılan seminer, eğitim ve uygulamalar;

1997 ve 1998'de Ankara Üniversitesi, O.D.T.Ü ve Alman Kültür Merkezi girişimleri ve işbirliğiyle düzenlenen toplantılar ve 1998'de yapılan toplantı sonucunda hazırlanan ve müzenin yaşamla bağlantılı olarak verimli kullanılmasına ağırlık veren "Müze ve Eğitim Bildirgesi";

3. Sivil Toplum Örgütlerinin çağdaş müzeciliği ve müze eğitimi geliştirme girişimleri:

1998'de Müzeciler Derneği'nin düzenlediği "Müzeciliğimiz: Müze-Eğitim İlişkileri" toplantısı;

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın 1990'lı yıllarda düzenlediği sergiler ve "Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar" toplantısı ve Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın "Gezici Çocuk Müzesi" projesi;

1980'li yıllardan sonra Çağdaş Drama Derneği'nin diğer kuruluşlarla birlikte düzenlediği müze ve sergilerde atölye çalışmaları, yaratıcı drama uygulamaları, seminerleri ve projeleri.

4. Müzelerin girişimi ile ya da yeni anlayışla müze ve bilim merkezleri oluşumları ve tasarımları ile başlayan çalışmalar:

Bellli resmi ve özel müzelerde yapılan eğitim çalışmaları (Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi);

1990'da Ankara Oyuncak Müzesi'nin kurulması;

1998'de başlayan Bursa Çocuk Müzesi tasarımı;

Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Müzeleri rehber öğrenci yetiştirme ve yuva-müze projeleri;

Müzelerin (Antalya ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri gibi) çocuk bölümleri açma girişimleri.

Yukarıda özetlenenlerin dışında Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü ve Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nın 10-11 Ekim 2002 tarihlerinde birlikte düzenledikleri "Müze Eğitimi Seminerleri (1) Akdeniz Bölgesi Müzeleri" semineri de bulunmaktadır (Onur, 2003).

Yukarıda özetlenen girişim ve gelişmeler incelendiğinde, Türkiye'de müze eğitiminin benimsenmesi ve geliştirilmesi için çok yönlü bir yaklaşımla uzun vadeli çalışmaların, projelerin gerekliliği ve tüm çalışmaların belli bir koordinasyon içinde yapılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Müze eğitimi, toplumsal kaynakları, insanları, eğitim ve diğer ilgili alanlardaki kurumları ve her yaş grubunu bir araya getiren bir alandır. Bu anlamda Türkiye'de müzecilik eski olmakla beraber müze eğitimi henüz başlangıç düzeyindedir ve çeşitli yaklaşımlarla kendini göstermektedir (Paykoç, 2003: 50-52).

Görüldüğü gibi Türkiye'de, 1920'lerde başlayan müze eğitimi batı kültürlerinin çok gerisindedir ve müze eğitimiyle ilgili çalışmalar sistemli ve

eşgüdüm içerisinde yürütülmemektedir. Aşağıda Türkiye’de müze eğitimiyle ilgili gerçekleştirilen çalışmalardan bazı örnekler verilmiştir.

3.1.3. TÜRKİYE’DE MÜZE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

Bu bölümde, bir önceki bölümde özet halinde verilen, Türkiye’de müze eğitimi alanında yapılmış olan çalışmalardan örnekler verilecektir.

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Yüksek Lisans Programı’nın öncülüğünde, okul-müze ilişkisinin geliştirilmesi amacıyla bir eğitim projesi başlatılmıştır. Türkiye’de müze toplum ilişkisinin güçlendirilmesi ve toplumun eğitim ve kültürüne katkıda bulunabilmek için; müze eğitim yöntemleri geliştirmek, müze ve müzecilik konusunda farkındalık ve bilinç düzeyini artırmak amacıyla, “Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Projesi” YTÜ Müzecilik Yüksek Lisans Programı ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin koordinatörlüğünde, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Drama Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Turist Rehberleri Birliği ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’nın işbirliğiyle yürütülmektedir. Projenin ilk aşamasında “Okul-Müze Günleri/Öğretmen ve Öğrenci Eğitim Paketi” hazırlanmıştır. Projenin yaygınlaşması için 50 gönüllüye, 4 günlük “müze eğitimcisi eğitimi” verilmiştir. Proje öğrenciyi, tarihsel ve sanatsal nesne ve belgelerle buluşturarak, müze gezileriyle, müze öncesi ve sonrası hazırlanan eğitsel etkinliklerle, öğrencilere deneyimler yaşatmayı hedeflemektedir (İldız, 2005: 20-23).

Ziyaretçilerin müze hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Ayasofya Müzelerinde, 204 kişilik örneklem grubu üzerinde Demir (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda, her iki müzeyi de en çok bayanların ve yaşları 15-24 arasında değişen kişilerin ziyaret ettiği bulunmuştur. Ziyaretçilerin yarısının üniversite ve üstü eğitim aldıkları ve eski bilgilerle ve tavsiye üzerine müzelerden haberdar oldukları görülmüştür. Ziyaretçiler, müzelerin giriş ücretlerini pahalı bulurken, genel olarak müzelerden memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Belli okullarda ve müzelerde, öğretmen, öğrenci ve uzman girdilerine dayanarak düzenlenecek olan bir müze eğitimi programının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlardaki etkililiğini incelemek amacıyla O.D.T.Ü Geliştirme Vakfı'nın desteğiyle, 1997 yılında müze eğitimi projesi başlatılmıştır. Proje çerçevesinde yapılan gözlemler ve uygulamalar sonucunda okul-öğretmen-öğrenci-müze ilişkisinin müzelerin aktif öğrenme alanı olarak kullanılmasındaki rolü açıkça anlaşılmıştır. Türkiye'de müze eğitimi hizmetlerinin pilot projeler bazında başlatılarak biçimlendirilmesi, geliştirilmesi ve yerleştirilmesine öncelik verilmesi önerilmektedir (Paykoç, 2003: 49-59; Paykoç, Baykal, 2000: 102-113).

1994 yılında Kültür Bakanlığı'nın katkıları ile Uluslararası Amatör Tiyatrolar Birliği "Dünya 2. Çocukların Tiyatroları Festivali"nde Antalya Arkeoloji Müzesi'nde "Müzedeki Drama" adıyla atölye çalışması düzenlenmiştir. Atölye çalışmaları yoluyla 30 çocuk ve ergenle, eğitim ve sanat eğitimi ortamı olarak bir arkeoloji müzesinde dönemin özelliklerinin canlandırılması sağlanmıştır. Diğer bir çalışma da, Çağdaş Drama Derneği tarafından, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir. Atölye çalışmasında, Anadolu kültürlerinden yola çıkılarak bir tapınma-ritüel sahnesi geliştirilip canlandırılmıştır. İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Fotoğraflarla Türkiye'de İnsan Hakları 1839-1990" sergisinde, 20 öğrenci drama yöntemi ile gezdirilmiş, doğaçlama ve rol oynama çalışmaları ile fotoğraf anları sergi salonunda öğrenciler tarafından canlandırılmış ve tüm projeyi içeren duvar gazeteleri hazırlanmıştır. Habitat sergilerinden, "Dünya Kenti İstanbul" sergisinde çeşitli yaş grupları drama çalışmaları ile gezdirilmiş, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri yaşam biçimleri katılımcılar tarafından uygulamalı bir tarih dersi gibi geliştirilmiş, bir eğitim ortamı oluşturulmuştur. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı'nda, dört ayrı okul müzesi projesi gerçekleştirilerek, 3 müze birer eğitim ortamı olarak değerlendirilmiştir. Ankara kültürü ve kimliğine ya da Ankara uygarlık tarihine yönelik kültür ve müze pedagojisi projeleri gerçekleştirilmiştir. Tarih Vakfı tarafından İstanbul Darphane binalarında düzenlenen, "Üç Kuşak Cumhuriyet ve Aile Albümleri"

sergileri, müze pedagojisi ve yaratıcı drama uygulamaları açısından pedagojik özellikler taşımaktadır. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı ile Ankara Çağdaş Drama Derneği'nin işbirliği içinde serginin amaçları doğrultusunda doğaçlama ve rol oynama tekniklerinden yararlanarak, yakın geçmişle ilgili sergiyi yaşantılara dayalı olarak gezdirmek ve okulların dışında bir müze ortamında farklı bir öğrenme ortamı oluşturmak amaçlanmıştır. Uygulamalar sonucunda, müze ortamındaki öğrenmenin okuldaki öğrenmeyi destekler nitelikte olduğu görülmüştür (Adıgüzel, 2000).

İlköğretim Resim- İş Dersi Müfredat Programı genel amaçlarında, müze eğitimi ile ilgili olarak "Tarihi ören yerlerini, anıtları, müzeleri, sanat galerilerini, atölyelerini ve tasarım stüdyolarını tanıyarak, kültür ve tabiat varlıklarına sahip çıkabilme" amaç maddesi yer almaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde, uygulanmaya başlayan Çok Alanlı Sanat Eğitimi yöntemiyle Müze Eğitimi konusunun işlenmesi ve ders sonucunda "Tarihi Eserleri ve Kültürel Varlıkları Tanıma, Koruma Bilincinin" ne ölçüde sağlandığını sınamak amacıyla Nevruz –Topallı (2001) tarafından bir araştırma yapılmıştır. Araştırma 26 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere ön-son test uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, müze eğitiminin, tarihi eserler ve kültürel varlıkların tanınmasında, öneminin farkına varılmasında ve koruma bilincinin gelişmesinde rolü olabileceği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmacı, İlköğretim kurumlarında Resim-İş dersinde Çok Alanlı Sanat Eğitimi yöntemiyle görerek, yaşayarak ve uygulayarak farklı kültürlerle etkileşim içinde bulunularak öğrencilerin müzeyi sevmeleri, müze ziyaretini alışkanlık haline getirmeleri, müzeden bir eğitim kurumu olarak faydalanılmasını önermektedir.

Müze eğitiminin, İlköğretim programlarında yer alan Resim-İş derslerindeki yeri ve önemi üzerinde durulan bir başka araştırmada, Resim-İş derslerinde, müze eğitimi yoluyla tarihi eserler ve kültür varlıklarının tanıtımının sağlanması, tarihi eserler ve kültür varlıklarının korunması ve gözetilmesi duyarlılığının kazanılması, geçmişteki sanat ve kültür değerleriyle çağdaş estetik değerler arasında ilişki bilincinin sağlanması amaçları

gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında, 15 Resim-İş öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Sonuçta araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakınının müze eğitime yönelik çalışmalara yer verdiği ve dolayısıyla müze eğitime önem verdikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğunun müze eğitime yönelik çalışmaları sınıfta gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır (Varol, 2001).

Bir diğer çalışmada, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi'nde bulunan koleksiyonların özelliği dikkate alınarak iki program önerisi hazırlanmıştır. Bu programların kapsamı içinde, önce müzeyi ziyaret edecek çocuklara kazandırılacak hedefler belirlenmiş, sonra da bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için ziyaretçi çocukların müze obje ve koleksiyonları ile nasıl etkileşimde bulunacakları ve ne tür öğrenme yaşantıları geçireceklerini göstermek için eğitim durumları tasarlanmıştır. Düzenlenen eğitim durumlarından geçen öğrencilerin davranışlarında bir değişiklik meydana gelip gelmediğini kontrol etmek için her programın sonunda değerlendirme yapmaya olanak verecek sorulara yer verilmiştir. Tasarlanan programlar, belli bir ziyaretçi çocuk grubu üzerinde uygulanmamıştır (Yılmaz, 1997).

Türkiye'de bu alanda gerçekleştirilen çalışmaların çok az ve sınırlı alanlarda olduğu görülmektedir. Bu alandaki çalışmaların sistemli olarak ve eşgüdüm içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

3.2. MÜZE EĞİTİMİNİN İÇERİĞİ

Günümüzde eğitim okul binasının sınırlarından çıkıp, yaşamın tüm alanlarına yayılmaya başlamıştır. Eğitim anlayışındaki gelişmelere paralel olarak müzeler de sahip oldukları potansiyelleri paylaşmak, varlıklarını sürdürebilmek için tüm toplumla iletişim içerisinde olmalarının gerekliliğini anlamış ve bunu başarabilmek için de eğitim işlevlerini daha etkin olarak kullanmaya başlamışlardır.

Eğitim ve müzecilik anlayışlarındaki insan merkezli değişimler ve gelişimler müze eğitiminin ortaya çıkmasında etkin olmuştur. Müzeler günümüz eğitim anlayışının beklentilerine cevap verebilen kurumlardır. Bu etkileşimi Atagök (1994: 74) şöyle ifade etmektedir: “Eğitim bilgi aktarımı ise, koleksiyonlardaki yapıt ve nesneler bilgiyi kendi öz varlıkları ile iletirler. Eğitim bilgi geliştirmek yollarını oluşturmak ve karşılaştırma yetisini kazandırmak ise müzeler kitapların ve derslerin açıkça ortaya koyamadığı nesneler arasındaki bağları göstererek, kesin gözlem, izleme ve mantıki sürekliliği ve karşılaştırma yollarını öğretebilir. Eğitim yaratıcı gücü ve düşünciyi geliştirmek ise yine müzeler koleksiyonlarındaki yapıtlarla en iyi örnekleri göstererek beğeni duygusunu uyandırdığı gibi yaratıcılık için bir coşku kaynağı da oluştururlar. Yararlı bir rol oynamaya devam edebilmek için, müzeler eğitime yardımcı olmalı ve eğitim de, etkili olabilmek için, müzelerden faydalanmalıdır (Harrison, 1963: 110).

Müze eğitimi kavramı çeşitli anlamlara sahiptir. Günümüzde müzelerin eğitsel rolünün doğası ve oranı gelişmiş ve değişmiştir. Eskiden sınırlı gruplar için (okul grupları ya da yetişkin tur grupları gibi) belirli olanaklar sağlanmasıyla sınırlı olarak görülen müzenin eğitsel rolü günümüzde daha geniş olarak anlaşılmaktadır. Bu sergileri, sergilemeleri, olayları ve atölye çalışmalarını (workshop) içermektedir. Müze eğitimcisinin çalışmaları genişlemiştir, bu çalışmalar hem sergi geliştirme takımları konusunda çalışmayı, ziyaretçi çalışmaları uygulamayı, hem de yönetmeyi ve eğitim oturumları oluşturmayı içermektedir (Hooper-Greenhill, 1999a: 3).

Müzelerde ve galerilerde öğretim yapmak, bunun ilk hedeflerinden biri olarak, müzenin koleksiyonları ile özel müze ziyaretçisinin gereksinimleri ve

ilgileri arasında ilişki kurmaktır. Müze ve galeri eğitimi, yaşamboyu öğrenmenin bazı temel fikirleriyle çalışır. Öğrenmenin yaşamboyu sürdüğü ve resmi bir eğitim kurumundaki çalışmalarla sınırlı olmadığı bilinmektedir. Müze ve galerilerin başlıca iki görevi vardır: koleksiyon yapma ve insanların koleksiyonlarla bağlantı kurmasını sağlama. Belli bir ders özeti ve müfredatı yoktur. Müzeler ile insanlar arasındaki ilişkilerin ne şekilde kurulacağını belirleyen, koleksiyonların yapısı ve müzenin politikalarıdır. Aynı zamanda, müze dışı bağlantıları kurarken, bağlantı kurulan kişilerin ilgi alanlarını ve hedeflerini anlamak da önemlidir. Müze eğitimi, müze, galeri ya da tarihi sitin etkinlikleri ve uygulamalarıyla olduğu kadar, kurumların içindekilerle de ilgilidir. Müze ve galeri eğitimi belirli bir binanın sınırlarıyla sınırlı değildir. Her bir müze ya da galerinin sunduğu eğitim kendine özgüdür. İki müze, galeri ya da sitin sunduğu eğitim hizmeti hiçbir zaman aynı değildir (Hooper-Greenhill, 1999b).

Müze eğitimi esnek ve uyarlanabilir olmalıdır, yaşam boyudur, etkindir, canlıdır, katılımcıdır, yenilikçidir ve ayrıca koleksiyonlara dayanır. Müze eğitiminin doğası pek çok faktörden etkilenir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Herhangi bir müzenin koleksiyonlarının büyük ölçüde benzersiz olması,
- Ziyaretçilerin anaokulu öğrencileri, öğrenciler,..aileler ve yaşlılar gibi farklı insanların geniş bir dağılımını içermesi,
- Eğitsel deneyimler için kullanılan yöntemlerin, sergilemeyi, dramayı, nesneye elle dokunma oturumlarını, tanıtım gösterilerini, konferansları, konuşmaları ve daha pek çoğunu içermesidir (Iguchi, 2005). Müze eğitimi genel olarak dört temel ihtiyaç alanından ortaya çıkmıştır:

1. Kendi kültürünü ve farklı kültürleri çok yönlü ve hoşgörülü bir yaklaşımla tanıma, benzerlik ve farklılıkları anlama ve kültürlerarası anlayış ve empati geliştirme.
2. Eğitimin kalitesini artırma.
3. Çevreyi ve kültürel varlıkları koruma bilincini etkili bir biçimde geliştirme.

4. Müzelerin arkeoloji, sanat tarihi vb. alanlarda yetişmiş elemanlarını kaliteli hizmet verecek biçimde, işlevsel olarak kullanma ve istihdam olanakları yaratma (Paykoç ve Baykal, 2000: 103).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında müze eğitimi; “yaşam boyu eğitim anlayışı doğrultusunda çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olan müzelerin işlevlerini zenginleştirmek, gücünü artırmak, toplumu aydınlatmak ve bilimin yaygınlaşmasını sağlamak amacı ile her müzenin kendi politikası ve hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilen ve belirli bir bina ile sınırlandırılmadan müzelerin koleksiyonları ile müze ziyaretçisinin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurularak, ziyaretçilerin ilgisini, merakını, düşgücünü, yaratıcılığını uyarmak ve onların özgür olarak hoş giden eğitici deneyimler kazanmalarını sağlamak amacıyla müzelerin etkin olarak kullanılması” olarak tanımlayabiliriz.

Bu noktada, müze eğitiminin temel ilkeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Müze eğitimi sürekli, yaşam boyu bir eğitimidir.
- Her müzenin sunduğu eğitim kendine özgüdür.
- Müzenin koleksiyonları ile ziyaretçilerin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurmak esastır.
- Koleksiyonları incelemek, eğitim için uygun nesneleri seçmek, bağlantılarını kurmak ön koşuldur.
- Koleksiyonlar ile hedef kitle arasında ilişki kurmak gerekir.
- Ziyaretçinin çevreyle ve nesnelerle etkin bir etkileşim içinde olması sağlanmalıdır.
- Olguları/bilgileri iletmekten çok duyulara, düşgücüne, yaratıcılığa yönelmek önemlidir.
- Müzedeki öğrenme “nesnelerden öğrenme”dir, duyuları temel alır, yaşantıya dayanır.
- Müze eğitimi zorunlu değil, gönüllüdür.
- Müzedeki öğrenmenin hoş gitmesi, haz vermesi beklenir.
- Müzedeki öğrenme, somuttan soyuta giden düşünmeyi geliştirir (Onur, 2003).

3.3. MÜZE EĞİTİMİNİN AMAÇLARI

Müze eğitimi, insanlararası iletişimi ve etkileşimi geliştirici bir alan olarak, müze ve galerilerin her yaş insan için ideal bir öğrenme ortamı olmasını amaçlamaktadır.

Müze eğitiminin amacı ziyaretçilere, sergilenen eşyanın fayda, anlam ve değerini kavratmaktır (Harrison, 1963: 109). Müze eğitiminin amacı, sadece bilgi vermek değildir, aynı zamanda bireyin algı sahasını genişletmek, hayal gücünü ve duygularını uyarmaktır.

Müze pedagojisinin amaçlarını ayrıntılı olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. İnsanın değişen dünyaya uyum sağlamasına yardımcı olmak.
2. İnsanların yaşadıkları ortama yabancılaşmalarını önlemek.
3. Geçmişle şimdiki yaşam arasında bağ kurmak.
4. Günümüzün sorunlarına ve çatışmalarına yönelik anlayış kazandırmak.
5. Sergilenen nesnelerle insanlar arasında köprü kurarak nesnelerin onların yaşantıları ile bütünleştirilmesini sağlamak.
6. Nesnelerin maddi veya ideal değerleri ile algılanması yerine insan yaşamının somut ve otantik bir belgesi olarak algılanmasını sağlamak.
7. İnsanların bugünkü yaşantıları ile nesnelerin bağlantısını kurarak siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik ve ekolojik ilişkileri anlamalarını sağlamak ve onların araştırmacı yönlerini geliştirmek.
8. Bireylerin zamanını yaratıcı bir biçimde değerlendirmek.
9. Müzeyi bir yaşam biçimi haline getirmek, iletişim ve öğrenmeyi yoğunlaştırmak amacıyla tüm olanakları sağlamak.
10. Müze ekonomisini geliştirmek (Paykoç ve Baykal, 2000: 104).

Aşağıdaki bölümde, öğrenme kuramları paralelinde müzede öğrenme kavramı, öğrenmede nesneleri kullanma ve nesnelerle çalışmanın eğitsel değeri açıklanacaktır.

3.4.MÜZEDE ÖĞRENME

Öğrenme pek çok büyük süreçten oluşmaktadır. En temeli algı ve bellektir. Algılama, önceki deneyimlerden güçlü bir biçimde etkilenmektedir. Öğrenme, kültür ve geçmiş yaşantılar yoluyla kazanılan önceki deneyimlerden, güdülenmeden ve tutumlardan etkilenmektedir. Özellikle müzelerdeki öğrenme tasarımdan, sunumdan ve fiziksel ortamdan etkilenmektedir. Özellikle müzelerdeki öğrenme hakkında konuşulduğu zaman, sadece öğrenme gerçeklerinden söz edilmemektedir. Öğrenme hem gerçekleri hem de deneyimleri ve duyguları içermektedir. Öğrenme bireysel çaba gerektirmektedir; bunun yanı sıra o toplumsal bir deneyimdir. Müzelerde öğrenmeyle ilgili olarak sıklıkla en iyi hatırlanan onun sosyal bir deneyim olduğudur (Hooper-Greenhill 1999a: 21).

Öğrenme bilginin toplandığı etkin bir süreçtir, zihinseldir, sosyal bir etkinliktir, bağlamsaldır. Öğrenme, duysal girdilerden yapısal anlamların oluşturulduğu bir süreçtir. Dil ve öğrenme birbiriyle bağlantılıdır. Öğrenmede, önceki bilgilerden geliştirilen bazı yapılara sahip olmaksızın yeni bilgilerin özümsemesi mümkün değildir. Öğrenme tekrarlama ve düşünme aracılığıyla uzun bir zaman döneminde gerçekleşmektedir. Güdülenme öğrenmede anahtar bileşendir (Hein, 1991). Öğrenme süreci 7 büyük faktörle kavramsallaştırılabilir. Bunlar önceki bilgilerden ve deneyimlerden etkilenmektedir; sonrakiler (subsequent), deneyimlerin pekiştirilmesi (reinforcing experiences), güdülenme ve tutumlar (motivation and attitudes), kültür ve artalan (culture and background), toplumsal aracılık (social mediation), tasarım ve sunum (presentation and design) ve fiziksel ortam (physical setting). Müzelerde öğrenmenin planlanmasında ve değerlendirilmesinde öğrenme teorilerinden yararlanılmaktadır. İnsan davranışını uyarıcı tepki ilişkisiyle açıklayan davranışçı model; bir uyarıcı olarak sergilerin kullanımı aracılığıyla müze sergilerinde ve sergi tasarımlarında yoğun olarak kullanılmaktadır. Davranışçı model ziyaretçilerin dikkatini çekme ve sergide tutma açısından sergi etkililiğinin çalışılmasında, müze uzmanlarına rehberlik etmektedir. Çocukların dünyayı bilişsel yapılar yoluyla anladığını ve çocukların bilginin yaratılması sürecine etkin olarak

katılmaları gerektiğini savunan bilişsel psikoloji ve dolayısıyla Piaget'nin düşünceleri sergi geliştirme süreçlerini etkilemiştir. Onun teorisinin en büyük ögesi müze alanında uygulanmıştır. Bilişsel psikolojiye göre öğrenme için öğrenen ile çevre arasında etkin bir değiş tokuş sürecinin yaşanması gerekmektedir; bu düşünce, katılımlı (participatory) sergilerde uygulanmıştır. Bilişsel kuramın, insan gelişimiyle ilgili olarak belirlediği basamaklar, müzelerde öğrenme deneyimleri için sıklıkla kullanılmaktadır. Biliş algıyı nasıl etkiler ve dil nasıl kazanılır konularını inceleyen Bruner'in "keşif yoluyla öğrenme" konusundaki çalışması çok etkili olmuştur ve müzeler tarafından geniş olarak kullanılmıştır. Keşif yoluyla öğrenme, özellikle bilim müzelerinde açık uçlu deneyimlerin yaratılmaya çalışılmasında sıklıkla kullanılmıştır. Gardner, yakın zamanlarda ABD'deki müzelerde geniş olarak uygulanan çoklu zeka kuramını geliştirmiştir. Bu bilişsel çalışma bütün insanların 8 insan zekası aracılığıyla dünyayı kavrayıp, dünyaya yaklaştıklarını önermektedir. Bunlar, dilsel, mantıksal-matematiksel, uzamsal, kinestetik, müziksel, kişilerarası, içsel ve doğa zekalarıdır. Gardner'in düşünceleri resmi ve resmi olmayan eğitim ortamlarında çok etkili olmuştur. Smithsonian Ulusal Müzesinde Dokun-bana (Hands-on) Tarih Odası Çoklu Zeka Kuramına dayanarak geliştirilmiştir. Çoklu Zeka Kuramı müzelerde öğrenmenin incelenmesinde kullanılmaktadır. (Hooper-Greenhill ve Moussouri, 2002). Her bir öğrenen bireysel olarak (ve sosyal olarak) anlamları inşa eder (Hein, 1991: 89). Yapısalcı yaklaşım hem resmi hem de resmi olmayan eğitim ortamlarına uygulanabilir. Yapısalcı yaklaşım George Hein (Hein, 1991) tarafından müzelerde resmi olmayan öğrenmeyi anlamının, yorumlamanın ve değerlendirmenin bir yolu olarak sıklıkla kullanılmaktadır.

Eğitim günümüzde müze ve galerilerin çekirdek fonksiyonu olarak görülmektedir. Müzelerin eğitim rolü hem müze uzmanları hem de toplum tarafından bilinmektedir. Müzelerin eğitsel rolüne odaklanmak, müzelerde ziyaretçiler nasıl öğrenir ve öğrenmenin doğası nedir sorularını da yavaş yavaş geliştirmiştir. Öğrenmenin değerlendirilmesi için araştırmacıların çabalarına rağmen araştırmacılar halen müzelerde öğrenmenin ortak bir tanımını bulamamışlardır. Bunun nedenlerinden biri, öğrenmeyle ilgili pek çok

araştırmanın formal olarak, okul-temelli, eğitim ortamlarında yapılmasıdır; öğrenme dar bir şekilde tanımlanmıştır ve bu araştırmaların bulguları müze ve galeriler için kolaylıkla dönüştürülememiştir. Müze ve galerilerde ve diğer okul-temelli olmayan çevrelerde öğrenme sık sık resmi olmayan öğrenme ya da serbest-seçimli (free-choice) öğrenme olarak tanımlanmıştır. Serbest-seçimli öğrenme resmi olmayan öğrenme çevrelerinde meydana gelen öğrenmenin çeşitlerinin tanımlanmasında ayrı bir kavram olarak önerilmiştir (Falk ve Dierking, 1998).

Müzelerde ve galerilerde öğrenme genel olarak koleksiyon ve/veya müze içindeki sergilere dayanmaktadır; bu yüzden müzelerde ve galerilerde öğrenme zengin ve karmaşık alanlarda işlemektedir ve somut materyal maddelerine (nesneler ve sergiler) odaklandığı için kitaplardaki soyut öğrenmelerden niteliksel olarak farklılık göstermektedir. Müzelerde öğrenme karmaşıktır. Müzelerde uygulanacak yeni araştırmalarda hem öğrenme çevresinin doğası hem de ziyaretçilerin sahip oldukları farklı öğrenme deneyimleri göz önünde bulundurulmalıdır (Hooper-Greenhill ve Moussouri, 2002).

Müzelerde öğrenme potansiyeli, nesnelerden öğrenmeyi, müzeler hakkında ve müzelerin ne yaptığı hakkında öğrenmeyi içermektedir. Müze ve galerilerde öğrenme seçenekleri oldukça fazladır. Öğrenme sürecinde nesneler katalizör gibidir. Nesnelerin malzeme yönü, “gerçek olmaları”, ilgiyi ya da dikkat yoğunlaşmasını uyandırma olanağına sahiptir (Hooper-Greenhill, 1999b). Müzede öğrenme sıklıkla nesnelere odaklanmaktadır. Nesneler, dokunulduğu ve yakından çalışıldığı zaman öğrenme süreci hakkında özel olarak uyarıcı olabilirler. Nesneler soyut deneyimlere temel oluşturabilirler, bilginin hatırlanmasını sağlayabilir ve merak uyandırabilirler. Nesneler bütün yaş ve yetenek gruplarıyla ilgili olabilir ve nesnelerle disipline ilişkin bir bakış açısıyla çalışılabilir (Hooper-Greenhill 1999a: 20-21).

Müze koleksiyonlarının öğrenmede kullanılmasında çok çeşitli yaklaşımlar vardır. Buluntular ve doğal nesneler kendi başlarına dikkat odağı, “öğrenme nesnesi” olabilirler. Müzede bulunan nesneler pek çok farklı açıdan öğrenme amacıyla kullanılabilir;

- Nesnenin/nesnelerin kendisi, maddi özellikleri, tarihi ve geldiği yer,
- Nesnenin/nesnelerin sahip olduğu anlam ve bu anlamın zaman içerisindeki değişimi,
- Nesnenin/nesnelerin hikayesi (özellikle sanat nesnelerinin),
- Nesnenin/nesnelerin amaçlı olmayan mesajları, bütün buluntular zamanlarının ve yerlerinin ürünüdür ve malzemelerinde, biçimlerinde, dekorasyonlarında vb. teknolojik olanaklar ve kültürel değerler yansıyacaktır,
- Nesnenin/nesnelerin yorumları nadiren sabittir; zamana, yere, geçmişe, yorumcunun bilgi düzeyine ve görüşlerine göre değişiklik gösterir,
- Bütün buluntuların ve pek çok doğal numunelerin olası yorumlanma değeri vardır ve öğrenme sürecinde bu onların güçlü yönlerinden biridir. Bir buluntuya ya da bir numuneye verilen bireysel tepki kişisel anlatımdır ve kendi içinde değerlidir. Kişisel yorumların doğruluğu bazen nesnenin yorumcuya verdiği tepkinin değerine göre ikincil durumdadır.
- Nesnelerin anlamları değişkendir. Müze ve galerilerde nesneler genellikle kendi tiplerindeki diğer nesnelerle birlikte sergilenirler ancak, farklı bir koleksiyonla birlikte gruplanarak diğer nesnelerle birlikte sergilendiğinde nesnelerin görüntüsü ve anlamı farklılaşabilir. Belli bir nesnenin uyandırdığı çeşitli tema ve anlamlar o nesnenin gruplandırıldığı diğer şeylerle manipüle ve kontrol edilebilir.
- Nesnelerle çalışmanın en ilginç yönlerinden biri nesnelerin disiplinlerarası etkisidir, konunun sınırlarını aşma yolu nesnelere yeni bakma yollarını açar ve örneğin teknolojinin nasıl toplumsal etkiye sahip olduğunu gösterir.
- Nesnelerle çalışma, Ulusal Müfredat'ın farklı hedeflerine ulaşma ile ilişkilendirilebilir (Hooper-Greenhill, 1999b: 127-130).

Müzede bulunan nesnelerle çalışmanın eğitsel değeri aşağıda özetlenmiştir:

- Nesneler “belge” gibi iş görür, bilgiyi tutar ve kaydeder; biz daha fazlasını öğrendikçe değişmekle kalmaz, aynı zamanda bize ne bildiğimizi hatırlatan bir kapasiteye sahiptir.
- Nesneler, özellikle dokunma yoluyla tepki verilen bir maddeselliğe sahiptirler. Gerçek şeylerle deneyim bütüncül öğrenmeyi sağlayabilir. Bütüncül öğrenme ilişki içinde bilmedir, bütünle nasıl bağlandığını anlamadır. Soyut yerine somut ve maddi olanla daha iyi ve daha temelli öğrenilmektedir
- Nesnelerle çalışma düşüncenin gelişmesini sağlayabilir. Gerçek şeylerle çalışma; karşılaştırma yapmak, anımsamak, ilişki kurmak, sınıflandırmak, sorgulamak, somut gözlemlerden soyut kavramlara geçmek, bilinenden bilinmeyene uzanmak, belirgin gözlemlerden genellemelere ulaşmak da dahil olmak üzere her türlü düşünmenin gerçekleşmesini sağlar. Müze ve galerilerde bu süreçlerin gerçekleşmesinin biricik özelliği, duyularımızın hemen hemen istemdişi olarak kullanılmasıyla bağlantılı olarak kendiliğinden gerçekleşmesidir. Öğrenme, daha az beceri gerektirir, daha eğlenceli ve gerçekten keşfedici olur.
- Öğretimde nesnelerin kullanılmasının en önemli etkilerinden biri nesnelerin yol açabileceği tartışmalardır. Bu tartışmalar sözcük dağarcığı, açıklık, görüş alışverişi, dinleme ve yanıt verme, bulgu bulma gibi becerilerin geliştirilmesi için müzede ya da daha sonra okulda kullanılabilir. Tartışmalar sırasında kültürlerarası bakış açılarının gözden geçirilmesi ve kültürel kalıpyargıların analiz edilmesi olanağı da doğar.
- Nesneleri kullanma, resim çizme, heykel yapma ya da grup sanat çalışması olanaklarına yol açabilir.
- Nesnelerle çalışmada yararlı olan pek çok yöntem, nesneyi irdeleyerek ya da araştırarak çözülebilecek sorunlara yoğunlaşır; nesneleri irdelemek ya da araştırmak, nesneler ve diğer buluntular

arasında ya da diğer kanıtlar arasında ilişki kurmaktır, ya da nesneler ve malzeme ile ya da öğrencinin zihin dünyası ile ilişki kurmaktır.

Nesnelerle çalışılırken hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın öğretimin hedefleri çok önemlidir ve uygun yaklaşımların seçilmesi ya da geliştirilmesi gerekmektedir (Hooper-Greenhill, 1999b: 149-151).

Müzelerde eğitimin temel ilkelerinin uygulanabilmesi, müze eğitiminin amacına ulaşabilmesi, müze eğitimcisinin özelliklerine ve görevinin niteliklerine bağlıdır; bunlar aşağıda açıklanmaktadır.

3.5. MÜZE EĞİTİMCİSİNİN ÖZELLİKLERİ

Müzelerin eğitim işlevlerinin ön plana çıkmasıyla müzelerde müze eğitimi görevini gerçekleştirecek kadroya gereksinim duyulmuştur. Bu görevi yerine getirecek kişinin müze koleksiyonuna uygun bir disiplinde arkeoloji ve etnoloji gibi lisans öğrenimi görmüş, bunun üstüne bir eğitim derecesi almış olması gerekir. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin müze eğitimcisi olabilmesi için uzun yıllar öğretmenlik deneyimine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca ister müze koleksiyonuna uygun bir disiplinden mezun olsun isterse eğitim fakültesi mezunu olsun her ikisinin de müze bilim ya da müze eğitimi yüksek lisans derecesine sahip olması gerekmektedir (Abacı, 1996: 29).

Bir müze eğitimcisinin genel olarak sahip olduğu nitelikler şunlar olmalıdır:

- Eğitim, müze çalışmaları ve/veya müze eğitimi alanlarında dereceye sahip olmaları gerekmektedir.
- Farklı yaş gruplarının öğrenme karakteristikleri ve yetenekleri konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.
- Müze eğitim teknikleri ve kaynakları konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.
- Belirli bir süre müzede çalışma deneyimine sahip olmaları gerekmektedir.
- Farklı kitle iletişim araçları için program geliştirebilme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir.

- Müze eğitim programlarını değerlendirme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir.
- Görsel ve işitsel donanımları kullanabilme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir.
- Okulda çalışma tecrübesine sahip, nitelikli öğretmenler olmalıdırlar.
- Kendi müzelerinin koleksiyonları hakkında çok bilgili olmaları ve bu materyalin eğitim programlarında nasıl kullanılacağıının belirlenmesi konusunda liderlik edebilmeleri gerekir.
- Eğitim alanındaki değişiklikleri yakından izlemeli ve bu değişikliklere yanıt verebilmelidirler.
- Kendi kurumlarındaki meslektaşlarıyla, okul, kolej, bağımsız özel kurumlar ve yerel yönetim yetkili danışmanları ile iyi ilişkiler kurabilmelidirler.
- Esnek ve yeni ihtiyaçlara yanıt verebilen bir kişilik ve bütçe planlamasından basılı yayın hazırlamaya kadar birçok yeteneğe sahip olabilmeleri gerekir (Moffat, 1992: 5; www.state.il.us).

İdeal bir müze eğitimcisi başarılı bir öğretim deneyimine; müze koleksiyonlarının tamamını bilecek kadar bilgiye; müzecilik alanında bir öğrenim derecesine ve müze tecrübesine sahip olmalı; görsel-işitsel medya ve sergiler de dahil olmak üzere bütün medyada becerileriyle akıcı iletişimde bulunabilmeli; nesnelerle çalışma konusunda özel bir yeteneğe sahip olmalı; mesai saatleri dışında da çalışmaya hazırlıklı olmalı ve farklı uzmanlarla birlikte çalışabilmelidir. Müze eğitim personeli ilk ve ortaokul öğrenci ve öğretmenleriyle ve pek çok durumda yetişkin ve aile gruplarıyla ilişki kurabilmelidir. Eğitim personeli çalışacağı koleksiyonların konusu hakkında temel bir uzmanlığa sahip olmalıdır. Müze eğitimi okul temelli eğitimin bütün alanlarıyla, çocuklar için informal önlemlerle ve yetişkinlerin öğrenmesi ve kültürel haz alması için formal ya da informal bütün sunum alanlarının kesiştiği ortak bir alana sahiptir. Personel söz konusu kurumun eğitim politikalarına göre bu kesişen alanı uzlaştırmaya yardımcı olmalıdır (Hooper-Greenhill, 1999b: 107-109).

3.6. MÜZE EĞİTİMCİSİNİN GÖREVLERİ

Müzedeki eğitim görevlisinin rolü, dış dünya ile müzenin iç dünyası arasında ilişki ağları, bağlar ve bağlantılar kurmaktır(Hooper-Greenhill, 1999b: 145). Müzedeki eğitim sorumlusunun müzenin temel olarak iç işleyişinde ve dış ilişkilerinde olmak üzere iki ana görevi vardır. Müzede kalıcı ve ilerleyen öğrenme eğrisinin sürmesi için iki temel görevin eşgüdüm içinde yürütülmesi gerekir (Abacı, 1996). Müze eğitimcisinin görevleri aşağıdaki gibidir:

- Müzenin eğitim politikası gereğince önceden belirlenmiş hedefleri başarmak.
- Bu hedeflere ulaşmada nasıl bir yol izleneceğini araştırmak ve buna ait belgeler hazırlamak.
- Müzelerin sergileme ve maddesel katkılarını ve bunlarla ilgili belgeleri kamu yararına yorumlamak ve bu doğrultuda uygulamaya dökmek.
- Eğitim bölümü politikasından özel olarak sorumlu olmak ve bölümün günlük akışını planlamak. Mali yönetimde dahil olmak üzere müze eğitim bölümünü yönetmek.
- Müze ve galerilerin yönetsel yapısıyla tam olarak bütünleşmek ve yönetsel planlamaya ve kararlara tam olarak katılmak.
- Meslektaşlarına (direktör, müze müdürü, rehber vb.) eğitime ne gibi katkıları olabileceklerini kavratmak.
- Sürekli ve geçici sergilerin planlanması ve üretilmesine katılmak.
- Sergilerin ve serimlerin öğretme olanaklarını en üst düzeye çıkarmak için müze uzmanlarıyla ve tasarımcılarıyla birlikte çalışmak.(bunu yaparken sergi planlamasına en baştan katılmalıdır, sergi metinlerini gözden geçirmelidir, sergilerin okullarla bağlantısı konusunda önerilerde bulunmalıdır.
- Müzenin potansiyelini en uygun yoldan en üst düzeye çıkarmak ve halka eğitim sunmak. Bunun için aşağıdakilerden bir kısmı ya da tamamı verilebilir;

-Okullardaki, yüksek öğrenim kurumlarındaki ve üniversitelerdeki öğrencilere farklı türde deneyimler sağlayan uygulamalı konferanslar;

-Öğretmenler için danışmanlık kursları;

-Dersleri planlamak ya da bireysel öğrenim için yazılı ya da görsel-işitsel malzemeler, ödünç verme hizmetleri ve gezici sergiler;

-Çocuklar, aileler veya yetişkin halk için konferanslar, konuşmalar, gösteriler ve diğer boş zaman etkinlikleri.

- Ziyaretçi gruplara yönelik atölye çalışmaları düzenlemek. Etkinliklerin, eğitsel yararların, sürenin, kayıt işlemlerinin betimlendiği broşür ya da el ilanlarıyla atölye çalışmalarını duyurmak.
- Randevu kayıt sistemini oluşturmak (bu eğitim bölümünün ya da müze uzmanının görevi olabilir)
- Müzelerin öğrenim için ne gibi yeni fırsatlar yaratabileceğini araştırmak.
- İş planları, bunların arasındaki eşgüdüm ve müzenin eğitim rolünü genişletip geliştirecek yeni girişimlerde yer almak.
- Müdürler, tasarımcılar ve müze içindeki yayıncılarla yeni galeriler, sergilerle ilgili yayın ve programlar hakkında görüş bildirmek ve projeler üretmek.
- Eğitim programları hakkında baskı ve çizim işlerini yönetmek.
- Müzedeki öğretmen, stajyer öğrencilerin hizmetiçi programları ile ilgilenmek.
- Konusunda konferanslar vermek.
- Eğitim dünyasındaki güncel değişimleri takip etmek.
- Okul programlarını iyi bilmek ve kendi müzesinin koleksiyonlarıyla arasındaki bağı kurmak için yöntemler geliştirmek, programlar hazırlamak.
- Müze içi ve dışı ilişki ağlarının kurulmasını, geliştirilmesini ve sürdürülmesini sağlamak

- Sergiler için sponsorluk araştırmaları yapmak.
- Sergi ve çeşitli aktivitelere gönüllü çalışan öğretmen, stajyer öğrenci, sanatçı, gönüllü vb.lerle ilgili ilişkileri kurmak.
- Müze, okul ve yerel yönetim ile ilişki üçgeninde kombinasyonu sağlamak.
- Yerel yönetim yetkilileri ile ilişkide olmak ve ortaklaşa mali olarak desteklenen işlerin koordinesini sağlamak.
- Yapılacak uzun ve kısa süreli etkinliklerin mali bütçesi için müze gönüllüleri gibi üçüncü kişi ve kurumlarla ilişkiler kurmak.
- Okul gruplarına yapacakları gezilerde bilgi sunmak.
- Öğretmenler için hizmet içi eğitim dersleri vermek.
- Ödünç verme servisini çalıştırmak.
- Gezici sergilerin programını yapmak (Hooper-Greenhill, 1999b; Abacı, 1996; www.state.il.us).

Müzelerin eğitim işlevlerini yerine getirebilmesi ve müze eğitim görevlisinin de yukarıda açıklanan görevlerini başarabilmesi için eğitim ile ilgili bütün etkinliklerin bir politika çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Müze eğitim politikasının ne olduğu, içeriğı, işlevleri ve müze eğitim politikası oluşturmaya ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda açıklanmaktadır.

3.7. MÜZE EĞİTİMİ POLİTİKASI

Müze deneyimi, yaşam boyu öğrenme deneyiminin bir parçasıdır. Bir müzede eğitim, mevcut nesneler ve düşünceler aracılığıyla, büyük ölçüde bireylerin entelektüel, fiziksel ve duygusal seviyelerini bulmak için var olan fırsatları sağlamayla ilgilidir (Hooper-Greenhill, 1991).

Müze ve galerilerin eğitim rollerini ve sunumlarını belirlemeye, seçmeye, öncelik vermeye ve değerlendirmeye yardım eden temel yönetim araçlarından biri politika belgesidir (Hooper-Greenhill, 1999b: 105). Herhangi bir müzenin eğitim politikası, müzenin bir bütün olarak politikasını ve hatta bu politikayı biçimlendiren konuları ve öncelikleri de yansıtmalıdır (Hooper-Greenhill, 1991). Bir eğitim politikası müzenin eğitim konusundaki felsefesini ve müzede eğitimin ne anlama geldiğini ve diğer ana işlevlerle nasıl ilişkilendirildiğini özetlemelidir (www.swmlac.org.uk). Müze eğitim politikası müzeye eylem için bir çerçeve sağlar. Müze eğitim politikasının yararları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İş doyumunu artırmak
- Hizmetleri iyileştirmek
- Yeni ziyaretçiler çekmek
- Öncelikleri tanımlayarak zaman kaybını önlemek
- Daha iyi odaklanmış bir eğitim programı yapmak
- Müze çalışmalarına dışarıdan destek sağlamak
- Müzenin imajını yükseltmek (Hooper-Greenhill, 1991).

3.7.1. MÜZE EĞİTİMİ POLİTİKASININ İÇERİĞİ

Müze eğitim politikası aşağıdakileri içermelidir;

1. **Eğitim Görev İfadesi:** Eğitim konusunda müzenin vizyonunu ve müzenin felsefesini özetleyen hatırlanabilir kısa bir ifadedir.
2. **Politika İfadeleri:** Müzenin bütün yaklaşımlarını ve müzede eğitimin rolünü özetler ve hedef ziyaretçiler, öğrenme ihtiyaçları, Pazar araştırmaları, hazırlıkların türleri ve kalitesi,

sergi gelişimi, değerlendirme, pazarlama, eğitim, bağlantılar ve kaynaklar gibi alanları içermelidir.

3. **Amaçlar:** Müzenin en önemli alanlarda başarmak istediği genel, uzun dönem hedefleridir.
4. **Hedefler:** Müzenin amaçlarını gerçekleştirmek için yapacağı planların ne olduğudur.
5. **Etkinlik Planı:** Hedeflere nasıl ulaşılacağını ayrıntılı olarak gösterir. Her bir hedefin tamamlanmasını sağlayacak bireysel görevleri tanımlar ve onları kimin yapacağını, ne zaman yapacağını, maliyetinin ne olacağını belirtir.
6. **Performans Göstergeleri:** Amaçların ve hedeflerin başarısının nasıl ölçüleceğidir (www.swmlac.org.uk).

3.7.2. MÜZE EĞİTİMİ POLİTİKASININ AMAÇLARI

Müze eğitimi politikasının amaçlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Müzenin kamu hizmeti rolünü etkileyecek yönetim kararlarında, eğitim işlevinin dikkate alınmasını sağlamak.
- Eğitsel hedefleri gerçekleştirmek için yeterli kaynakların elde edilmesini sağlamak.
- Bütün personelin, müzenin eğitsel rolünün farkında olmasını ve desteklemesini sağlamak.
- Mümkün olduğu kadar çok yaş, yetenek, cinsiyet ve kültürden kişinin koleksiyonlardan fiziksel ve entelektüel olarak faydalanmasını sağlamak.
- Koleksiyonları mümkün olduğu kadar çok yaş, yetenek, cinsiyet ve kültürden kişiye uygun yollarla yorumlamak.
- Farklı yaş, yetenek, cinsiyet ve kültürden ziyaretçilere uygun, eğlenceli öğrenme olanakları ve etkinlikleri sağlamak
- Müşteri memnuniyetinin ve toplumun bilgilendirilmesinin yüksek standartlarda sürdürülmesini sağlamak.
- Resmi eğitimdeki yeni gelişmelerin farkında olmak ve ihtiyaçlara cevap vermek.

- Müzelerin toplum tarafından algılanışlarındaki değişikliklerin farkında olmak ve bu değişikliklere uyum sağlamak.

3.7.3. MÜZE EĞİTİM POLİTİKASI OLUŞTURURKEN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ALANLAR

Bir politika yazılacağı zaman aşağıdaki alanlar göz önünde bulundurulmalıdır.

1. Ziyaretçiler
2. Kaynaklar/bütçe
3. Hazırlığın türleri
4. Müze içindeki etkinlikler ve roller
5. Müze dışındaki ilişki ağları
6. Eğitim
7. Pazarlama
8. Değerlendirme

Her bir müze, her birinin farklı ihtiyaçları olan bir çok potansiyel ziyaretçiye sahiptir. Bu olası ziyaretçiler önem sırasına göre tanımlanmalıdır ve özel hedef grupları belirlenmelidir.

ZİYARETÇİLER: Olası ziyaretçiler şu gruplardan oluşabilir;

- Okul öncesi dönemdeki çocuklar, aileler, bakıcılar
- Okul çocukları
- Öğretmenler
- Üniversite öğrencileri
- Aile grupları
- Halk grupları (yetişkin gruplar, etnik gruplar, yaşlılar, engelliler)
- Uzmanlar
- Gönüllüler
- Meslektaşlar (müze personeli, diğer müzelerden uzmanlar)
- Örgütlü gruplar
- Turistler

Politika raporunda hedef ziyaretçiler ve bu grupların önceliklerinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Ayrıca eğitim politikası raporunda kontrol edilmesi önemli olan bir konu, hedef ziyaretçilere sağlanan olanakların uygun olup olmadığıdır. Çevredeki diğer müzelerin politikalarıyla bağlantı kurulmalıdır.

Öncelik sırasına karar vermeden önce, müzeden yararlanacak olanları gözden geçirmek yararlı olabilir. Öncelik sırası daima müzenin politikası ve aşağıdakiler aracılığıyla belirlenebilir;

- Koleksiyonlar (koleksiyonlar bazı gruplar için uygun bir belirleyici olabilir).
- Yeni ziyaretçiler (politika raporunda daha önce müzeyi hiç kullanmamış olan insanları müzeye çekmek için stratejiler geliştirilebilir.)
- Sınırlılıklar (bina ve yapıya göre düzenlenir).
- Personelin becerileri ve sayısı (personel belirli gruplarla etkili bir biçimde ilgilenebilir)

KAYNAKLAR/BÜTÇE: Mevcut kaynaklar politika kararlarını etkileyecektir. Bununla birlikte etkinlik planı bütçeye bağlıdır. Kaynakların pek çok farklı kategorisi bulunmaktadır. Bunlar; koleksiyonları, personeli, fonları, zamanı, yeri (alanı), malzemeyi içermektedir.

HAZIRLIĞIN TÜRLERİ: Hazırlığın türleri müzenin nesneleri ve kullanılabilir kaynaklarıyla ilgilidir. Var olan olanakların oranının genişliği, hazırlığın türüyle, hazırlığı sağlayanın doğasıyla, hedef ziyaretçilerle, yerle, görevle ve eğitimsel deneyimin içeriğiyle ilişkilidir.

Hizmetlerin çeşitleri aşağıdakileri içerebilir:

- Doğrudan öğretim hizmeti – konferansları, elle dokunma oturumlarını, rehberli turları, seminerleri, rol oynama (roleplay) oturumlarını, tatil etkinliklerini içermektedir.
- Danışma hizmeti – sorulara cevap vermek, öğretmen takımları (teachers' packs), kaynakçalar, öğretmen notları, çalışma programları, galeri notları gibi kaynakları basıp sunmak.

- Temel Müze Hizmeti – sergiler, yayınlar, gezici sergiler ve olaylar aracılığıyla eğitim vermek.

- Erişim Hizmeti – ödünç verme servisi, gezici sergiler, videolar, uzaktan öğretim takımları, slayt setleri, topluluklarla çalışma ve hatırlama grupları.

Hedef ziyaretçiler şu grupları içerebilir:

- Öğrenciler
- Öğretmenler
- Danışmanlar
- Halk grupları
- Uzmanlar

Hazırlıkları gerçekleştirenler aşağıdakiler olabilir:

- Müze eğitim personeli
- Müze müdürleri
- Gönüllüler
- Yardımcı öğretmenler
- Toplum temsilcileri
- Serbest çalışanlar (yazarlar, fotoğrafçılar, uzmanlar)

Hangi gruplar hangi hizmetlerden yararlanmaktadır? Ücretli ya da ücretsiz hizmetlerin yapılandırılması ve organizasyonu nasıl yapılacaktır?

Eğitsel çalışma nerede yapılacaktır?

- Okullar
- Galeriler
- Ayrı eğitim odası
- Dışarıdaki yerlerde (out-stations)
- Toplum merkezlerinde

İnsanlar ne hakkında eğitilecektir?

- Koleksiyonlar
- Yer
- Yerel alan
- Müze binası

- Bir organizasyon olarak müze/kültürel kurum
- Konuşma, eğitim mirası gibi konular
- Arkeoloji, tarih, jeoloji gibi belirli konu alanları.

MÜZE İÇİNDE EĞİTİMİN ROLLERİ VE ETKİNLİKLER: Eğitim, kaynakların dağılımı, pazarlama, mağaza ve yayınları içeren yönetsel kararlara dayanarak bir konu ortaya koymak zorundadır. Sergi planlaması, eğitimin bilgi olarak sunulabildiği yerde hayati bir önem taşır; dil seviyeleri, sergilerin sıklığı, okuma seviyeleri, müfredat programı ile bağlantı ve galerilerde gruplar ve öğretim için alan oluşturulması göz önünde bulundurulmalıdır. Eğitim ayrıca gözlenebilmeli ve engelliler ve çocuklu insanlar ve çocuklardan oluşan ziyaretçiler için kolaylıklar ve işaret dilini içeren danışma konularında yardım edebilmelidir. Çalışırken eğitim de dahil olmak üzere yönetim planlaması bütün personelin eğitimini içermelidir.

Eğitim personeli nerede hizmet verirse versin, uygun komisyonlarda temsil edilmesi ve diğer personelle bağlantılı olması müzede eğitsel konulara ilgiyi kolaylaştıracaktır. Yeterli kaynaklarla bunun sağlanmasına izin verilmelidir. Özel eğitim personeli olmayan müzeler, özel bir kişisel sorumluluk yüklenmelidir, bunlar hem eğitim için önemli olan konuları gözlemlemeli hem de zorunlu olarak müze dışındaki uygun önerileri araştırmalıdır.

MÜZENİN DIŞINDAKİ İLİŞKİ AĞLARI:Hedef ziyaretçiler için alınan kararlar ve hazırlıkların çeşidi, müze dışında alınan kararlara bağlantılı olmalıdır. İlk olarak hedef ziyaretçiler tanınmalıdır, hedef ziyaretçilerle pek çok noktadan ilişkiler artırılmalıdır. Bu bağlantılar gönüllüler, uzman gruplar, çeşitli dernekler, öğretmenler, öğretmen yetiştiren kurumlar, okullar, vb. aracılığıyla kurulabilir.

EĞİTİM: Her politika eğitim içeriğine sahiptir, eğitimin yürütülmesi personelin yeni beceriler ve uzmanlıklar kazanmasını gerektirebilir. Eğitim ihtiyaçlarının tanımlanması önemlidir ve var olan hazırlık oranının farkında olunmalıdır.

PAZARLAMA: Eğitim hizmetlerinin pazarlaması, bütün müzenin pazarlama politikasıyla bağlantılı olmalıdır. Neyin pazarlanacağına (koleksiyon, hizmet, boş zaman etkinliği vb.), kimin hedef seçileceğine, hizmetin neden pazarlanacağına (varolan hizmetler hakkında insanlara bilgi vermek, yeni ziyaretçileri çekmek, müzenin imajını yükseltmek, sponsorları çekmek vb.) ve hangi pazarlama yöntemlerinin kullanılacağına (konferanslarla, doğrudan, reklam yoluyla, yayınlarla vb.) karar vermek önemlidir.

DEĞERLENDİRME: Değerlendirme müzenin eğitim hizmetlerinin başarısının değerlendirilmesi sürecidir. Ön test-son test herhangi bir etkinlikten önce ya da eğitsel materyallerin planlanmasıyla meydana getirilmektedir ve önceki deneyimlerin yeniden incelenmesini içeren ilk toplanan verilerden oluşmaktadır. Biçimlendirici (formative) değerlendirmede yöntem olarak, materyal ya da etkinlik tasarımının, nerede yararlı ve uygulanabilir olduğu test edilerek, materyaller ve etkinlikler sunulmadan önce üretim sonrasında oluşabilecek sorunlar giderilmektedir. Özetleyici (summative) değerlendirmede, üretimin başarısı değerlendirilir. Politika kararlarında, sunulan hizmetlerin ve hangi yönlerinin değerlendirilip değerlendirilmeyeceği açıklanmalıdır.

3.7.4. MÜZE EĞİTİM POLİTİKASI OLUŞTURMADAN ÖNCE YAPILMASI GEREKENLER

İlk olarak, statüsü, koleksiyonları ve topluma sağladığı hizmetler açısından, müzenin görevi tanımlanmalıdır; bu zorunludur çünkü bir eğitim politikası müzenin tüm amaçlarını yansıtmalı ve geliştirmelidir. Eğitimin, müzenin gelecekteki gelişimi konusundaki önemini kabul ettikten sonra, eğitimin müze içindeki rolü belirlenmelidir. Eğitim ve pazarlamanın, eğitim ve eğlence, eğitim ve koleksiyonların bakımının gerektirdikleri çoğu zaman birbiriyle çelişir, bu çelişen kavramlar arasında bir denge kurulmalıdır. Daha sonra, eğitimin müzenin yapısı içerisindeki rolü oluşturulmalıdır.

Müzenin içerisinde eğitimin rolü ve işlevi belirlendikten sonra; ziyaretçilerin kimler olduğu, neden geldikleri ve müzenin onların ihtiyaç ve beklentilerini ne kadar karşılayabildiği konularının tanımlanması gerekmektedir. Bir anket hazır bulundurulmalıdır. Bu anket sayesinde, ziyaretçinin profili çıkarılmalıdır ve bu profil sayesinde eğitim ve öğrenme deneyimlerinin sunulması gereken ziyaretçi tanımlanmalıdır. Personelin kaynakları, fonlar ve servisler gözden geçirilmeli, gelecek yıla kadar personelin yeniden organize edilmesi, personel artırılması gibi konuların gerekliliği de gözden geçirilmelidir. Müzenin fiziksel gelişimini planlamak, ilk adımda yapılması gerekenlerdendir ve aynı şekilde, personelin müzenin sağlayabileceği eğitimsel olanakları belirlemesi de önemli bir adımdır. Personel, özellikle müzenin zaten varolan kaynaklarını – sergiler, koleksiyonlar, medya sunumları, sosyal etkinlikler, yayınlar gibi – nasıl geliştirebileceğinin ve ek olarak hangi yeni kaynakları gelecek 10 yıl içerisinde geliştirebileceğinin kararını vermelidir. Bu kararlar verildikten sonra, belirli bir eğitim görevini ve müze politikasını oluşturmak ve bu görevi ve politikayı uygulamaya geçirmek için bir strateji oluşturmak mümkün olacaktır.

Daha sonraki adımlar şunlardır; politikayı, bir eylem planı olarak geliştirmek, var olan kaynaklar dahilinde nelerin hemen denenebileceğinin kararını vermek, değişik ziyaretçi gruplarının ihtiyaçlarının önceliklerini belirlemek, hangi grupların ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verileceğinin kararını vermek, bu ihtiyaçların nasıl, nerede ve ne zaman karşılanacağını düşünmek ve bu gruplar için etkinlik programları ve belirli amaçlar tasarlamak. Aynı zamanda, kaynak bulmak, bir iletişim ağı oluşturmak, pazarlama kaynaklarını belirlemek ve performansları ölçmek için değerlendirmeye dayalı bir kriter oluşturmak, çalışılması gereken diğer konulardır.

Sonuçta çıkacak politika ve strateji dokümanları, müzeye pek çok konuda yararlı olacaktır. İlk olarak, önemli eğitim prensiplerinin – ki bu prensipler gelecekte yapılacaklara rehberlik edecek ve müzenin eğitsel görevini garanti edecektir – gösterilmesini sağlayacaktır. İkinci olarak, eğitim olanakları sağlama çerçevesinde gerek duyulan kaynakları, maddi olanakları

ve etkinlikleri belirleme de katkı sağlayacaktır. Üçüncü olarak, kaynakların yönlendirilmesi ve standartların değerlendirilmesi için etkili bir yönetim aracı olacaklardır. Dördüncüsü, fon sağlamada uygulamaların desteklenmesi için bir niyet belgesi olarak yarar sağlayacaklardır. Ve son olarak, bir başarı belgesi olarak, sorumluların beklentilerini karşılamaya yardımcı olacaktır (Hooper-Greenhill, 1991).

Aşağıda müze eğitim politikası oluşturmak için yapılması gerekenler sırasıyla, özet olarak verilmektedir.

- 1. Araştırma Yapmak:** Hedef ziyaretçilerinin kim olduğu, onların müzeden ne tür hizmetler beklediği, onların öğrenme ihtiyaçlarının ne olduğu, kaynaklarının ne olduğu, diğer müzelerin durumları gibi konularda araştırma yapılması gerekmektedir.
- 2. Eğitim Görev Tanımının Yazılması:** En etkili görev tanımı müzenin ne yapacağına değil, ziyaretçilerin müzeden beklentilerine ve isteklerine odaklanır. Bir ya da iki hatırlanabilir cümleden oluşur. Eğitim ve öğrenme konusunda müzenin vizyonunu ve yaklaşımlarını yansıtır.
- 3. Şimdiki Durumun Değerlendirilmesi:** İçsel güçlerin ve zayıflıkların ve dışsal olanakların ve tehditlerin incelenmesi (SWOT analizi) gerekmektedir. Müzenin güçlü ve zayıf yanlarının listesini yapmak için dış etkenlerin (koleksiyonlar, bütçeler, personelin deneyimi, gönüllüler, vb) araştırılıp, daha sonra müzenin karşılaşılabileceği olanakların ve tehlikelerin listesini yapmak için dış etkenlerin (örneğin, eğitimdeki değişimler, teknoloji ve ekonomi, toplumsal eğilimler, potansiyel işbirlikçiler, fon olanakları) incelenmesi gerekmektedir.
- 4. Politika ifadeleri, strateji ve performans göstergelerinin taslağı:** Bilgi ve planlama için SWOT analizinin sonuçları kullanılmalıdır. Politikanın ne kadar zamanı kapsayacağına karar vermek gerekmektedir (3 ile 5 yıl arası idealdir).
- 5. Başvuru:** Meslektaşlardan ve ziyaretçilerden hazırlanan taslak konusunda yorum almak için başvurmak ve geribildirimler sonucunda gerekli düzeltmeleri yapmak gerekmektedir.

6. **Eylem Planının Taslağı:** Etkinlik planının gerçekçi olduğunda emin olunup, kaynaklar konusunda uygun meslektaşlarına danışılmalıdır.
7. **Son Eğitim Politikası Belgesini Yazıp, Onaylattırmak:** Belegenin nasıl kullanılacağını ve onu kimin okuyacağını unutmamak gerekmektedir.
8. **Meslektaşlara Brifing:** Politikanın bir kopyasının herkese ulaştığından emin olunup, etkinlik planında meslektaşların rollerinin açıklanması gerekmektedir.
9. **Politikayı Etkinlik İçine Yerleştirmek:** Düzenli gelişim toplantıları yapıp, politikanın herkesi kapsadığından emin olmak gerekmektedir.
10. **Gözlem ve Yeniden İnceleme:** Performans göstergeleri aracılığıyla başarının gözlenip, yılda bir kez bütün politikanın yeniden incelenmesi gerekmektedir (www.swmlac.org.uk).

Müze eğitim politikası, müzenin bütün eğitim etkinliklerini düzenleyen ve sistemli bir biçimde gerçekleştirilmesini, eğitim etkinliklerinin etkililiğinin artmasını sağlayan bir belgedir.

Aşağıdaki bölümde müzelerde gerçekleştirilen eğitim hizmetleri ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

3.8. MÜZELERDE EĞİTİM HİZMETLERİNİN ÇEŞİTLERİ

Eğitim, toplumda yeniden tanımlandıkça, kavram olarak genişledikçe ve okul, kolej gibi resmi kurumlar tarafından sağlanan materyallerden fazlasını kapsamaya başladıkça, müzelerdeki eğitim de çok geniş bir kavram haline gelmiştir. Okullara veya başka resmi kurumlara yönelik düzenlenen rehberli turlardan ya da atölye çalışmalarından ziyade, müze eğitimi kavramından anlaşılan artık, geniş çeşitlilikteki materyalleri barındıran, sergiler, atölyeler ve yayınlardır ki bütün bu faaliyetler geniş dağılımlı ziyaretçilere, okullara, ailelere ve yetişkin öğrenme meraklılarına yöneliktir. Müze eğitimi hem müze içinde hem de toplumda gerçekleştirilebilir (Hooper-Greenhill, 1996:142). Müzelerde eğitim hizmetleri iki yolla gerçekleştirilmektedir. Bunlar; dolaylı hizmetler ve doğrudan hizmetlerdir (Iguchi, 2005).

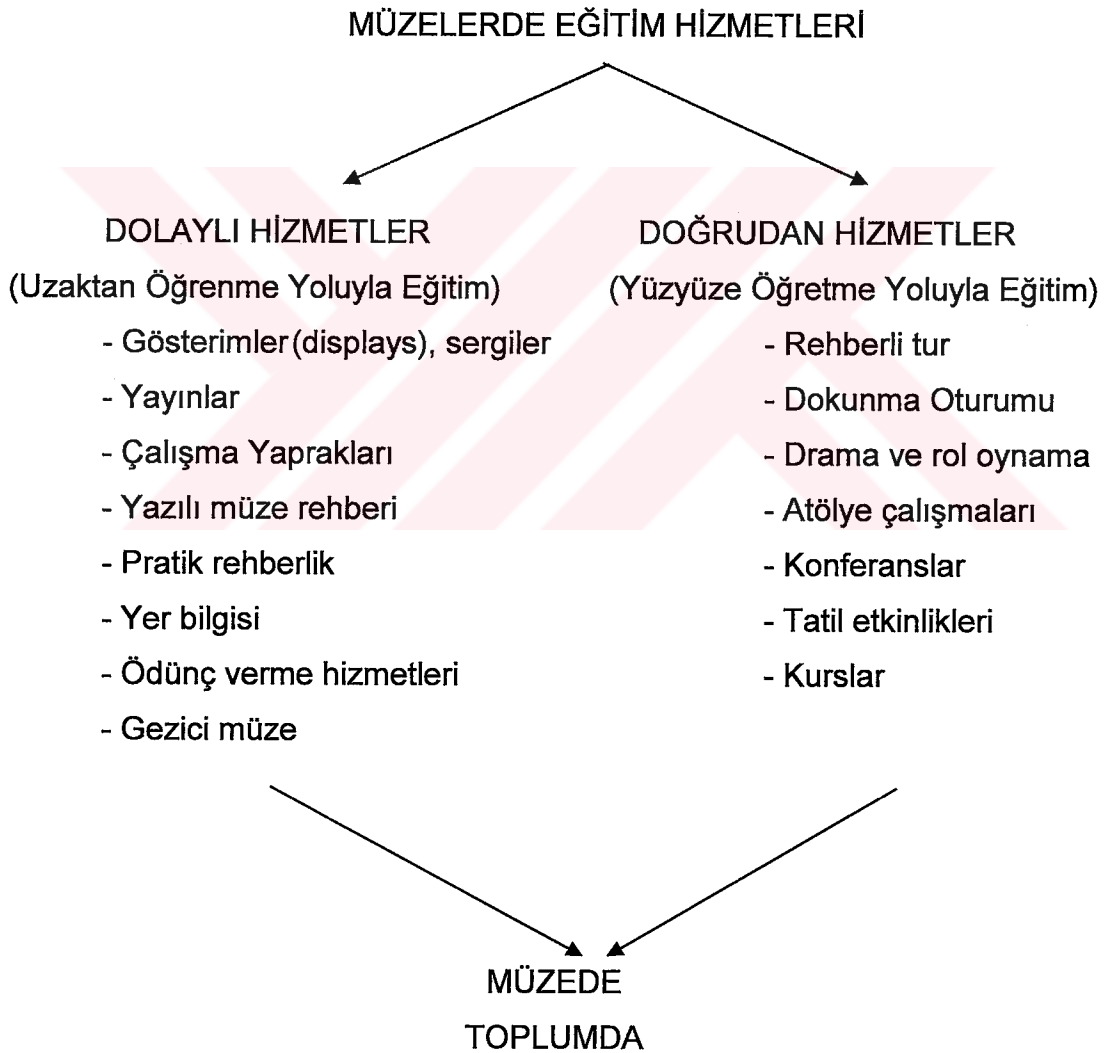
Dolaylı hizmetler; müze personelinin doğrudan ziyaretçileri ya da halkı eğitmediği, ancak (yerine) müze eğitim hizmetlerinin en basit ve en temel formlarını (basılı materyalleri) hazırladığı, müze eğitim hizmetleri çeşitleridir. Dolaylı hizmetler içerisinde çalışma yaprakları, yazılı müze rehberi, yayınlar, pratik rehberlik, yer bilgisi ve etkinlikler hakkında bilgi gibi etkinlikler bulunmaktadır.

Doğrudan hizmetler; müze personelinin halkı ya da ziyaretçileri doğrudan eğittiği müze eğitimi hizmetleri çeşitleridir. Doğrudan hizmetler içerisinde rehberli turlar, konferanslar, dokunma oturumları (handling session), drama ve rol oynama, atölye çalışmaları, tatil etkinlikleri ve kurslar gibi faaliyetler bulunmaktadır.

Hooper-Greenhill'e (1996: 142-143) göre ise müze ve galerilerin eğitsel rolü, iletişim yönteminin iki ana çeşidi aracılığıyla yerine getirilir; kitle iletişimi ve kişiler arası iletişim. Bu yöntemler uzaktan öğrenme ve yüz yüze öğretim olarak karakterize edilebilir. Uzaktan öğrenme, kitle iletişiminin pek çok karakteristiğine sahiptir; tek yönlüdür, tepki göstermez ve ortakların yokluğunda da meydana gelir. Bu karakteristiklerine rağmen potansiyel dezavantajlar olarak görülebilir, müzelerde uzaktan öğretim yöntemleri sergileri, sergilemeleri, yayınları, ödünç verme servislerini ve gezici müzeleri

içermektedir. Yüz yüze öğretim yöntemi doğrudandır, doğaldır ya da kişilerarası iletişimdir. Yüz yüze öğretim, anında gelen tepkilerin ışığı altında, mesajların gelişimini ya da değişimini ve deneyimlerin paylaşılması aracılığıyla yorumlamayı sağlar ve iletişimin pek çok yöntemini içerir (vücut hareketleri, tekrarlamaları, yenilenen tanımlamaları vb.). Müzelerde yüz yüze öğretim, koleksiyonlara elle dokunarak çalışma, çizim ya da rol oynama gibi öğretimin pek çok farklı formunu ve etkinliklerin pek çok farklı çeşidini içerir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında müzelerde eğitim hizmetlerini aşağıdaki gibi tablolaştırabiliriz:

Hooper-Greenhill'den (1996: 143) geliştirilmiştir.

3.8.1.DOLAYLI HİZMETLER (Uzaktan Öğrenme Yoluyla Eğitim):

Müze personeli tarafından, ziyaretçilerin ya da halkın doğrudan eğitilmediği, müze eğitim hizmetlerinin en basit ve en temel formlarının hazırlandığı müze eğitim hizmetleridir. Dolaylı hizmetler içerisinde, gösterimler, sergiler, yayınlar, çalışma yaprakları, yazılı müze rehberleri, pratik rehberlik, yer bilgisi, ödünç verme hizmetleri ve gezici müzeler yer almaktadır. Bu hizmetler aşağıda açıklanmaktadır.

Gösterimler (displays), sergiler: Gerçekleri ya da modellerini gözleyerek öğrenme durumlarından biri de sergileme yoluyla edinilen yaşantılardır. Müzelerde, öğretim ve öğrenim etkinliklerinin başarılı olması için, nesneleri tanıma, işlevlerini, yapım biçimlerini bilme önem taşımaktadır. Sergilemeler yoluyla edinilecek yaşantılarda; gerçek nesneler kadar, modeller, maketler, görsel, işitsel, görsel-işitsel, grafik materyaller ve sergileme alanları, sergi tasarımları, sergi salonlarının donanımları etkin rol oynamaktadır. Bu etkenlerin sonucunda, sergilemelerde tüm eğitim araç-gereçleri kullanılmaktadır (Atasoy, 1996: 31).

Sergilemede istenen hedeflere ulaşmak için tanımlanması gereken öncelikli konulardan biri serginin türüdür. Sergiler yapılarına göre gruplandırıldığında, süreleri ve mekansal konumları açısından ele alınmaktadır ve bu bağlamda aşağıdaki gibi gruplandırılmaktadır:

Sürekli sergiler; belirli bir konu bağlamında bir kereye mahsus olmak üzere süresiz sergileme amacıyla hazırlanan, sabit sergilerdir.

Geçici sergiler; tanımlı bir süre içinde var olan ve sürekli sergilerden farklı olarak daha noktasal bir mesaj vermek hedefinde olan sergilerdir.

Gezici sergiler; belirli bir tema çevresinde, mekândan bağımsız olarak kurgulanan ve farklı coğrafyalara taşınabilir özellik gösteren tasarımlardır.

Sergilerin diğer tanımlanma biçimi, içerikleri ve kavramlarına göre yapılmaktadır. Bu grupta içerisinde, eğitsel amaçlı sergiler, tanıtım amaçlı sergiler, sanatsal sergiler, bilimsel sergiler, ticari amaçlı sergiler, vb. bulunmaktadır.

Sergiler, tasarım biçimlerine göre de gruplandırılmaktadır. Tasarım biçimlerine göre sergiler; klasik sergiler, kurgusal sergiler, nesne sergileri, iki boyutlu sergiler, doğal sergiler, eller havada (hands-on) sergiler, vb. biçiminde gruplandırılmaktadır.

Klasik sergiler denildiğinde akla ilk olarak geleneksel müzelerde yer alan sergilemeler gelir. Burada vitrin bazlı sergilemede nesnelerin yerleştirilmesi, etiketlenmesi ve genel açıklama metinleri yer almaktadır.

Kurgusal sergiler, bir ortam yaratmak üzerine tasarlanmaktadır. Orijinal koleksiyon değeri olan malzeme kullanılabileceği gibi tamamen tiyatro dekorunu anımsatan yeniden üretimlerle belirlenen konunun algılanması amaçlanmaktadır.

Nesne sergileri, yazı, metin, açıklama gibi destekleyici elemanlar kullanılmadan yalnızca üç boyutlu algıya yönelik sergilerdir. Genel anlamda sanat sergilerinin bu kapsama girdiği söylenebilir.

İki boyutlu sergiler ise nesne sergilerinin tam tersi olarak bilgilendirme metinleri, açıklamalar, iki boyutlu görsel malzeme kolajları ve sözel aktarım üzerine kurulmaktadır.

Doğal sergiler isminden de anlaşılacağı gibi organik malzemenin var olduğu ortamların sergi mekânına dönüştürülmesidir. Akvaryum, vivaryum gibi kurgulanmış örnekleri olduğu gibi, doğal parklar, doğal sit alanları ve bunların gezmek, öğrenmek, görmek amaçlı düzenlenmesi bu tür sergilemeler kapsamına girmektedir.

Hands-on (eller havada) sergileri, deneysellik, etkileşimsellik, teknoloji ağırlıklı ve özellikle gençlerin öğrenmesine yönelik sergilerdir. Serginin kendisi tanımayı ve öğrenmeyi amaçlayan bir kurguda hazırlanmaktadır. Dokunma, hissetme, duyma gibi duyulara hitap eden bu tür sergiler, aynı zamanda dijital teknolojinin olanaklarından da yararlanan kurgulardır (www.tarihvakfi.org.tr/yereltarih/sergikilavuzu.html).

Yukarıda açıklanan bütün sergileme türleri ziyaretçilerin müze deneyimlerinde önemli rol oynamaktadır. Müzelerde, ziyaretçiler için etkinlik düzenleyen etkileşimsel; ziyaretçi yaklaşımlarına yanıt veren yanıtsal; hareketli dinamik; belli bir sistem içindeki sistematik ve nesne ve tema

yaklaşımlı tematik; bireysel katılımı ile gerçekleştirilen katılımcı sergilemeler düzenlenmektedir. Sergilemenin amacının izleyicisinde bir değişim yaratmak olduğu düşünülürse, içeriği, bilgi düzeyi ve anlatım biçiminin, ziyaretçilerin yaşları, eğitim düzeyleri, deneyimleri ve sosyo-ekonomik durumları ile dengeli bir biçimde düzenlenmesi gerektiği söylenebilir. Sergilemeyi hazırlayacak uzman müzeci/küratörün, kendi konuları dışında başka disiplinlerin uzmanları ile yani eğitim teknolojisi ile sergileme ve materyal tasarımları konularında uzmanlaşmış kişilerle işbirliği yapmaları gerekmektedir, ancak bu yolla müze eğitimi amacına ulaşabilir. Sergilemede tasarım, üç boyutlu alanın tamamının kullanımı olarak planlanmaktadır. Planlamada ilgili bölümleri saptamak, nesnelerin sergilenmesi, izleyicilerin rahat dolanımı ve bazı yardımcı eğitim materyali için yeterli kullanım alanları yaratmak; sergilemenin teknik donanımının sağlanması için korumacı ve estetik yaklaşım önem taşımaktadır. İzleyicide kavram kargaşası yaratmamak için, nesnelerin sergileme alanı içindeki yerleri ve sayıları, hazırlanan sergileme senaryosuna uygun bir düzen içinde olmalıdır. Sergilemede ana malzeme nesnedir. Yayınlardaki kolayca okunabilen bilgilerden derlenen, sadece sözel ve görsel sembollerle hazırlanmış sergilemeler ziyaretçinin ilgisini çekemez. Sergilemede yer alacak nesnelerin boyutlarına ve niteliklerine koşut olarak sergileme alan ve donanımları tasarlanmalıdır. Nesneleri vitrinler içine doldurarak ya da podyumlar üzerine koyarak yapılan düzenlemenin, sergileme olmadığı; bu düzenlerin açık depo görüntüleri ya da amaçsız sunular olduğu akıldan çıkarılmamalıdır. Sergilemede nesneler sunulurken izleyenlerin, fiziksel gereksinimlerine de özen gösterilmelidir. Nesne, yardımcı materyal ve sergileme donanımlarının tasarımında renk, ışık/aydınlatma, standart sergileme boyutlarının etkileri ve izleyicinin dinleme gereksinimi göz ardı edilmemelidir. Müzelerde genel sergilemeler dışında müze yaşantısı kazandırmak amacıyla, çocuklar için hazırlanmış çocuk bölümleri ve özürllüler için hazırlanmış sergilemeler yer almalıdır. Ya da özel çocuk müzeleri hazırlanmalıdır (Atasoy, 1996: 31-33). Sergiler, ziyaretçilerin özellikleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.

Yayınlar: Herhangi bir müze, satış yerinde ulaşılabilir eğitsel yayınları satabilir. Örneğin; koleksiyonlar içindeki parçalar hakkında tanımlayıcı kitaplar ve kuruluş tarihi kitapları; boyama kitapları, kesip çıkarma kart modelleri, resimler, posterler, yapbozlar ve oyunlar.

Çalışma Yaprakları(worksheet): Çalışma yaprakları müzeyi ziyaret eden öğrencileri, müzede sergilenen nesneler hakkında sorular sormaya ve yakından gözlem yapmaya teşvik etmek için hazırlanmaktadır (Iguchi, 2005). Tek yaprak, birkaç yaprak ya da defter biçiminde tasarlanabilirler. Her çalışma yaprağı ya da defteri, bir konuyu içerecek biçimde düzenlenmektedir. Çalışma yapraklarında ana amaç, terim ve kavramların kazandırılmasıdır. Salonlardan seçilmiş nesnelere yönlendirilen öğrenciye, nesneler hakkında anlatım ve açıklama ile bilgi aktarılır. Bu bilgilere yönelik sorular hazırlanarak bilginin kontrolü sağlanır. Öğrencinin verdiği yanıtı hemen karşılaştırması için, doğru yanıtlar çalışma yaprağının uygun bir yerine yerleştirilebilir (Atasoy, 1996: 43-44). Çalışma yaprağının dili basit olmalıdır, herkes kolayca anlayabilmelidir. Gerekli her şey basitten karmaşığa doğru sıralanmalıdır. Kısa, öz ve açık cümleler kullanılmalıdır. Her bir fikir ayrı ayrı numaralanmalıdır. Sadelik esas olmalı, gereksiz materyal, şekil ve çizimlerden sakınılmalıdır (Küçükahmet, 1995: 70-71). Çalışma yaprakları sayesinde, öğrenci seçilmiş nesneye yönlendirilecek, yazılı bilgi ve sorular yardımı ile yanıtları arayıp bulacak, gözlemlerini, birikimlerini uygulama ve değerlendirme olanağı bulacaktır (Atasoy, 1996: 21). Çalışma yaprağının hazırlanmasında, öğrencilerin ilgili konularda ön bilgiye sahip olması ve sorular yardımı ile nesneler hakkında kavramlar oluşmasında, yaş grubunun nitelik ve beceri düzeyi önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışma yapraklarını kullanma yaşı olarak 10-14 yaş grubu önerilmektedir (Fry, 1986: 220).

Çalışma yaprağı geliştirirken; uygulanabilir olmasına, soru tekniklerine, çeşitliliğe, bütün duyguları geliştirmesine ve müfredat programının içeriğiyle bağlantılı olmasına dikkat edilmelidir. İyi tasarlanmış ve dikkatlice yol gösteren çalışma yaprakları müze alanının kullanımı, zamanlama, bilgi

kazanma ve nesnelere bakma açısından bir müze ziyaretini biçimlendirebilir (Durbin, 1999: 92-98).

Çalışma yaprakları kullanımı, öğretmenin ve öğrencinin salona belli bir amaçla bakmasına yardımcı olur. Bu nedenle konuların seçimi, dolaşım sırası, sunu dili ve soruların niteliği önem taşımaktadır. Bu yöntemde kullanılacak materyalin hazırlanmasında müze eğitimcisi önemli bir görev üstlenmektedir. Müze eğitimcisi çalışma yaprağının hazırlık aşamasından, değişik örnekler üretmeye; uygulayıcı öğretmenin eğitilmesinden, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesine değin önemli sorumluluklar taşımaktadır.

Çalışma yaprakları kullanımının yararları şöyle sıralanabilir:

- Öğrenci müze gezisi sırasında deneyim kazanır
- Alıştırmayı kendi yaparak gerektiği biçimde öğrenir,
- Bilgi ve beceriyi birlikte kullanır.

Yöntemin güçlükleri ise şunlardır:

- Öğrencilerin salonlarda denetlenmesinin sorun yaratması,
- Az sayıda öğrenciye uygulama yapılabilmesi
- Uzun zaman alması (Atasoy, 1996: 21-23).

Yöntem uygulanırken, çalışma yaprağının kullanımı amaç, yaş ve becerilere uygun tasarlanmalıdır, konular hakkında ön bilgiye sahip olunmalıdır ve sınıf öğretmenlerinin uygulamaya katılması sağlanmalıdır.

Müzelerin çoğu geleneksel olarak sınıf ziyaretlerinde kullanılmak üzere çalışma yaprakları hazırlar. İyi çalışma yaprakları, dikkatle planlanmış, denenmiş, belirlenen hedeflerle bağlantısı sınanmış, yaşla bağlantılı, tümdengelimli düşünmeyi özendiren, konu ya da kişi temelli, birkaç anahtar nesneyle sınırlandırılmış, çoğu zaman çizim ve resimleri düşsel yönde kullanan, müzede ya da okulda tartışmaları sürdüren ve öğretmen tarafından değişikliklerin yapılabildiği yapraklardır (Hopper-Greenhill, 1999b, 145-149).

Yazılı Müze Rehberi: Yazılı müze rehberi, müzeyi tanıtmak, koleksiyonları hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan yazılı gereçlerden biridir. Müzenin kuruluşu ve gelişimi hakkında bilgi vermesinin yanı sıra, içerdiği koleksiyonların yerel, tarihsel ve sanatsal özellikleri ile seçme

nesneler hakkında genel bilgiler sunan, fotoğraflarla desteklenmiş müze rehberleri, kapsamlı ve dar kapsamlı olarak hazırlanabilirler. Aynı ilkeler doğrultusunda koleksiyonun bir bölümü için de hazırlanabilir (Atasoy, 1996: 41) Çocuklar için müze rehberi, özellikle genç müze ziyaretçileri için hazırlanır. Ayrıntılı olarak resimlendirilmiş bir rehber aracılığıyla müzedeki nesnelerle ilgili basit bilgiler verilerek çocuklarla iletişim kurulur (Iguchi,2005).

Pratik rehberlik: Müze gezileri öncesinde öğrencileri yönlendirecek öğretmenin, ön bilgiye sahip olması için hazırlanmış broşürlerdir. Bunun dışında müze eğitim servislerince hazırlanmış öğretim yapraklarının kullanımında, öğrencilere aktarılacak ön bilgi ile bu gereçlerin kontrol ve değerlendirilmesi konusunda çalışma yöntemi ve konuya ilişkin bilgilerin sunulmasında öğretmen rehberinden yararlanır. Eğitim programlarına göre, müze eğitimcisi tarafından hazırlanan öğretmen rehberleri, farklı içeriklerde, fotoğraf ve kısa bilgilerle desteklenmiş olarak hazırlanır (Atasoy, 1996: 43). Okullar tarafından yapılan serbest ziyaretlerde dikkat edilmesi gereken bütün pratik bilgileri içermektedir (Iguchi,2005).

Yer bilgisi: Müze ve onun koleksiyonları hakkında özgeçmiş niteliğindeki bilgileri tanımlar ve ayrıca okul gruplarının ziyareti için uygun temaların bir seçimini önerir.

Ödünç verme hizmetleri: Sergilenmesi için müzenin nesnelerinin diğer kurumlara ödünç verilmesi ya da okullar gibi diğer kurumlara eğitsel kaynak olarak bulunan özel nesnelerin ödünç verilmesidir. Ödünç verme hizmetlerinin temelinde yatan felsefe, nesnelerden öğrenmenin değeri ve dokunmanın önemidir. Bunun yanı sıra ödünç verme hizmetleri ile müzeleri ziyaret edemeyen insanların nesnelerle etkileşime girerek onlardan yararlanmaları amaçlanmaktadır. Ödünç verilenler, pek çok farklı yolla kullanılabilir; sanat ve tasarım için, hem yazılı hem sözlü dile yardım için, bilimsel ilkeleri örneklendirmek, bir müze ziyaretine hazırlık, bir radyo ya da TV programını tamamlamak için vb.

Gezici Müze: Gezici müzeler müzelerin dışa dönük çalışmalarının bir yönünü oluşturmaktadır. Gezici müzelerde amaç, müzeleri ziyaret edemeyen insanlar için, kötü yerleşim, işsizlik ve genel hizmet eksikliğinin getirdiği sorunları saf dışı etme çabalarıdır. Aynı zamanda gezici müzeler kültürün yaygınlaştırılmasına da hizmet etmektedir (Hopper-Greenhill, 1999b).

3.8.2. DOĞRUDAN HİZMETLER (Yüzyüze Öğretme Yoluyla Eğitim)

Müzelerde doğrudan hizmetler, müze personelinin genel halkı ya da ziyaretçileri doğrudan eğittiği müze eğitimi hizmetleri çeşitleridir. Doğrudan hizmetler içerisinde, rehberli turlar, dokunma oturumları, drama ve rol oynama, atölye çalışmaları, konferanslar, tatil etkinlikleri ve kurslar bulunmaktadır. Aşağıda bu hizmetler açıklanmaktadır.

Rehberli tur: Gerçekleri gözleyerek öğrenme yaşantıları kazandıran inceleme gezileri, müze eğitiminin temelidir (Atasoy, 1996: 19). Önceden programlı olarak gelen okul grupları için rehberli turlar, geleneksel müze hizmetlerindendir. Okul çocuklarına, müze eğitimcisinin sergilenenlerle ilgili yorum yapması, onların daha iyi öğrenmelerine neden olur. Rehberli turun, çocuklar müze gezisine gitmeden önce, okulda bir müze eğitim görevlisi tarafından bilgilendirilmesinden sonra olmasında yarar vardır. Okul gruplarının ziyaretinden önce verilen hazırlık çalışmaları, öğrencilerin kendi ders programlarıyla bağlantı kurmasını sağlar. Ziyaretçinin konu hakkında bilgisiz olması, anlatılanları dinlemesini ve duyduğunu gördüğü ile bağlamasını güçleştirir (Çakmak, 2002: 52). Rehberli turların uygulanma süreci şöyle özetlenebilir:

- Seçilen konu ile ilgili bir ön bilgilendirme yapılmalıdır.
- Müze koleksiyonundan seçilmiş eserler bir rehber ya da eğitmen gözetiminde açıklanmalıdır.
- Gezi süresi katılanların yaş ve eğitim düzeylerine göre ayarlanmalıdır.
- Geziye katılacak grubun sayısı sınırlı olmalıdır.
- Gezi yardımcı materyallerle desteklenmelidir.

İyi bir tur çocukları müze sergileri ile çok yakın temasa geçirebilir ve kendiliğinden çok yüksek derecede katılım sağlayabilir (Iguchi,2005).

Dokunma Oturumu (handling session): Eller havaya (hands-on) bir öğretim yöntemidir. Materyallere ve nesnelere dokunmak, duyuları harekete geçirir ve insanda memnuniyet yaratır. Eller havaya yaklaşımı, soyut kavramların somut bilgiye dönüştürülmesinde ziyaretçilere yardımcı olur. Eller havaya etkinliği için seçilen materyaller turun eğitsel hedefleriyle ilişkilidir. Dokunma (handling) nesneleri, farklı kavramları açıklayarak kavrayışın artmasını sağlayarak çoklu-duyusal (multisensory) keşifler için izin verir ve ziyaretçilerin süreç ile ilgili ilk elden deneyim kazanmasını sağlar (Sternberg, 1989: 163). Bu çocuklara müze nesneleri ile çok yakın ilişki kurma olanağı sağlar (Iguchi,2005).

Drama ve Rol Oynama: Yaratıcı drama müze ortamına kolaylıkla uyarlanabilen bir yöntemdir (Sternberg, 1989: 160). Drama ve rol oynama yönteminde bir fikir, durum, sorun ya da olay, bir grup önünde dramatize edilir. Grubun üyeleri yalnızca dinlemek ya da tartışmak yerine olayın nasıl oluştuğunu izlerler ve konunun ayrıntısına inerler. Rol oynama yönteminde öğrenciler bir tepki ile karşılaşmaksızın bir başkası gibi hisseder, düşünür ve davranırlar. Müze eğitiminde drama ve rol oynama yönteminin uygulanmasının yararları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Öğrenciler bizzat katıldıkları ve hoşlandıkları eylemlerden daha fazla tecrübe edinirler.
2. Öğrenciler hislerini ve tutumlarını açıklama imkanına sahip olurlar.
3. Öğrencilerin yaratıcılığı güçlenir.
4. Öğrencilere durumu yalnızca “kavrama” yerine “hissetme” olanağı sağlar.
5. Öğrenciler güdülenirler.
6. Zaman ya da uzaklık yönünden ulaşılamayan olayların incelenmesine olanak sağlar.
7. Tasarlanan soyut ve kuramsal olay ve nesnelerin anlaşılmasına yardımcı olur.

Yukarıda belirtilen yararlarının yanı sıra yöntemin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlar;

1. Küçük gruplar gerektirir.
2. Zaman gerektirir.
3. Bazı öğrenciler karakterleri ya da olayı anlatmakta güçlük çekebilir.
4. Öğrencilerle ya da konuyla ilgisi kurulmazsa yöntem işe yaramaz hale gelir. Amaçları açıklıkla belirtilmezse “yalnızca bizzat etkinliğe katılanlar” için yararlı olur.
5. Kostüm ve dekor gereksiniminden dolayı maliyet yüksektir (Küçükahmet, 1995: 52-53; Atasoy, 1996: 24-25).

Rol oynama ve drama yönteminden eğitim amacıyla yararlanabilmek için; rol oynama yönteminin gruba uygun olup olmadığına karar vermek, etkinlikten önce ayrıntılı bir planlama yapmak, rol oynama düzenini kurmak, izleyenlerin neyi gözleyeceklerini belirtmek ve not almalarını sağlamak, her sahnenin genellikle 5-10 dakikadan fazla sürmemesini sağlamak ve etkinliğin tümü üzerinde öğrencilerin değerlendirmelerine yer vermek gerekmektedir (Küçükahmet, 1995: 54). Müzelerde drama çalışmaları uygulanırken, uzman müzeciler müze eğitimcileriyle işbirliği yaparak drama programlarını saptamalı ve planlamalıdır. Belirlenen programlar çerçevesinde uygulamayı yaptıracak drama öğretmenleri yönlendirilmelidir.

Atölye Çalışmaları: Atölye çalışmaları, katılanlarda, duyumlar yoluyla keşfetme, beceri geliştirme ve yaratıcılığı geliştiren bir yöntemdir. Özellikle becerilerin, yapım tekniklerinin öğretilmesinde atölye çalışmaları temel eğitim yöntemidir. Belli hedef davranışlara erişirmek için kazandırılacak bu çeşit yaşantılar edinilirken, atölye çalışmasına katılanlar çok sayıda duyu organını kullanarak etkileşimde bulunurlar (Atasoy, 1996: 23-25).

Atölye çalışmalarına katılım serbesttir ve belirli günler ve saatler ile sınırlandırılır. Atölye çalışmaları değişik konularda olabilmektedir. Burada çocukların kendilerini tanımaları, dolayısıyla kendilerini yeniden keşfedip ortaya çıkarmaları söz konusudur. Bu durum çocukların daha güçlü ve yoğun şekilde motive edilmelerine olanak sağlar. Müzeler bu tür etkinliklerini

genellikle çocuk müzesi olarak ayırdıkları bölümlerde yaparlar. Burada onlara zevkle seyrettikleri nesne ya da sanat yapıtını yorumlayan resimler ve çalışmalar yaptırılabilir. Elllerine farklı materyaller (renkli kartonlar, kumaş parçaları, düğmeler, vb.) verilerek farklı yorumlar yaratmaları istenebilir. Bu çalışmalarla gördükleri ve ilgilendikleri şeyler kalıcı birer anı olacaktır (Çakmak, 2002: 58-59).

Yöntemin yararları şöyle özetlenebilir;

- Yaparak, yaşayarak öğrenme olanağı sağlar.
- Bireysel ve aktif eğitim alınmasını sağlar.
- Yaratıcılığı geliştirir.
- Müzedeki nesnenin yapıldığı malzeme ve tekniklerin kullanımı hakkında genelleme olanağı sağlar.

Atölye çalışmaları uygulamalarında; program ve planlama mutlaka müze eğitimcisi tarafından hazırlanmalıdır, programlar konu bağlamında çok fazla planlama ve hazırlık gerektirmektedir, uygulamayı gerçekleştirecek öğretmenlerin bilgi-beceri düzeyleri önem taşımaktadır, atölyenin teknik olanakları ve donanımları önemlidir, atölye çalışmasına katılacak kişi sayısı sınırlıdır, geniş kitlelerin yararlanması için çalışmalar belli sürelerle sınırlandırılmaktadır.

Müzelerde değişik konuları ve kavramları öğretmek için değişik atölye çalışmaları gerçekleştirilir; ancak atölye çalışmaları müze koleksiyonundaki konular ve nesnelerle örtüşmüyorsa, burada doğrudan müze eğitimi söz konusu değildir. Atölye çalışmaları gerçekleştirilmeden önce uzman müzeciler, eğitimcilerle işbirliği yapmalı, pratik uygulamaya dayanan çalışmalar müze konularıyla bağlantılı programlar içinde yürütülmelidir. Uygulamalar sırasında eğitimi verecek kişi önem taşıdığından, öğretmenler için de atölye çalışmaları düzenlenir.

Konferanslar: Bir müzede konferanslar iki kategoriye ayrılır. Biri çocuklara nesnelerin çeşitlerini açıklayan koleksiyonla ilgili genel bilgilerdir. Diğeri genellikle müze koleksiyonuna uygun olarak seçilen bir konu hakkındadır.

Kurslar: Müzelerde, öğretme-öğrenme etkinlikleri içinde yer alan kurslar, belirli konuların ele alınıp, çalışıldığı; belirli dönemlerde düzenlenen süreli çalışmalardır. Amacı, belirlenen konularda bilgi-beceri kazandırmak, öğrenilen bilgilerin kullanılmasını ve pekiştirilmesini sağlamaktır. Müzelerde, saptanan amaç ve içeriğe göre, seçilmiş konular ve müze nesneleri bağlamında bilgi kazandırmak, geliştirmek amacıyla değişik yaş grupları ile öğretmenlerin ve eğitimcilerin katılacağı kurslar düzenlenmektedir (Atasoy, 1996: 23-26).

Tatil Etkinlikleri: Okulların kapalı olduğu dönemlerde, daha fazla sayıda çocuğa hitap etmek için gerçekleştirilen etkinliklerdir (Çakmak, 2002: 64). Doğa gözlemleri ve film çevirmek şeklinde de olabilen etkinliklerin bu türünün büyük çeşitlilikleri bulunmaktadır.

3.8.3. MÜZE EĞİTİMİNDE KULLANILAN GÖRSEL-İŞİTSEL YÖNTEMLER

Müze eğitimi uygulamalarında, görsel-ışitsel yöntemler de kullanılmaktadır. Bunların içerisinde;

Televizyon; müzedeki nesne ve nesne ile bağlantılı olgu hakkında ve çeşitli amaçlarla hazırlanacak televizyon programlarının uygulanması tekniğidir.

Sinevizyon (hareketli film); müzelerde değişik amaçlarla sinevizyon kullanımına olanak sağlanır. Müzelerde; nesneler ve olguları içeren belgesel nitelikte; müzedeki bir bölüm ya da nesne/nesne grubunun işlev ve yapım tekniklerini açıklayan konulu ve öğretici nitelikte; müze, müzedeki bir bölüm, nesne grubu ya da özel bir nesneyi tanıtıcı nitelikte; müzeyi ve geçici sergileri duyurmak amacıyla sinevizyon gösterilerinden yararlanılmaktadır.

Multivizyon gösterileri; belli sayıda slaytı teknolojik donanımla, aynı anda ve ard arda perdede izleme olanağı sağlamaktadır ve mesaj içeren bir uygulamadır.

Panorama; bir olayın, olgunun anlatımı için uzun panoramik sergilemenin, görsel-işitsel yöntemle bütünleştiği bir sistemdir.

Siklorama; bir olayın, olgunun anlatımında silindir biçiminde bir yapıdan yararlanılarak hazırlanan sergilemenin, görsel-işitsel yöntemlerle bütünleştiği bir sistemdir. Bu sergilemelerde, sözel anlatım dışında, ses efektleri de yer almaktadır.

Sferik projeksiyon; küresel bir ortamda düzenlenen sergilemelerde, model, maket, interaktif donanımlar ve görsel-işitsel yöntem yardımıyla eğitimin gerçekleştirildiği alanlardaki uygulamalardır.

Teknolojik gelişmeler, eğitimin nitelik ve niceliğini artırmada etkili olmaktadır. Buna koşut olarak öğretim araç-gereçleri de geliştirilmektedir. Bu bağlamda bilgisayar da müze eğitiminde yer almaktadır. Bilginin kazanımı açısından bilgisayar destekli eğitimin yararları:

- Öğrenilen nesneyle etkin etkileşim sağlar,
- Sorulara yanıt verme ve sonuç hakkında anında geri-bildirim iletmesi sonucu pekiştirici ve güdüleyici mesajlar verir,
- Öğrenimin bireyselleşmesi ile, öğrenme hızına göre bireysel nitelik ve başarı kazandırır, tekrar olanağı sağlar.

Yöntemin sınırlılıkları; konunun, küçük ünitelere bölünmesi senteze varmakta güçlük yaratır. Bilgisayar sistemi donanımının maliyetinin yüksek olması ve bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişmelerin sürekli izlenmesi gerekliliği, bu yöntemin sakıncalarını oluşturur.

Müze koleksiyonlarını kapsayan konular, müzeci ve eğitimci ile bilgisayar programcılarının ortak çalışmaları ile programlanabilir. Bu çalışmalarda bilgisayar öğretim programlarının temel ilkeleri göz önünde bulundurulur (Atasoy, 1996: 27-30).

Çağdaş müzecilik, ziyaretçi odaklı bir anlayışa sahiptir; bu nedenle de ziyaretçi ile ilgili her şeyin bilinmesi gerekmektedir. Aşağıdaki açıklamalar, müze ziyaretçileri ve onlara ilişkin araştırmalar bağlamındadır.

3.9. MÜZE VE ZİYARETÇİ

Müze uzmanları artan bir biçimde onların izleyicileri, sergileri ve programları hakkında bazı temel soruların cevaplarını açığa çıkarmanın bir yolu olarak araştırmalara başvurmaktadır (Housen, 1987). Son on yıl sürecinde müzeler ve galeriler, bir değişimle karşı karşıya kalmışlardır. Daha demokratik felsefeler, daha büyük halk kitlelerinin incelenmesini sağlamıştır, pazarlama konusundaki farkındalık artmıştır ve müzenin ne olabileceği ile ilgili yeni görüşler gelişmeye başlamıştır. Bu görüşler sık sık, müze ve galeri ziyaretçilerinin doğasına odaklanmıştır. Bu hareketin bir parçası olarak, birçok müze, iletişim yeteneğini geliştirmek için yöntemleri araştırmıştır ve bunun bir parçası ziyaretçi temelli genişlemeyi içermektedir (Hooper-Greenhill, 1997: 1).

Günümüzde toplumun yararı için var olan kurumlar olarak nitelenen müzelerde, eğitim işlevi ön plana çıktıkça ziyaretçi temelli araştırmalar da artmıştır. Pek çok müze, etkinliğini artırmak, işlevlerini zenginleştirmek için ziyaretçilerini tanıma, ziyaretçilerinin gereksinimlerini belirleme girişiminde bulunmakta, bunun için de ziyaretçi araştırmaları gerçekleştirmektedir.

3.9.1. MÜZELERİN ZİYARET EDİLME NEDENLERİ

Müzeler neden ziyaret edilir? sorusuna yanıt arandığında toplumla müze iletişiminin etkinliği önemli bir konu olarak önümüze çıkmaktadır. Toplumla müze iletişimde etkililiği artırmak için ziyaretçilerle ilgili olarak bilinmesi gereken ilkeler şunlardır:

- Her ziyaretçi, eski bilgilerinden, deneyimlerinden ve inançlarından yola çıkarak edindiği bilgileri yorumlayarak farklı şekillerde öğrenebilir.
- Ziyaretçiler farklı öğrenme stillerine sahiptirler; eski deneyimleri, müzeden öğrendiklerini etkilemektedir. Bu nedenle, sergi yaratıcılarının, müze ziyaretçilerinin sergiden neler alabileceklerini ve de ziyaretçilerin halihazırda neleri bildiğini bilmeleri gerekmektedir.
- Tüm ziyaretçiler müzenin verdiği mesajı, kendi anlayış ve deneyimlerine uyacak şekilde kişiselleştirirler.

- Ziyaretçilerin davranış ve öğrenmelerini güçlü biçimde etkileyecek bir program ve beklentiyle müzeye geldikleri bilinmektedir. İnsanlar müzeye eğlenmek için gelmektedirler; bu da genellikle Disneyland gibi eğlence merkeziyle bağdaştırılan bir sözcüktür. Oysa insanların müzeden istedikleri, eğlencenin yanında eşsiz ve olağandışı objeler görmek, görsel ve entelektüel olarak uyarılmakla daha çok ilgilidir.

Müzelere yapılacak ziyaretleri, bilinçlilik, müzeden yararlanma olanakları, müzenin ziyaretçiye uygunluğu ve müzenin algılanma biçimi gibi dört faktörün belirlediği öne sürülmektedir.

Günümüzde insanlar müzeleri genel olarak şu nedenlerle kullanmaktadırlar;

- Çevreyi gezme, görme ve turizm,
- Resmi ve resmi olmayan eğitim,
- Tarihi mekan ziyaretleri, genel ve özel,
- Eğlence,
- Hediye satın alma,
- Yeme-içme,
- Araştırma; akademik ve amatör,
- Derleme ve kaydetme,
- Toplumsal çalışma,
- Aile,
- Dostlar ya da iş meslektaşları için kişisel eğlence,
- Kişisel, politik ve toplumsal amaçların gerçekleştirilmesi,
- Materyal ödünç verme,
- İstihdamın yaratılması,
- Gönüllülerin istihdam edilmesi,
- İmaj oluşturma: yerel, bölgesel ya da ulusal,
- Yer çalışması, televizyon, film ve radyo,
- Ürün tanıtımı, toplumun katılımı,
- Beceri ve sanat eğitimi,
- Boş zamanı değerlendirme,

- Klüp ve üyelik programları,
- Klüp, toplum ve hayran etkinlikleri,
- Misafirperverlik,
- Özel etkinlikler (Demir, 2001: 23-25; www.tarihvakfi.org.tr/yereltarih/sergikilavuzu/hedef_kitle.html).

Müzelerin ziyaret edilmeme nedeni ise şöyle özetlenebilir;

- Bilgi eksikliği,
- İlgili eksikliği
- Müzenin tarihi imajı,
- Müze ve sanat galerilerine ilişkin algılar,
- Uygunluk (müzelerin topluma olan uygunluğu)
- Zaman eksikliği,
- Ulaşılabilirlik ve ulaşım araçlarının varlığı,
- Yaş ve sağlık durumu,
- Giriş ücretleri (Demir, 2001: 23-25).

3.9.2. MÜZELERİ KİMLER ZİYARET EDER?

Müze ve galeri ziyaretçileri toplumun çok geniş bir alanına yayılmıştır. Müze ve galeriler için genellikle 2 tür ziyaretçiden söz edilmektedir. Bunlar; fiilli (actual) ziyaretçiler ve potansiyel ziyaretçilerdir.

1. Fiilli ziyaretçiler: Müze ya da galeriye bizzat giden insan gruplarıdır.

2. Potansiyel ziyaretçiler: Müze ya da galeriyi görünüşte ziyaret eden bütün insanlardan oluşmaktadır. Bu insanlar ziyaretçi olmayanlar kadar, daima ziyaret edenleri de içermektedir (www.sector.amol.org.au).

Müzeler ve galeriler geniş bir alandan ve pek çok kurumdan ziyaretçileri çekerler. Müzelerde fiilli (actual) ve potansiyel ziyaretçilerin dağılımı çok geniştir. Potansiyel müze ziyaretçileri etnik ve kültürel geçmişlerinin çeşitli dağılımlarına sahiptir. Bunun yanı sıra araştırmalar müze ziyaretlerinde yaşam dönemlerinin çok önemli olduğunu göstermektedir.

Fiili ve potansiyel ziyaretçiler dışında pek çok müze ziyaretçi araştırmaları aracılığıyla hedef gruplarını belirlemekte ve etkinliklerini hedef gruplar çerçevesinde planlamaktadır. Hedef gruplar aşağıda açıklanmaktadır.

3. HEDEF GRUPLAR (Target Groups)

“Hedef gruplar” kavramı pazar araştırması teorilerinden ve yaklaşımlarından alınmıştır. Hedef grup kavramı benzer karakteristiklerin pek çoğuna sahip olan özel ve belirli grupları tanımlamak için kullanılmaktadır. Hedef gruplar; sosyal sınıf, yaş, etnik köken, eğitim düzeyi, yerleşim bölgesi, özürle ilgili özel ihtiyaçlar ve ziyaret için nedenler gibi pek çok yolla tanımlanabilir. Gerçek ve potansiyel ziyaretçiler içerisinde araştırma yapılırken bu karakteristiklerin pek çoğu kullanılmalıdır. Uygun hazırlıkları belirlerken ana gruplar; aile grupları, okul partileri, diğer organize eğitim grupları, boş zaman öğrencileri, turistler, yaşlılar ve özürle öğrenenler olarak belirlenmiştir. Bu grupların her birinin sosyal, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarıyla ilgili olarak sergilerin ve genel olarak müzenin değerlendirilmesi iyi bir uygulamadır. Hedef gruplar kavramı özel bir olay, sergi ya da yayın için özel ziyaretçilerin belirlenmesinde kullanılabilir. Pek çok müze sergilerini özel gruplar için tasarlamaktadır. Eğitim olayları daima özel ihtiyaçları ile özel ziyaretçiler için organize edilmektedir (Hooper-Greenhill, 1996: 85-86).

3.9.3. ZİYARETÇİLERİ BELİRLEMEK İÇİN OLASI KATEGORİLER

Ziyaretçileri belirlemek için oluşturulabilecek bazı olası kategoriler aşağıdaki gibidir:

- Demografik özellikler
- Sosyo-ekonomik sınıflandırma
- Yaş grupları
- Kültürel gruplar
- İnanç grupları
- Uzman gruplar
- Olumsuz özellikleri nedeniyle dışlanmış gruplar
- Sosyal topluluklar
- Coğrafi topluluklar

- Çalışma toplulukları
- Örgüt üyeleri
- İlgilerini/hobilerini paylaşan topluluklar
- Öğrenme toplulukları (öğrenciler,öğretmenler,...)
- Yorumlayıcı topluluklar
- Eğitimsel (benzer eğitsel bakış açısına ve eğitime sahip gruplar)
- Öğrenme yetenekleri
- Fiziksel yetenekler
- Müze ziyaretlerinin sıklığı
- Ziyaretçiler ve ziyaretçi olmayanlar
(www.swmuseums.httpmedia.co.uk).

3.9.4. ZİYARETÇİ ARAŞTIRMALARI

Son yıllarda müzeler ve galeriler ziyaretçilerinin kim olduğuyla ilgilenmeye başlamışlardır. Müzeleri ve galerileri kimlerin kullandığının farkında olmak istemenin pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunlar toplum servislerinin var oluş nedenlerini sürdürmek, yönetimde profesyonel bir yaklaşımı kanıtlamak, bilgiyi ve uzmanlığı geliştirmek ve performansı artırmaktır.

İlk olarak müzeler toplumsal hizmetlerdir ve bu hizmetin toplumda nasıl bir yere sahip olduğunun farkında olmak önemlidir. Bir hizmet eğer kullanılmıyorsa, devam ettirilmeyecektir. Müzeler nasıl kullanılır? Toplumun hangi bölümü müzelerden yararlanır ve hangi bölümü yararlanmaz? Nedeni ve anlamları nedir? Sergileri ziyaret etme açıkça müzelerin bir kullanım şeklidir, ancak diğer kullanım biçimleri de vardır; düşünmek, gözlemek, belgelemek ve özendirmek: pek çok nesne hakkında bilgi sahibi olmak, koleksiyonlardaki pek çok fotoğraf parçasından yararlanmak, koleksiyonları kullanan araştırmacıların ve bilim adamlarının ihtiyaçlarını karşılamak ve bilgi için personelin uzmanlığından yararlanmak ve benzeri.... Bütün bunlar ayrıca toplumsal bir hizmet olarak müze ve galerilerin değeri ve kullanım göstergeleridir.

İkinci olarak, kaynakların kullanımı hakkında kurumun kullanım bilgileri, yönetsel yeterliğin yaşamsal göstergesidir.

Üçüncü olarak, sorumluluğun günümüzdeki havası, müze ve galeriler için kurumun değeri ve kullanımının algılanmasıyla ilgili küçük ölçekli olsa bile araştırmaların uygulanmasıyla bazı ev içi (in-house) bilgi ve uzmanlıkların geliştirilmeye başlanması akla uygundur. Bu deneyim müzenin gelişimi için standartların oluşumunda yararlı olacaktır. Bu ziyaretçi memnuniyeti ve müşteri memnuniyetinin standartlarının gelişiminde gerçekçi ve kullanışlı performans göstergeleridir. Ziyaretçiler neden hoşlanır, müzeler onlara nasıl cevap verir, onlar neden geliyorlar vb.

Sonuç olarak, ziyaretçi araştırması, müze personelinin başarılarının düzeyinin ne olduğunu bilmek için önemlidir. Ziyaretçi araştırmalarında hem niteliksel hem de niceliksel yöntemler kullanılmalıdır.

Ziyaretçi araştırmalarıyla, müzenin kullanımı hakkında toplum fonksiyonlarının büyük bir oranının ayrıntılarını içeren geniş bilgiler elde edilmektedir; okul ve kolej öğrencileri için, iş tecrübesi için müzenin kullanımı, gönüllülerin çalışma yeri olarak müzelerin kullanımı, filmlerin çekim yerleri olarak müzelerin kullanımı, arşiv materyallerinin hazırlığı, vb... (Hooper-Greenhill, 1996: 54-55).

Müzelerde ve galerilerde ziyaretçi araştırması bu kurumların ziyaretçilerinin anlaşılmasına yardımcı olacak çalışmaların tanımlanmasında kullanılır. Ziyaretçi araştırması müze ve galerileri kimler ziyaret eder? Neden ziyaret eder ve ziyaretleri sırasında neler yaparlar? gibi soruların cevaplanmasında yardımcı olur (www.sector.amol.org.au). Müzeleri çekici yapan nedenleri ve ziyaretçileri için uygun olan müze çalışmalarını öğrenmek için müzeler, ziyaretçileri ile ilgili bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar; bu bilgiler, ziyaretçiler hakkındaki demografik verileri içerebildiği gibi, ziyaretçilerin müzenin servislerine ve programlarına karşı tutumlarını, resmi olmayan bir ortamda ziyaretçilerin hangi şartlar altında öğrenebildiğini vb. içerebilmektedir. Ziyaretçi çalışmaları ve değerlendirmeleri sistematik bir yolla müze ziyaretçileri hakkında güvenilir bilgiler sağlanması için yararlı araçlardır. Ziyaretçi olmayanların araştırılması da yararlı bilgiler sağlayabilir. Ziyaretçi

alışmaları, ziyaretçi profili ve memnuniyet düzeyi gibi genel bilgiler sağlarken değerlendirmeler müzenin hizmetleriyle ilgili daha ayrıntılı bilgiler sağlamaktadır. Ziyaretçi profili anketi müzeyi ziyaret edenlerin resmini çizmektedir. Bu yolla hedef gruplar belirlenebilmektedir (Reussner, 2003: 104-105).

Ziyaretçi araştırmaları, ziyaretçilere müze hakkında doğrudan soru sorulmasına izin vermektedir. Ziyaretçilerin kim olduklarını ve onların müzeden beklentilerini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Ziyaretçi profilinin içeriğindeki sorular demografik bilgilerden, müze hakkında alınması istenilen her türlü geri bildirime kadar genişletilebilmektedir. Ziyaretçi profilinin belirlenmesi ile müzeyi ziyaret eden bütün ziyaretçilerin düşünce ve tutumlarına başvurulabilmektedir. Bilginin çok yönlü toplanması için bir yöntem sağlamaktadır. Sorular yazılı olduğu için daha anlaşılır olabilmektedir. Ziyaretçi araştırmaları, ziyaretçilerin bakış açısından soruların cevaplandırılmasını sağlarken, benzer soruların farklı zamanlarda ve farklı yerlerde tekrarlanmasıyla ziyaretçi düşüncelerinin çalışılmasında tutarlı bir yöntem sağlamaktadır. Farklı tipteki ziyaretçilerle ilgili daha fazla bilgi edinilmesine imkan vermektedir (Kinsey, 2002). Ziyaretçi profilleri bir müze ya da galeriden diğerine çok büyük değişiklikler göstermektedir. Bu, müzeye koleksiyonların ve sergilerin çeşidine vb. bağlıdır (Hooper-Greenhill, 1997: 1).

Ziyaretçi profiliyle elde edilen bulgular pek çok alanda kullanılmaktadır. Örneğin müzeyi düzenli olarak ziyaret eden ziyaretçiler için hizmetlerin kalitesini artırmada ve/veya yeni ziyaretçiler kazanmak için etkinlikleri planlamada kullanılabilmektedir. Müze alışanları için müze koleksiyonları hakkında daha geniş bilgi sahibi olmayı sağlarken, koleksiyonlar konusunda anlayışın yükselmesini de sağlamaktadır. Ziyaretçilerle uzun süreli ilişkiler kurulmasına olanak verirken, ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanmasıyla, ziyaretçi kitlesiyle müze arasında köprü kurulmasını sağlamaktadır (Blackwell, 2000). Genel olarak ziyaretçi profilinin belirlenmesiyle elde edilen bulgular hizmetlerin, sergilerin ve etkinliklerin planlanıp programlanmasında ve geliştirilmesinde kullanılmaktadır. Bunlar aracılığıyla ziyaretçi sayısı

artırılmakta ve pazarlama, reklam ve halkla ilişkiler başarıyla sağlanmaktadır (www.tepapa.govt.nz).

Ziyaretçi araştırması sonucunda şu bilgilere ulaşılabilir:

- Boş zaman değerlendirme modelleri; müzeleri kimler, neden ziyaret ediyor?
 - İnsanlar müze deneyimlerinden neler bekliyorlar?
 - Ziyaretçiler ziyaretleri sırasında neler yapıyorlar?
 - Özel konular hakkında insanların ilgileri ve kavrayışları nedir?
 - Ziyaretçiler ziyaretlerinden nasıl memnun kalırlar?
 - Ziyaretçiler, ziyaretleri sırasında neler öğreniyorlar?
- (www.amonline.net.au).

Özetle; ziyaretçi araştırmasının ve değerlendirmesinin amacı, ziyaretçi deneyimlerinin kalitesini geliştirmek, müzenin eğitim görevini sağlamak ve müzelere karşı sevgi uyandırmaktır. Ziyaretçi araştırması ve değerlendirme kurumsal gelişmeye yardımcı olmayı amaçlamaktadır (www.vam.ac.uk).

Ziyaretçi araştırmalarının yararlarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Örnekleme alınan kişilerin düşünceleri ve nitelikleri bütün ziyaretçileri kapsayabilir.

Bilginin çok yönlü toplanması için bir yöntem sağlar.

Bir ziyaretçinin kendi bakış açısından soruları cevaplamasına izin verir.

Farklı zamanlarda ya da farklı konumlarda benzer soruların tekrarlanmasıyla ziyaretçi düşüncelerinin çalışılması için tutarlı bir yöntem sağlayabilir.

Bir anketteki sorular bir kez tasarlandı mı gelecekte kolaylıkla tekrarlanabilir.

“Kağıt ve kalem” anketleri toplum tarafından kolaylıkla anlaşılır.

Yukarıda açıklanan yararlarının yanı sıra ziyaretçi araştırmalarının aşağıda açıklanan zararları da bulunmaktadır:

Eğer sorular kafa karıştırıcı olursa bilinen fırsatlar sınırlanır.

Ziyaretçi anketi için maliyetler yüksek olabilir.

Ziyaretçi anketlerinde sonuçların analiz edilmesi ve proje bulgularının özetlenmesi için zamana ihtiyaç vardır.

Eğer sorular karmaşık olursa, cevaplanmayabilir ya da cevaplar doğru olmayabilir.

Örneklemden elde edilen sonuçların genellenmesi için, örneklemin popülasyonu temsil etmesi zorunludur.

Ziyaretçilerden bilgi edinmenin diğer yolları aşağıdaki gibidir; gözlem, odak gruplar, bir uzmana ziyaretçiler hakkındaki görüşlerini sorma ya da diğer alanlardaki verilerden temellendirilmiş varsayımlar. Bunların her birinin kendi avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır (www.sector.amol.org.au; Binks ve Uzzell, 1999: 298-301).

Müze ziyaretçilerinin tanınmasına yardımcı olan ziyaretçi araştırmalarının kısa bir tarihi aşağıda açıklanmaktadır.

3.9.4.1.ZİYARETÇİ ARAŞTIRMALARININ KISA BİR TARİHİ

Müzelerde ziyaretçi/izleyici (audience) araştırmaları, uzun bir tarihe sahiptir. En eski çalışmalar 1916'da Benjamin Gilman tarafından başlatılmıştır (www.amonline.net.au). Gilman, "Müze Yorgunluğu (Museum Fatigue)" isimli yaratıcı çalışmasında, galerilerde hantal bir biçimde yerleştirilen sergilerin görünümünü değerlendirmiştir. Çoğunlukla daha yüksek ve daha alçak seviyelere konulan belirli nesnelerle ilgili bir dizi basit soru tasarlanmıştır ve bir gözlemci soruları cevaplayanların davranışlarının fotoğrafını çekmiştir. Soruların cevapları basittir, heykeldeki etiketi okuyun, heykelin bir parçasının tasarımını betimleyin ya da resimdeki figürlerin birini tanımlayın gibi. Sonuçta Gilman, daha az sayıda nesne sergilenmesini, sergileme ve çalışma alanları arasında bölmelerin olmasını ve değişen sergiler düzenlenmesini önermiştir.

1950'li yıllardan önce gerçekleştirilen diğer bir çalışma, bir küratör tarafından gerçekleştirilmiştir ve çalışma, ziyaretçi çalışmalarında güncel uygulamalar için son derece bilgilendirici bir modeldir. Alma Wittlin, müzelerin tarihini yayımlamıştır; onun bu yayınıyla müzelerin eğitsel rolünün artırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Wittlin'in deneysel çalışması yaklaşık olarak eşit

sayıda üniversite eğitimi olan ve olmayan yetişkinlerden, üniversite öğrencilerinden ve lise öğrencilerinden seçilmiş olan 96 ziyaretçiyi içermekteydi ve bu kişilerin hepsi kadındı. Ziyaretçilere tek tek bir serginin ya da diğerinin görünümü sorulmuştur. Ziyaretçiler, ziyaretleri sırasında gözlemlenmişler, resmi olmayan bir görüşmede önceden hazırlanan, ancak ziyaretçilere gösterilmeyen bir grup soru kullanılmıştır ve ziyaretçilerin bazıları sergilerle ilgili anılarını yazmıştır. Wittlin bulgularını üç başlıkta gruplandırmıştır: Ziyaretçilerin müzeler hakkındaki düşünceleri, sergilerin görünümüleriyle ilgili insanların tepkileri ve ziyaretçilerin gördüğü iki çeşit sergiyle ilgili cevapların karşılaştırması. Wittlin, genellikle ziyaretçilerin müzelerin geleneksel işlevlerine başvurarak müzeleri heyecan verici ve uyarıcı bulduklarını, müzelerin müze işlevlerini “istifçilik (hoarding)” ve “övünme (boasting)” kavramlarıyla tanımladıklarını, bilgi edinme isteklerini dile getirdiklerini, sergiler aracılığıyla sunulan duyuşal deneyimleri takdir ettiklerini ve nesnelerin çok yönlü olarak gruplandırılmalarını tercih ettiklerini belirterek çalışmasını sonuçlandırmıştır. Wittlin benzer bir deneyi ikinci olarak okul çağındaki çocuklara uygulamıştır. O ilk uygarlıklarla ilgili bir serginin iki farklı formunu 118 çocuğa sergilemiştir ve çocukları 5 grupta gözlemleyerek incelemiştir. Yaşları büyük olan çocuklara anketler vermiş ve onları doldurmalarını ve resim çizmelerini sağlamıştır. Wittlin bu deneyin sonuçlarının ilk deneyinin sonuçlarını desteklediğini rapor etmiştir. Wittlin’in hem yeni sergileme yaklaşımı hem de değerlendirme yöntemleri dikkate değer derecede günümüzdeki uygulamalarla benzerdir. O antik müze parçalarının arasında iyi bilinen modern nesnelerin bulunmasının öneminin farkına varmıştır, açık bir sergileme temasına gereksinim olduğunu belirtmiştir ve modellerin ve sunum yöntemlerinin dağılımını kullanmıştır. Ayrıca onun sergileme stratejileri, ziyaretçiler için sergilerin öneminin anlaşılması girişiminde basit davranışların ötesinde ayrıntılı çalışmalara gereksinim olduğunun anlaşılmasına yol açmıştır (Hein, 1998). Toplum kurumları olarak müzelerde yapılan ziyaretçi araştırmaları, 20’li ve 30’lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’ndeki hareketlerden etkilenmiştir. 70’li ve 80’li yıllarda, ziyaretçi araştırmaları hem davranışsal ve deneysel çalışmalara

hem de yönteme odaklanarak, bu alanda bir gelişme yaşanmıştır. 90'lı yıllardaki ve günümüzdeki hareketler, müzelerin çeşitlerinde ve sayılarında büyük bir değişiklik olmasına rağmen daha çok ziyaretçi deneyimlerine ve öğrenmesine odaklanmıştır (www.amonline.net.au) ve günümüzde akademisyenler, müze çalışanları ve istekli öğrenciler tarafından çok yönlü etkinlikler uygulanmaktadır.

Hein'e (1998) göre resmi eğitimin sonuçlarının değerlendirilmesindeki yaklaşımlar, ziyaretçi çalışmalarıyla ilgilidir. Geleneksel olarak, resmi eğitimin sonuçları hakkındaki sorular üç farklı yolla belirtilmiştir:

1. Öğrencinin değerlendirilmesi,
2. Kendi etkinliklerinin değerlendirilmesi,
3. İnsanların genel öğrenmesinin ve okul öğrenmesinin ürünlerinin nasıl uygulandığının araştırılması.

Bu yaklaşımların    de müzelerin eğitim fonksiyonlarının sonuçlarının değerlendirilmesiyle ilgilidir. Ziyaretçi çalışmalarının alanı eşit yoğunlukta olmasa da bu üç elemana dayanmaktadır. Çünkü ziyaretçi çalışmaları eğitimin sonuçlarının daha geniş boyutta incelenmesiyle oluşan yeni bir uzmanlık alanıdır. Müzelerde hazır bulunan sergilerden, ziyaretçilerin ne öğrendiğinin saptanarak ziyaretçilerin    lmesi önemlidir. Ayrıca sergilerin etkilerinin değerlendirildiği pek çok değerlendirmeye ek olarak, sergilerin ziyaretçileri üzerindeki bilişsel etkileri    lmeye çalışılmıştır. Bu  alışma aslında okul temelli program değerlendirmelerinin karşılığı bir programdır. Bugüne kadarki araştırmalarda az miktarda genellemenin ortaya çıkmasının başlamasına rağmen, müzelerdeki öğrenmenin doğası hakkında oldukça az bilgimiz bulunmaktadır.

Müze araştırmaları toplumla ilgili oldukça, toplum sorumluluğu için baskılar artmaktadır. Müze ziyaretlerinde, müze programlarında ve müzelerdeki ziyaretçi tepkilerine destek ve ilgi artmaktadır. Güncel  alışmalar demografik çalışmaları, müze ziyaretçilerinin ve ziyaretçi olmayanların davranış ve motivasyonla ilgili çalışmalarını, ziyaretçi eğlencesi, öğrenmesi ve motivasyonu ile ilgili öğelerin planlamasının etkililiğinin    lmesini de içermektedir (Woodhead, ve Stansfield, , 1989: 11).

Yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahip olan ziyaretçi araştırmaları, günümüzde pek çok müze tarafından gerçekleştirilmektedir. Ziyaretçi araştırmalarının yapılış nedenleri aşağıda açıklanmaktadır.

3.9.4.2. ZİYARETÇİ ARAŞTIRMALARININ AMACI (NEDEN ZİYARETÇİ ARAŞTIRMASI YAPILIR?)

Ziyaretçi araştırması uygulamaları, müzelerin karşılaştıkları pek çok zorlukta müzelere yardımcı olan bir işlev olarak gittikçe artmaktadır. Ziyaretçi araştırmaları müzelerin geniş dağılımlı ziyaretçilerle etkili iletişim kurabilmesini, diğer boş zaman tercihleriyle rekabet edebilmesini, müzenin hizmetlerinden kimlerin yararlanıp kimlerin yararlanmadığının bilinmesini, vb. sağlamaktadır. Ziyaretçi araştırması stratejik bir yönetim takımı olabilir. Müzeye planlar, programlar ve organizasyon olarak öğrenmenin daha etkili kullanılması için bilgi sağlayabilir. Ziyaretçi araştırması müze programının, pazarlama yaklaşımları ve görevleri arasında bir araç olarak görülebilir. Bu bir yandan bilginin bütünüyle iletişim kurulmasını diğer yandan da hedef konunun ve toplumun eğilimlerinin anlaşılmasını sağlamaktadır (www.amonline.net.au).

Ziyaretçi araştırması yapılması için pek çok iyi neden bulunmaktadır.

İlk olarak; ziyaretçi araştırması, ziyaretçilerin kim olduğunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. (Müzeleri ya da galerileri kimler ziyaret etmektedir ve onlar ziyaretleri sırasında neler yapmaktadırlar?). Bu yolla ziyaretçilerin, müzenin sergileri, binaları ve hizmetleri hakkındaki düşünceleri saptanabilmekte ve müzenin sunulabileceği diğer hizmetler konusunda bilgi sahibi olunabilmektedir.

Diğer neden; ziyaretçi gelişimi içindir. Ziyaretçi araştırması müzelere ya da galerilere insanların gitmesini güdüleyen yolların keşfedilmesine yardımcı olmaktadır (www.sector.amol.org.au). Ziyaretçi gelişimi, düzenli ziyaretçiler için hizmetlerin geliştirilmesini ve yeni insanlarla bağlantı kurulmasını sağlar (Blackwell, 2000).

Müzelerin, yeni ziyaretçiler çekme gereksinimlerinin nedenlerini şöyle gruplandırabiliriz:

- Dışsal güdüleyiciler; yeniden üretim (regeneration), sosyal katılım, yaşam boyu öğrenme, vatandaşlık, sorumluluk, profesyonel girişim, fonlar, eğitsel kaynaklar, performans göstergelerini yükseltmek, toplumdaki değişimler, eşitlik, ulusal, bölgesel, yerel, politik girişimler, varlığını sürdürmek, kültürel politikalar, etnik konular, bakış açılarındaki değişimler.
- İçsel güdüleyiciler; daha popüler olmak, gelir üretmek, yeni insanlarla çalışmak, kaynakların, fonların oluşması, değişim bilgisi, yeni ortaklıklar oluşturmak, yükselen profil, müzeleri daha yararlı yapmak, bir öğrenme organizasyonu oluşturmak, değerli olmak, hedefleri karşılamak (www.swmuseums.httpmedia.co.uk).

Ziyaretçi araştırmaları, ziyaretçi gelişimini sağlamanın yanı sıra, insanların müzeye gelmesine engel olan yolların bulunmasına da yardımcı olmaktadır. Bu bilgi, müzenin potansiyel ziyaretçilerinin isteğini artırarak, müzenin pazar alanını artırabilmekte ve müze, güncel ziyaretçiler için daha cazip hale gelebilmektedir. Örneğin pek çok toplumsal kurum ve fon, müze ve galerilere yardımcı olabilir ve ziyaretçi araştırmasının sonuçları müzenin toplumun daha geniş bölümü tarafından ziyaret edilmesi için hazır olup olmadığının kanıtlanması için kullanılabilir. Ziyaretçi araştırması ayrıca, müze ve galerilerin yapısal engellerini de ortaya çıkarmaktadır.

Ayrıca ziyaretçi araştırması, kurumların iyi performans gösterip göstermediğini ortaya çıkarabilmektedir. Ziyaretçilere bir müze ya da galeri tarafından sağlanan sergilerden, hizmetlerden, binalardan memnun olup olmadıkları sorulabilir. Eğer memnuniyet düzeyi düşükse burada bir sorun bulunmaktadır ve böylece problemin nerede olduğu saptanabilir. Ziyaretçi araştırmasının sonuçları bu standartların karşılanması için bilgi sağlamaktadır (www.sector.amol.org.au).

Ziyaretçileri geliştirmek ve onların müze deneyimlerini öğrenmek için, ziyaretçi deneyimlerinin yeterli bir biçimde anlaşılması gerekmektedir. Ziyaretçilerin ziyaretlere sıradan tepkileri nasıldır? Ziyaretlerin eğitici etkileri nasıl yükseltilebilir? Ziyaretçilerin müze deneyimlerinin anlamı iki farklı yönden düşünülmelidir; birincisi, müzelerin eğitsel rolünün artması, diğeri ise

müzelerin varlığını doğrulamak için müzelerin üzerindeki baskıların artması. Baskılar, pazar araştırmaları aracılığıyla belirtilmiştir; müze personelinin ziyaretçilerinin kim olduğunu bilmek, popüler olmak ve sahip olduklarını artırma çabalarıyla kendini göstermiştir (Hein, 1998).

Ziyaretçiler ve müzeler arasında etkili iletişim kurulması için ziyaretçilerin tanınmasını sağlayan, müze hizmetlerinin planlanıp, programlanmasına yardımcı olan ziyaretçi araştırmalarının gerçekleştiriliş biçimiyle ilgili bilgiler aşağıda açıklanmaktadır.

3.9.4.3. ZİYARETÇİ ARAŞTIRMASI NASIL YAPILIR?

Bir araştırma zaman ve para bakımından pahalı olduğu için araştırmaya başlamadan önce araştırmanın zorunlu olduğunu anlamaya ihtiyaç vardır. Ayrıca araştırma işlemlerinin tamamlanması için yeterli kaynağa sahip olduğundan emin olunmalıdır. Ziyaretçi araştırmasına başlamadan önce bazı soruların cevaplanması gerekmektedir.

Araştırmaya başlamadan önce cevaplanması gereken bazı sorular şunlardır:

- Hangi verilere sahibiz?
- Verilerimizdeki eksikler nelerdir?
- Araştırma sonucunda elde edilecek bilgiyi kim kullanacak?
- Araştırma sonucunda elde edilecek bilgi ne için kullanılacak? Bu araştırmadan öğrenmeyi umduğumuz nedir?
- Bu soruları cevaplamanın başka yolu var mıdır?
- Araştırmayı ne zaman yapacağız? (www.amonline.net.au).

Amaçların oluşturulması: Herhangi bir ziyaretçi araştırmasını oluşturmak için ilk adım, çalışma için hedeflerin ve amaçların açıkça belirlenmesidir. Bütün ziyaretçiler hakkında her şeyi bilmeyi isteme tuzağına düşülmemelidir. Çok soru sorulursa ziyaretçiler düşündükleri cevapları vermeyebilirler. Böylece toplanılan bilgiler anlamlı olmayabilir. Amaçlar ve hedefler oluşturulurken toplanılan verilerin nasıl kullanılacağı düşünülmelidir (Ferguson, 2002). Amaçlar aşağıdakileri kapsayabilir;

- Ziyaretçi karakteristikleri (yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, hobiler ve ilgiler, ziyaret nedenleri vb.) hakkında daha çok bilgi sahibi olmak.
- Ziyaretçilerin, müzeyi nasıl gördüğünü öğrenmek ve onlar için hangi alanların geliştirilmesinin önemli olduğunu anlamak (Leones, 1998).

Anketi düzenlemek: Ziyaretçi araştırmalarında sorular geniş bir çeşitliliği içerebilir ve ilgilerin pek çok alanını belirleyebilir. Soruların doğası, ihtiyaçlara ve sonuçların nerede kullanılacağına bağlıdır (www.vam.ac.uk).

Araştırma biçimlendirilmiş bir anketten oluşmalıdır ve anketteki sorular tamamen benzer yollarla ifade edilmeli ve sorulmalıdır. Her bir anketteki düzen tamamen benzer olmalıdır. Böylece toplanan veriler çok daha fazla güvenilir olur ve önemli oranda gereksinimlere cevap verir. Anketlerde genel olarak soru tipleri iki çeşittir; kapalı uçlu sorular ve açık uçlu sorular. Kapalı uçlu sorularda ziyaretçiler önceden belirlenmiş seçenekler arasından seçim yapmaktadırlar. Açık uçlu sorular, ziyaretçilerin kendilerini kendi kelimeleriyle ve büyük detaylarla açıklamalarına imkan vermektedir (Ferguson, 2002).

Anketteki sorular aşağıdaki konuları içerebilir;

- Müzeye kim gitmektedir? Yaş, cinsiyet, etnik köken, iş, gelir, eğitim düzeyi ve yaşanan yer gibi demografik özellikler.
- Ziyaretin nedenleri. Özel bir sergi için mi ya da yalnızca ziyaret için mi vb. sorular aracılığıyla ziyaretin nedenleri öğrenilebilir.
- Var olanlar hakkındaki düşünceler. Bu grupta oluşturulacak sorularla içerik, ana konular ya da bir serginin planlanması konusunda ziyaretçilerin düşünceleri alınabilir. (Müze/müzenin programları hakkında nasıl bilgi sahibi olunduğu, ziyaretlerinde memnun kaldıkları yönler, müzede hatırlanabilir, göze çarpıcı buldukları yönler nelerdir? Diğer insanlara söyleyebilecekleri, müzedeki ilginç olaylar, bilgiler, düşünceler nelerdir? Müzenin hangi mesajları anlatmaya çalıştığını düşünüyorlar? Konular ve mesajlar hakkında neler hatırlıyorlar? Ayrıca, ziyaretçilerin sıcaklık, temizlik ya da yiyecek olanakları konusundaki yorumlarının da elde edilmesini sağlar.

- Önerilen düşünceler; sergilere ya da genel olarak müzeye eklenmesi ya da değiştirilmesi konularında ziyaretçilerin görüşlerinin elde edilmesine izin verir.
- Diğer maddeler; diğer zaman harcanan ziyaretler, sergilerin görünümü, diğer ziyaret edilen kültürel alanlar vb. hakkında bilgi edinilebilir.

Ankete başlarken açık uçlu ve zor sorulardan kaçınılmalıdır, soruların mantıksal bir sırada olması sağlanmalıdır, yönlendiren sorulardan kaçınılmalıdır, çift aşamalı sorulardan kaçınılmalıdır sorular açık/öz olmalıdır, demografik özelliklerle ilgili sorular anketin sonunda sorulmalıdır. Anketlerde soru sayısı az olmalıdır ve fazla zaman almamalıdır. Ayrıca sorular cevap istenen konularla doğrudan ilgili olmalıdır (www.asonline.net.au; Ferguson; 2002; www.vam.ac.uk).

4. ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ

Türk Kurtuluş Savaşının ve Türk İnkılaplarının büyük önderi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk 10 Kasım 1938'de ölmüştür. Atatürk'e uygun bir anıt mezar yaptırılması düşüncesiyle Anıtkabir'in inşasına karar verilmiş ve bu amaçla Anıtkabir'in Rasattepe'ye yapılması görüşü kabul edilmiştir. (Anıtkabir yapılmadan önce rasat istasyonu bulunması dolayısıyla Anittepe'nin adı Rasattepe idi.) Anıtkabir'in projesi Prof. Emin Onat ile Doç. Orhan Arda'ya aittir. Anıtkabir'in inşasına 9 Ekim 1944 tarihinde başlanmıştır ve anıt 9 yıllık bir süre içerisinde tamamlanmıştır. Anıtkabir'de Selçuklu ve Osmanlı mimari özelliklerine ve süsleme öğelerine sıkça rastlanmaktadır; anıt aynı zamanda dönemin mimari özelliklerini de (anıtsal yönü ağır basan, simetriye önem veren, kesme taş malzemenin kullanıldığı) yansıtmaktadır. Anıtkabir, yaklaşık 750.000 metrekarelik bir alanı kaplamakta olup, bunun yaklaşık 630.000 m²'si yeşil alan ve yaklaşık 120.000 m²'si anıt bloğudur.

21 Haziran 1960'da Anıtkabir Atatürk Müzesi açılmıştır. Uzun yıllar Atatürk'ün kullandığı eşyaların, kendisine hediye edilen armağanların sergilendiği Müze, 2002 yılında Mozole'de yer alan şeref salonun altında bulunan 3 bin metrekarelik sütunlu alanla birleştirilerek Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nin Anıtkabir Mozole altına yapılmasıyla yılda 6-7 milyon kişiye, Atatürk, Kurtuluş Savaşı ruhu ve Kurtuluş Savaşı kahramanlarının çok daha etkin bir şekilde tanıtılması hedeflenmiştir.

Müze, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Atatürk'ün özel eşyaları sergilenmekte; ikinci bölümde panorama ve yağlıboya tablolarla Çanakkale Muharebeleri ile Kurtuluş Savaşı; üçüncü bölümde ayrı ayrı galerilerde Millî Mücadele ve devrimler anlatılmaktadır.

Müzenin ilk bölümde bulunan Atatürk Müzesi'nde, Atatürk'ün kullandığı eşyalar ile kendisine yabancı devlet adamları tarafından hediye edilen eşyalar sergilenmektedir. Müzede Atatürk'ün manevî evlatlarından Afet İnan, Rukiye Erkin, Sabiha Gökçen'in müzeye hediye ettikleri Atatürk'e

ait eşyalar da bulunmaktadır. Müzenin ilk bölümünde Atatürk'ün balmumu heykelinin de içinde bulunduğu çalışma odası canlandırması yer almaktadır. Atatürk'ün "düşünce adamı" kişiliğinin vurgulandığı bu bölümde yer alan eşyaların tamamı Atatürk'ün orijinal eşyalardır. Bu bölümde Atatürk'e ait olan Foks adlı köpeğinin içi doldurulmuş hali de sergilenmektedir. Atatürk'ün kıyafetleri, mareşal üniforması ve sağlığında kullandığı kondisyon aleti de bulunmaktadır. Yine bu bölümde Atatürk'ün makam aracında taşıdığı Cumhurbaşkanlığı Forsu ile Hatay Cumhuriyeti için Atatürk'ün tasarladığı orijinal Bayrak da yer almaktadır.

Müzenin ikinci bölümü, panoramalar ve yağlı boya tablolar bölümüdür. Bu bölümde Çanakkale Savaşlarını da içine alan bir süreçte Türk yurdunun ve Türk ulusunun yeniden varoluş mücadelesi anlatılmaktadır.

Girişteki ilk panorama Çanakkale Savaşları panoramasıdır. Buradaki görsel anlatım, 18 Mart Deniz Savaşlarıyla başlar. Bu canlandırmada, Çanakkale'yi geçilmez kılan Seyit Onbaşılar, Yahya Çavuşlar ve isimsiz diğer kahramanların savaş içindeki inançları ve Türk vatanını savunma bilinçleri dile getirilmektedir. Panoramaların üç boyutlu bölümünde görülen patlamış mermiler ve şarapneller, Çanakkale'den müzeye getirilmiş orijinal parçalardır. Hemen sonra savaşın ikinci aşaması olan "Kara Savaşları" canlandırılmaktadır. Panoramaların merkezinde Atatürk'ün Kabatepe'deki orijinal resminden esinlenerek oluşturulmuş siperlerdeki karargah canlandırması bulunmaktadır. Su içtiği maşrapası, plân yaptığı haritası, kahve içtiği fincanının yanı sıra, içtiği sigarası halâ yanar vaziyette görülmektedir. Bu karargahın solundaki bölümde, Çanakkale savaşlarında cephe arkasındaki faaliyetler canlandırılmıştır. Mustafa Kemal'in komutanı 3. Kolordu Kumandanı Esat Paşa ve kurmaylarının savaşla ilgili planlamaları resmedilmiştir. Bunun hemen yanında Türk kızılai ve yaptığı ilk yardım hizmetleri gösterilmektedir. Onun önünde üç boyutlu maket kısmında 57. Alay'dan esinlenerek yapılan hücumu bekleyen neferler bulunmaktadır. Bu Alay'ın tamamı, en küçük neferinden, Alay komutanına kadar şehit olmuştur. 57. alay özellikle Conk Bayırı'nın düşmanın eline geçmemesini sağlayarak

savaşın kaderini değiştirmiştir. Çanakkale Savaşları, Dünya üzerinde savaşan iki tarafı birbirine yaklaştıran ve uzun dönemde kalıcı dostluk yaratan yegane savaştır. Bu temaya uygun birçok olay yaşanmıştır. Bunlardan biri panoramada canlandırılmış olan yaralı bir Anzak askerini sırtlamış olan Mehmetçik kompozisyonudur. Bir diğeri ise yaralı bir Anzak askerine kendi matarasındaki sudan veren Türk askeridir. Bu canlandırmaların arkasında Suvla Körfezi'ne yapılan ikinci çıkartma harekatı görülmektedir. Panoramanın son bölümünde siperlerde ölen arkadaşları için dua eden Mehmetçikler tasvir edilmiştir. Bunların hemen yakınında her iki tarafın siperlerine de ortaklaşa bir çalışmayla su götüren Mehmetçik ve İngiliz askeri siperlere su taşıırken resmedilmiştir.

Çanakkale Panoramasından sonra tablolar bölümüne geçilir. Bu bölümde Çanakkale ve Kurtuluş Savaşları ile ilgili büyük boy tablolar ve portreler bulunmaktadır. Bu tablo ve portrelerle Milli Mücadele ve Milli Mücadele'de Türk milletinin yaptığı fedakârlıklar anlatılmaktadır. Gezi planına göre, ilk tablo Tekalif-i Milliye Yüklümlükleri'nin anlatıldığı tablodur. Sakarya Savaşı öncesi TBMM tarafından Başkomutan seçilen Mustafa Kemal tarafından halkın topyekûn savaşa katılmasını sağlamak amacıyla yayınlanan tekalif-i milliye emirleri doğrultusunda bir orta Anadolu kasabasında Türk Milletinin ordusu için yaptığı fedakarlıklar (elbise, çarık çorap giyecek, yiyecek ve teçhizat yardımları) anlatılmaktadır. Muhtar ve imam, bir Mehmetçiğin nezaretinde bu yardım malzemelerini toplamaktadır. Hemen bu tablonun yanında Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın halk ile görüşmesi tablosu bulunmaktadır. Aynı bölümde Ilgın Manevralarında Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile birlikte Başkomutan Mustafa Kemal'in tablosu bulunmaktadır. Türk kadının savaşta yaptığı fedakarlıklar da Müze'de tablo olarak yerini almıştır. Bu tablonun yanında Mustafa Kemal Paşa ve komutanların TBMM'den cepheye uğurlanışını anlatan tablo bulunmaktadır. Kurtuluş savaşı panoramalarına giden koridorun iki tarafındaki sağlı sollu duvarlarda kurtuluş savaşına katılan komutanların tabloları yer almaktadır. Bu duvarların hemen önündeki sütunlarda Mareşal Mustafa Kemal ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal

tabloları bulunmaktadır. Tablolar özel bir teknikle resmedilmiştir, gözle ve yüzle bakını takip etmektedir. Bu tabloların yan taraflarında İsmet Paşa ve Fevzi Paşa'nın portreleri bulunmaktadır.

Bu bölümün sonundaki merdivenlerden Kurtuluş Savaşı Panoramalarının bulunduğu bölüme çıkılır. Soldaki ilk panorama Sakarya Savaşı Panoramasıdır. Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktası olan ve Türk kuvvetlerinin savunma anlayışı içinde olduğu son savaş olan Sakarya Savaşı'nda düşman Ankara'ya 70 km kadar sokulmuş, TBMM'nin Kayseri'ye nakli gündeme gelmiştir. Panoramadaki Sakarya Savaşı'nın geçtiği yerler aslına uygun olarak çizilmiştir. Panoramanın sol kısmında bulunan topçu birliği panoramik bir görüntüye sahiptir. Panoramaya bakış açısına göre topun istikameti değişmektedir. Vadide akan Sakarya Irmağı da nereden bakılırsa bakılsın, bakan kişiye doğru akmaktadır. Panoramanın sağında Duatepe'de Mustafa Kemal ve Komutanlar savaşı izlerken resmedilmiştir. Panoramanın ilgi çeken bir başka canlandırması da resimden üç boyutlu ortama doğru akan su kaynağıdır.

Sakarya Savaşı Panoraması sonunda Mustafa Kemal'in mareşal üniformasıyla Sakarya isimli atının üzerinde dev bir tablosu bulunmaktadır. Bu tablo Rus sanatçılar tarafından hediye edilmiştir.

Bu tablonun hemen sağında ise Büyük Taarruz panoraması başlamaktadır. Panoramada, Mustafa Kemal 26 Ağustos sabahı Kocatepe'de, sembol haline gelmiş pozuyla dikkati çekmektedir. Hemen önünde Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'nın yanında Kurmay Başkanı Asım Gündüz ve Sakallı Nurettin Paşa bulunmaktadır. Panoramanın sonunda Türk halkının ordunun yanında yer alışı ve Türk kadının fedâkarlıkları bir kez daha vurgulanmaktadır. Bu bölümde bulunan kadınların yüzleri gerçek fotoğraflardan resmedilmiştir.

Tablolar bölümünün tam ortasındaki sütunlarda Mustafa Kemal'in en önemli madalyalarından İstiklal ve Altın imtiyaz madalyalarının orijinaline uygun olarak büyütülmüş imitasyonları bulunmaktadır. Her iki madalyanın ön ve arka yüzleri de görülebilmektedir.

Tablolar bölümünün sağındaki ilk resim, 1919'da İzmir'den başlayan Yunan işgali ve bu işgal birliklerinin doğuya ilerleyişi esnasında, sivil Türk halkına yönelik olarak yaptıkları zulümlerin tasvir edildiği tablodur. Tablonun hemen sağında ise Çanakkale Deniz Savaşlarından bir sahnenin canlandırıldığı resim bulunmaktadır. Bu tabloda o dönemin ünlü gemilerinden Fransız Bouv  t'nin batırılışı ve aynı zamanda diğ  r filo gemilerinin hasar alışı canlandırılmıştır. Bu bölümün diğ  r bir kompozisyonu da Çanakkale'de siperlerde gündelik hayatın canlandırıldığı tablodur. Bu bölümün son tablosu ise İzmir'in kurtuluşunun canlandırıldığı tablodur. Bu bölümde son olarak, Sevr Antlaşması'nın haritası yer almaktadır. Bu haritada, Birinci dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletlerince işgal edilişı gösterilmektedir.

Müzenin     nc   bölümü, Panorama Bölümü'n     vreleyen koridordaki 18 galeride yer alan tematik sergi alanlarından oluşmaktadır. Bu bölümde Türk yurdunun paylaşılması, Atatürk önderliğinde ulusun uyanışı, Türk İstiklal Savaşı evreleri ve zaferden sonra modern Türkiye'nin doğuşunu hazırlayan devrimler anlatılarak, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ne farklı bir atmosfer kazandırılmaktadır. Mozole'nin bulunduğ   şeref salonunu ayakta tutan s  t  nlu salon ile Anıtkabir'in temel duvarları arasında kalan koridorda yer alan tonozlu galerideki vitrin düzenlemelerinde Kurtuluş Savaşı ve Atatürk devrimlerine ilişkin 3 bin kadar fotoğraf ile bunların Türkçe ve İngilizce açıklamalarına yer verilmektedir. Sanatçılar tarafından hazırlanmış rölyefler de galerilerin görselliğini güçlendirmektedir. Ayrıca galerilerin bulunduğ   koridor boyunca Kurtuluş Savaşının kazanılmasında büyük hizmetleri görülen asker-sivil 20 kahramanın b  st   ve kısa özgeçmişleri yer almaktadır.

Müze'nin sunduğ   yeniliklerden biri de bedensel engelli ziyaretçilerin Mozoleye   ıkış ve inişlerini sağlayan özel asansör sistemidir. İki adet asansör bu amaçla hizmete ge  irilmişti  r.

Müzenin sonunda, Atatürk'ün doğduğ   ev, Atatürk'ün öğrenim gördüğü Manastır Askeri İdadisi, Sivas ve Erzurum Kongre binaları, Birinci TBMM ve Sakarya Savaşı sırasında kararg  h olarak kullanılan Alagöz

Karargah Müzesi binalarının maketleri ve o döneme ait fotoğraflar sergilenmektedir.

Cumhuriyet Kulesi ve Müdafaa-i Hukuk Kuleleri arasında yer alan Sanat Galerisi'nde, Atatürk'e ait 3120 kitaptan oluşan, Atatürk Özel Kütüphanesi teşhir edilmektedir. Duvarlarda Atatürk'ü ziyaret etmiş olan yabancı devlet adamları ile Atatürk'ün birlikte görüldüğü yağlı boya tablolar bulunmaktadır. Galeride ayrıca, Atatürk, Millî Mücadele ve Anıtkabir konulu belgesellerin gösterildiği Sinevizyon bölümü de yer almaktadır.

Müze çıkışıındaki kule, Müdafaa-i Hukuk Kulesi'dir. Bu kulede danışmanlık hizmeti verilmektedir. Burada, ayrıca Anıtkabir ile Atatürk hakkında çeşitli hatıra eşyalar, kartpostallar, kitaplar ve diğer tanıtıcı ürünlerin satışı da yapılmaktadır. Bu kulenin içinde ayrıca Atatürk'ün Harp Okulu ve Harp Akademisi eğitimini gördüğü "Harbiye Mektebi" binasının maketi de bulunmaktadır (Anıtkabir, 2005; Öncü, 2004: 33-40).

5. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçi profilinin belirlenip ayrıntılı olarak incelenmesi ve müze eğitimi çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaca bağlı olarak Türkiye’ de müzelerin ziyaret edildiği varsayımından yola çıkılarak aşağıdaki ana konu başlıkları incelenmeye çalışılacaktır.

1. Ziyaretçilerin boş zaman tercihleri
2. Ziyaretçilerin ziyaret stilleri (Ziyaretçilerin müze ziyaret sıklıkları, ve ziyaret süreleri, ziyaretçilerin aynı müzeyi daha önce ziyaret edip etmedikleri, ziyaretçilerin müzeye kiminle geldikleri)
3. Ziyaretçilerin müzeden haberdar olma biçimleri
4. Ziyaretçilerin ziyaret nedenleri
5. Ziyaretçilerin müzeyle ilgili düşünceleri (müzenin hizmetleri ve koleksiyonlar hakkındaki düşünceleri müzeyi, tekrar ziyaret hakkındaki düşünceleri)
6. Ziyaretçilerin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, yaşadıkları yer, eğitim düzeyi, meslek)

6. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzün müzecilik anlayışı çerçevesinde müzelerin insanların yararlanması için var olan kurumlar oldukları kabul edilmektedir. Müzeler varlıklarını sürdürebilmek için toplama, koruma, belgeleme ve sergileme işlevlerinin yanı sıra ağırlıklı olarak eğitime de önem vermek zorundadırlar. Hatta gelişmiş ülkelerde pek çok müze eğitim yoluyla etkinliklerini artırmaktadır. Müzeler eğitim işlevlerini gerçekleştirebilmek için insanlarla iletişim kurmak zorundadırlar. İletişimin etkililiği için alıcının yani ziyaretçilerin tanınması gerekmektedir. Bu amaçla ziyaretçi araştırmaları uygulanmakta, ziyaretçi profilleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında müze ziyaretçi ilişkisine yönelik çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Türkiye’de müze ziyaretçi profilinin belirlenmesiyle

müzelerin ziyaretçilerinin kim oldukları, ziyaret biçimleri, ziyaret nedenleri, müzenin hizmetleri ve koleksiyonları hakkındaki düşüncelerinin saptanması böylece de müzelerin iletişim kuracakları insanların bakış açılarıyla kendilerini değerlendirebilecekleri düşünülmektedir. Böylece müzeler, mevcut ziyaretçilerine daha iyi hizmet etme yollarını belirlerken diğer taraftan da yeni ziyaretçiler edinmek için stratejiler belirleyebilirler. Ziyaretçilerin tanınması yoluyla oluşturulacak bir politika aracılığıyla müzenin etkinliğinin ve hizmetlerinin daha etkili bir biçimde planlanıp geliştirilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca ziyaretçilerin bilinmesi ziyaretçi olmayanların da saptanmasına yardımcı olacaktır.

7. SINIRLILIKLAR

Araştırma Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nin ziyaretçileri ile sınırlıdır. Araştırma verilerinin toplandığı tarih 2004 yılının Ağustos ayında 15 günlük bir süre ile sınırlıdır. Müze, Antikabir içerisinde yer aldığı için özel bir öneme sahiptir. Ziyaretçilerin, ziyaretlerinin ilk amacı Atatürk'ün naşını ziyaret etmektir, daha sonra müzeyi gezmektedirler. Bundan dolayı, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nin ziyaretçilerinin diğer müzelerin ziyaretçilerinden farklılık gösterdiği düşünülmektedir.

8. YÖNTEM

8.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 1994: 77). Araştırma müze ziyaretçilerinin profillerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilecektir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kesitsel olarak doğrudan olgulara karşılık gelen ve birebir ip uçları veren anket tekniği kullanılacaktır.

8.2. ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırma grubunu Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçileri oluşturmuştur. Verilerin toplanması için belirlenen sürede (8-23 Ağustos), hedeflenen araştırma grubuna (1000 kişi) anketleri uygulayabilmek için, araştırma ziyaretçi sayısı diğer müzelere göre fazla olan Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir

8.3. VERİLER VE TOPLANMASI

Araştırmada Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçi profilini ve ziyaretçilerin müze hakkındaki görüş ve düşüncelerini ortaya koyan verileri toplayacak anket formu hazırlanmıştır. Anket formu Ek-1'de verilmiştir.

Araştırmada anketler Türkçe bilen kişilere uygulanmıştır. Anket formu, ziyaretçilerin müzeyi ziyaretlerinden sonra müzenin dinlenme salonunda ziyaretçilere dağıtılmış ve formların ziyaretçilerin kendileri tarafından doldurulması istenmiştir.

Araştırmanın verilerinin toplanması işlemi, 8 Ağustos 2004 tarihinde başlamış, 23 Ağustos 2004 tarihinde tamamlanmıştır. Araştırma ziyaretçilerin yoğun olarak gelmeye başladığı saatler olan öğle saatlerinde (12:00- 13:00 arasında) başlamış, müzenin kapanış saati olan 16:30'da sona ermiştir.

Veri toplamada kullanılan anket formu 15 sorudan ve 6 bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde yer alan soruyla ziyaretçilerin geçtiğimiz 12 ayda ziyaret ettikleri yerler ya da etkinlikler, diğer bir deyişle boş zaman tercihleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anketin ikinci bölümü 4 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde ziyaretçilere müze ziyaret sıklıkları, ziyaret süreleri, aynı müzeyi daha önce ziyaret edip etmedikleri ve müzeye kiminle geldikleri ile ilgili sorular sorularak ziyaretçilerin ziyaret tarzlarının belirlenmeye çalışılması hedeflenmiştir.

Anketin 3. bölümünde yer alan soruyla ziyaretçilerin müzeden haberdar olma biçimleri saptanmaya çalışılmıştır.

Anketin 4. bölümünde yer alan soruyla ziyaretçilerin müzeyi ziyaret nedenleri saptanmaya çalışılmıştır.

Anketin 5. bölümünde yer alan sorular aracılığıyla ziyaretçilerin müze hakkındaki düşünceleri, müzeden hoşlanıp hoşlanmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Ziyaretçilerin müzeyle ilgili düşünceleri, müzenin hizmetleri ve koleksiyonlar hakkındaki düşünceleri ve müzeyi tekrar ziyaret düşünceleri aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Anketin 6. bölümünde yer alan 5 soru ziyaretçilerin demografik özellikleri ile ilgili sorulardır. Bu sorular aracılığıyla müze ziyaretçilerinin yaşları, cinsiyetleri, yaşadıkları yer, eğitim düzeyleri ve meslekleri saptanmaya çalışılmıştır.

Anket, literatür taramasına dayalı olarak 2002-2003 eğitim öğretim yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Dersi kapsamında yüksek lisans öğrencileri ve öğretim üyeleri tarafından hazırlanmıştır. Benzer bir anket, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Ayasofya Müzeleri'nin ziyaretçi profillerini belirlemek amacıyla Demir (2001) tarafından kullanılmıştır. Literatür ve her iki çalışmada kullanılan anket formları incelenip üzerinde gerekli düzenlemeler yapılarak araştırmada kullanılmıştır. Anket çalışmasının ilk gününde 20 kişi üzerinde ön test uygulanmış, anket formunun işlediği görülüp asıl uygulamaya geçilmiştir. Anket formu 1000 kişiye uygulanmış ve değerlendirilebilir nitelikte olan 859 anket formu analiz edilmiştir.

8.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Verilerin çözümlenmesi aşamasında istatistiksel çözümler için hazırlanan SPSS/PC + Paket Programı kullanılmıştır. Anket formlarının analizi için gerekli program yazılarak veriler kodlama metodu ile bilgisayara girilmiştir. Ankette yer alan açık uçlu sorular kapalı hale getirilerek gruplandırılmıştır. SPSS/PC + Paket Programı yöntemi ile elde edilen veriler tablolaştırılarak yorumlamaya hazır hale getirilmiştir. Paket program yardımı ile veriler üzerinde yüzde analizi uygulanmıştır.

9. BULGULAR VE YORUMLAR

9.1. ZİYARETÇİLERİN BOŞ ZAMAN TERCİHLERİYLE İLGİLİ BİLGİLER (GEÇTİĞİMİZ 12 AYDA ZİYARET EDİLEN YERLER VE KATILINAN ETKİNLİKLER)

Ziyaretçilerin geçtiğimiz 12 ay içerisinde gerçekleştirdikleri etkinlikler ya da ziyaret ettikleri yerlerle ilgili bulgular Tablo 1'deki gibidir.

TABLO 1. Geçtiğimiz 12 Ayda Ziyaret Edilen Yerler ve Katılınan Etkinlikler

Etkinlikler	Frekans	Yüzde (%)
Sinema	596	69,4
Tiyatro	290	33,8
Opera	36	4,2
Bale	25	2,9
Modern Dans	59	6,9
Konser	382	44,5
Müze	595	69,3
Sanat Galerisi	148	17,2
Spor Faaliyetleri	400	46,6
Hayvanat Bahçesi	293	34,1
Festival/Şenlik	358	41,7
Diğer	55	6,4

Tablo 1'de de görüldüğü gibi anketin uygulandığı dönemde, ankete katılanların 12 ay içerisinde ziyaret ettikleri yerlerin ve katıldıkları etkinliklerin dağılımına bakıldığı zaman ziyaretçilerin en çok % 69,4 oranıyla sinema ziyaretinde bulunduğu görülmüştür. Bunu çok yakın bir oranla (% 69,3) müze ziyaretleri izlemektedir. Daha sonra sırasıyla spor faaliyetleri % 46,6, konser % 44,5 ve % 41,7 oranıyla festival/şenlik etkinlikleri gelmektedir. Ziyaretçilerin

geçtiğimiz 12 ay içerisinde en az ziyaret ettikleri yerler ya da katıldıkları etkinliklerin ise bale % 2,9, opera % 4,2 ve modern dans % 6,9 olduğu görülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına göre, bütün ziyaret yerleri ve etkinlikler içerisinde araştırma grubunun büyük bir bölümü sinemaya gittiğini ve müze ziyaretinde bulunduğunu bildirmiştir.

9.2. ZİYARET TARZLARI

Anketin bu bölümünde yer alan sorular aracılığıyla ziyaretçilerin müze ziyaret sıklıkları ve ziyaret süreleri, ziyaretçilerin aynı müzeyi daha önce ziyaret edip etmedikleri ve ziyaretçilerin müzeye kiminle geldikleriyle ilgili sorular sorulmuştur.

9.2.1. KAÇ KEZ MÜZE ZİYARETİNDE BULUNULDUĞU

Araştırmaya katılanların müze ziyaret sıklıklarıyla ilgili bulgular Tablo 2'deki gibidir.

TABLO 2. Müze Ziyaretlerinin Sayısı

Sıklık	Frekans	Yüzde %
1 kez	88	10,2
2-5 kez	310	36,1
6-10 kez	152	17,7
10'dan fazla	309	36,0
Toplam	859	100,0

Ziyaretçilere bugün de dahil şimdiye kadar, kaç kez müze ziyaretinde bulundukları sorulduğunda en çok %36,1 oranıyla 2-5 kez müze ziyaretinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu oranı %36,0'la 10'dan fazla ziyaret ettiğini belirtenler izlemiştir.

9.2.2. MÜZENİN DAHA ÖNCE ZİYARET EDİLİP EDİLMEDİĞİ

Ziyaretçilerin Atatürk ve Kurtuluş Savaşı müzesini daha önce ziyaret edip etmediklerine ilişkin olarak sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 3' de görülmektedir.

TABLO 3. Müzenin Daha Önce Ziyaret Edilip Edilmediği

Cevap	Frekans	Yüzde %
Evet	443	51,6
Hayır	416	48,4
Toplam	859	100,0

Ziyaretçiler % 51,6 oranıyla Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ni daha önce ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Daha önce müzeyi ziyaret etmeyenlerin oranı ise % 48, 4'dür. Müzeyi daha önce ziyaret edenlerle, ziyaret etmeyenlerin oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

9.2.3. MÜZEYİ KİMİLE BİRLİKTE ZİYARET ETTİĞİ

Ziyaretçilerin müzeye kimle geldikleriyle ilgili soruya verilen cevaplar Tablo 4'deki gibidir.

TABLO 4. Müzenin Kimle Birlikte Ziyaret Edildiği

Kimle Gelindiği	Frekans	Yüzde %
Yalnız	26	3,0
Ailemle	609	70,9
Arkadaşlarımla	224	26,1
Toplam	859	100,0

Ziyaretçilerin müzeyi en çok % 70,9 oranıyla ailesiyle birlikte ziyaret ettiği görülmüştür. Bunu % 26,1 oranıyla ailesiyle ziyaret edenler izlemektedir. Müzeyi yalnız ziyaret edenlerin oranı ise % 3,0'dır.

9.2.4. MÜZEDE GEÇİRİLEN SÜRE

Ziyaretçilerin müzede geçirdikleri süreyle ilgili bulgular Tablo 5'deki gibidir.

TABLO 5. Müzede Geçirilen Süre

Süre	Frekans	Yüzde %
Yarım saatten az	11	1,3
Yarım saat-bir saat arası	81	9,4
Bir saatten fazla	767	89,3
Toplam	859	100,0

Ziyaretçilerin çok büyük bir bölümü %89,3'ü müzede “bir saatten fazla” zaman geçirdiklerini bildirmiştir. Müzede “yarım saatten az” zaman geçirenlerin oranı ise % 1,3'dür.

9.3. ZİYARETÇİLERİN MÜZEDEN HABERDAR OLMA BİÇİMLERİ

Anketin bu bölümünde ziyaretçilere “bu müzeden nasıl haberdar oldunuz?” sorusu sorulmuştur. Soruya ziyaretçilerin verdikleri cevapların dağılımı Tablo 6'deki gibidir.

TABLO 6. Müzeden Haberdar Olma Biçimi

Haber Oluş Biçimi	Frekans	Yüzde %
Broşür, rehber, kitap, turizm bürosu, vb.	57	6,6
Gazete, radyo, tv, dergi,	149	17,3
İnternet	10	1,2
Müzenin bana tavsiye edilmesi	236	27,5
Tesadüfen	102	11,9
Müzeye ait yol işaretlerinden	35	4,1
Okul	137	15,9
Diğer	133	15,5
Toplam	859	100,0

Tablo 6’da görüldüğü gibi, ziyaretçiler % 27’5 oranıyla başkasının tavsiyesi üzerine müzeye geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu oranı sırasıyla gazete, radyo, tv, dergi (% 17,5) ve okul (%15,6) cevabını verenler izlemiştir. Bu soruda diğer şıkkını işaretleyenlerin oranı % 15,2’dir. Bu bölüme genellikle “zaten biliyordum”, “Anıtkabir olduğu için” ifadelerini yazmışlardır.

9.4. MÜZEYE ZİYARET NEDENLERİ

Anketin bu bölümünde yer alan soru aracılığıyla ziyaretçilerin müzeyi ziyaret nedenleri saptanmaya çalışılmıştır.

TABLO 7. Müzeye Ziyaret Nedenleri

Neden	Frekans	Yüzde %
Mesleğimle ilgili olduğu için	43	5,0
Müze gezmekten zevk aldığım için	369	43,0
Mecbur olduğum için	13	1,5
Misafirlerimi, başka kişileri gezdirmek için	154	17,9
Tesadüfen geldim	26	3,0
Müzenin bana tavsiye edilmesi	73	8,5
Boş zamanımı değerlendirmek için	51	5,9
Müze girişinin ücretsiz olması	9	1,0
Diğer	121	14,1
Toplam	859	100,0

Ziyaretçilere müzeyi neden ziyaret ettikleri sorulduğunda %43,0’ı “müze gezmekten zevk aldığım” için cevabını verirken, %17,9’u da “misafirlerimi, başka kişileri gezdirmek için” cevabını vermiştir. Ziyaretçilerin %14,1’i “diğer” şıkkını işaretlemiştir. Bu bölüme genellikle “Anıtkabir olduğu için”, “Milli değerlerim için”, “Çocuklarıma Atatürk’ü öğretmek için”, “Çocuklarıma bu vatanın değerini kavratmak için” ifadelerini yazmışlardır. Müzeye ziyaret nedenleriyle ilgili bulgular Tablo 7’deki gibidir.

9.5. ZİYARETÇİLERİN MÜZEYLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Anketin bu bölümünde sorulan sorular aracılığıyla ziyaretçilerin müzeyle ilgili düşünceleri, müzenin hizmetleri ve koleksiyonlar hakkındaki düşünceleri, müzeyi tekrar ziyaret düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır.

9.5.1. MÜZENİN TEKRAR ZİYARET EDİLİP EDİLMEMEYECEĞİ

TABLO 8. Müzenin Tekrar Ziyaret Edilip Edilmeyeceği

Tekrar Ziyaret Düşüncesi	Frekans	Yüzde %
Kesinlikle evet	541	63,0
Evet	283	32,9
Emin değilim	33	3,8
Hayır	2	0,2
Toplam	859	100,0

Tablo 8’de de görüldüğü gibi, ziyaretçilere müzeyi tekrar ziyaret etmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda, ziyaretçilerin %63.0’ü “kesinlikle evet” cevabını verirken, %32, 9’ u “evet” cevabını vermiştir. Çok az bir oran %0.2’ si tekrar ziyaret etmeyi düşünmediklerini belirtmiştir.

9.5.2. MÜZEDE EN ÇOK BEĞENİLEN BÖLÜM

Ziyaretçilerin müzede en çok beğendikleri bölümle ilgili bulgular aşağıdaki gibidir.

TABLO 9. Müzede En Çok Beğenilen Bölüm

Bölüm	Frekans	Yüzde %
Tamamı	206	24,0
Atatürk’ün özel eşyaları	133	15,5
Panoramalar/yağlı boya tablolar	516	60,1
Tonoz müzeler (Milli Mücadele ve devrimler)	4	0,5
Toplam	859	100,0

Ziyaretçilere müzede en çok beğendikleri bölümün ne olduğuyula ilgili sorulan soruya, ziyaretçilerin %60,1'i "panoramalar/yağlı boyalar" cevabını verirken bunu %24,0 oranıyla "tamamı" cevabını verenler izlemiştir. Sonuçlar Tablo 9'daki gibidir.

9.5.3. MÜZENİN HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Müzenin hizmetlerinin değerlendirilmesiyle ilgili bulgular aşağıdaki gibidir.

TABLO 10. Müzenin Hizmetlerinin Değerlendirilmesi

Hizmet Türü	Çok iyi		İyi		Orta		Kötü		Çok kötü		Fikrim yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Park yeri	255	29,7	204	23,7	65	7,6	23	2,7	22	2,6	290	33,8
Çalışma saatleri	289	33,6	362	42,1	60	7,0	14	1,6	5	0,6	129	15,0
Yön gösterme	499	58,1	261	30,4	69	8,0	17	2,0	5	0,6	8	0,9
Aydınlatma	478	55,6	265	30,8	74	8,6	18	2,1	8	0,9	16	1,9
Genel koleksiyon	581	67,6	229	26,7	39	4,5	6	0,7	1	0,1	3	0,3
Temizlik ve bakım	675	78,6	153	17,8	26	3,0	2	0,2	2	0,2	1	0,1
Çalışanların ilgisi	366	42,6	288	33,5	135	15,7	28	3,3	15	1,7	27	3,1
Dinlenme/yeme-içme	296	34,5	315	36,7	183	21,3	42	4,9	12	1,4	11	1,3
Müze satış yeri	260	30,3	306	35,6	202	23,5	34	4,0	13	1,5	44	5,1
Video/slayt gösterileri	303	35,3	289	33,6	105	12,2	26	3,0	9	1,0	127	14,8
Müzenin internet sayfası	160	18,6	188	21,9	29	3,4	4	0,5	3	0,3	475	55,3
Etiketler/açıklamalar	390	45,4	320	37,3	65	7,6	8	0,9	4	0,5	72	8,4

Müzenin hizmetleriyle ilgili olarak belirlenen 12 maddeyle (ve "diğer" seçeneği) ziyaretçilerden müzenin hizmetlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Derecelendirme kriterleri 6 tanedir: Çok iyi, iyi, orta, kötü, çok kötü ve fikrim yok. Araştırma grubunun , müzenin hemen hemen tüm hizmetlerini “çok iyi” ve “iyi” kriterleri ile değerlendirdikleri görülmüştür. Ağırlıklı olarak “fikrim yok” cevabını verdikleri hizmetler ise “müzenin internet sayfası” % 55,3, “park yeri” %33,8, “video/slayt gösterileri” %14.8 ve “çalışma saatleri” %15,0 konularındadır. Müze ziyaretçileri tarafından çeşitli özelliklerin değerlendirilmesi ile ilgili sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir. Tablo 10’daki verilere göre, en beğenilen hizmetler içinde temizlik ve bakım (%78,6) başta gelmekte, bunu genel koleksiyon (% 67, 6) ve yön gösterme (%58,1) izlemektedir. Çok kötü sayılan hizmetler içinde de, park hizmeti (% 2,3) ve çalışanların ilgisi (%1,7) gelmektedir.

9.6. ZİYARETÇİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde yer alan sorular aracılığıyla ziyaretçilerin yaşları, cinsiyetleri, yaşadıkları yer, eğitim düzeyleri ve meslekleri belirlenmeye çalışılmıştır.

9.6.1 MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN YAŞI

Müzeyi ziyaret edenlerin yaşlarıyla ilgili bulgular Tablo 11’deki gibidir.

TABLO. 11 Müzeyi Ziyaret Edenlerin Yaşı

Yaş	frekans	Yüzde %
18 yaş altı	104	12,1
18-24 yaş	223	26,0
25-34 yaş	242	28,2
35-44 yaş	199	23,2
45-54 yaş	68	7,9
55-64 yaş	18	2,1
64 yaş üzeri	5	0,6
Toplam	859	100,0

Tablo 11’de de görüldüğü gibi müze ziyaretçilerinin yaşlarının sırasıyla 25-34 yaş %28,2; 18-24 yaş %26,0 ve 35-44 yaş %23,2 gruplarında toplandığı görülmektedir. Müzeyi en çok ziyaret edenlerin 25-34 yaşlarında olması dikkati çekmektedir.

9.6.2. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN CİNSİYETİ

Müzeyi ziyaret edenlerin cinsiyetleriyle ilgili bulgular Tablo 12’deki gibidir.

TABLO 12. Müzeyi Ziyaret Edenlerin Cinsiyeti

Cinsiyet	frekans	Yüzde %
Kadın	403	46,9
Erkek	456	53,1
Toplam	859	100,0

Müzeyi ziyaret edenlerin cinsiyetlerinin oranının birbirine yakın olduğu görülmüştür; %53,1 oranıyla erkekler ve %46,9 oranıyla kadınlar.

9.6.3. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN YAŞADIKLARI YERLER

Müzeyi ziyaret edenlerin yaşadıkları yerlerle ilgili bulgular Tablo 13’deki gibidir.

TABLO 13. Müzeyi Ziyaret Edenlerin Yaşadıkları Yerler

Yaşanılan Yer	Frekans	Yüzde %
Ankara	267	31,1
Ankara dışı	485	56,5
Ülke dışı	107	12,5
Toplam	859	100,0

Müzeyi ziyaret edenlere nerede yaşadıklarıyla ilgili sorulan soruya %56,5’i “Ankara dışı”, %31,1’i “Ankara” ve %12,5’i de “ülke dışı” cevabını vermiştir. Böylece söz konusu müzeyi daha çok Ankara dışından gelenlerin ziyaret ettiği anlaşılmaktadır.

9.6.4. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN EĞİTİM DÜZEYİ

Müze'yi ziyaret edenlerin eğitim düzeyleriyle ilgili bulgular Tablo 14'deki gibidir.

TABLO. 14. Müze'yi Ziyaret Edenlerin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	frekans	yüzde %
İlköğretim	111	12,9
Lise	290	33,8
Üniversite	412	48,0
Lisansüstü	36	4,2
Doktora	10	1,2
Toplam	859	100,0

Müze'yi ziyaret edenlerin yaklaşık yarısının %48,0'inin üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Bunu lise mezunu olanlar %33,8 ve ilköğretim mezunu olanlar %12,9 izlemiştir. Bu veriler müze'yi daha çok üniversite mezunlarının ziyaret ettiğini göstermektedir.

9.6.5. MÜZEYİ ZİYARET EDENLERİN MESLEĞİ

Müze'yi ziyaret edenlerin meslekleriyle ilgili bulgular Tablo 15'deki gibidir.

TABLO 15. Müzeyi Ziyaret Edenlerin Mesleği

Meslek Türü	frekans	yüzde %
Ev kadını	87	10,1
Kamu sektörü çalışanı	223	26,0
Özel sektör çalışanı	144	16,8
İş yeri sahibi	60	7,0
Öğrenci	247	28,8
Emekli	43	5,0
İşsiz	28	3,3
Diğer	27	3,1
Toplam	859	100,0

Müze ziyaretçilerinin en çok %28,8 oranıyla öğrencilerden oluştuğu görülmüştür. Bunu %26,0 oranıyla kamu sektörü çalışanları takip ederken, müze ziyaretçilerinin %16,8'inin özel sektör çalışanı olduğu görülmüştür.

10. BULGULARIN TOPLUCA DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada müze ziyaretçi profilinin ve ziyaretçilerin müze hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi seçilmiş ve literatürden yararlanılarak hazırlanan anket formu aracılığıyla veriler toplanmış ve anket formu 1000 kişiye uygulanmıştır ve değerlendirilebilir nitelikteki 859 anket formu analiz edilmiştir. Anket formu 15 sorudan oluşmaktadır. Araştırma, 8 Ağustos 2004 tarihinde başlamış, 23 Ağustos 2004 tarihinde tamamlanmıştır ve anket formları bu tarihler arasında müzeyi ziyaret eden, Türkçe bilen ziyaretçilere uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS/PC+paket programı kullanılmış, aynı program aracılığıyla verilerin yüzde analizleri yapılarak elde edilen veriler tablolatırılmıştır.

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular topluca değerlendirilecektir.

Son 12 ay içerisinde ziyaretçilerin serbest zaman tercihleri içerisinde sinemaların (%69,4), müzelerin (%69,3), spor faaliyetlerinin (% 46,6), konserlerin (%44,5) ve festivallerin/şenliklerin (%41,7) ilk beş sırada olduğu görülmektedir.

Günümüzde serbest zamanlara yönelik etkinlikler oldukça gelişmiştir ve rekabet oldukça fazladır, buna rağmen araştırma sonucuna göre müze ziyaretleri en çok tercih edilen serbest zaman etkinlikleri içerisinde ikinci sıradadır. Bu sonuç pek çok etkenin birleşmesiyle ilgili olabilir. Toplumsal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmeler ve değişmeler müzelerin en çok tercih edilen serbest zaman etkinliklerinden biri olmasında etkili olabilir. Ulaşım olanaklarının gelişmesiyle birlikte insanlar daha fazla seyahat edebilmektedir ve eğitim düzeyinin artması ile birlikte de insanların farkındalık düzeyi artmakta dünyayı ve çevresini daha iyi tanıma bilincine varmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, insanların kitle iletişiminden yararlanma oranının artması müzelerin tercih edilen serbest zaman etkinlikleri içerisinde olmasını etkileyebilir. Bunun yanı sıra müzelerin etkinliklerindeki artışlar ve etkinliklerle ilgili haberlerin kitle iletişim araçlarında

daha fazla yer bulması da müze ziyaretlerinin fazla olmasının nedenlerinden biri olabilir. Araştırma sonucunda müzelerin yüksek oranda tercih edilen serbest zaman etkinlikleri içerisinde olmasına rağmen diğer boş zaman etkinliklerinin gerçekleştirilme sıklıkları müzelerden daha fazla olabilir. Araştırmanın amacının dışında olduğu için ankette bu konuyla ilgili başka bir soruya yer verilmemiştir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen verilerin karşılaştırılabileceği Türkiye’de yapılmış benzer bir araştırma bulunmamaktadır. Konuyla ilgili ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç duyulduğu gerçektir.

Araştırma sonucunda ziyaretçilerin en çok 2-5 kez müze ziyaretinde bulunduğu görülmüştür (%36,1). Bu oranı %36,0 oranıyla 10 kereden fazla müze ziyaretinde bulunanlar izlemektedir. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’ni daha önce ziyaret edenlerle, ilk kez ziyaret edenlerin oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir (daha önce ziyaret edenler; %51,6- ilk kez ziyaret edenler; %48, 4). İnsanlar en çok aileleriyle birlikte müzeleri ziyaret etmektedir (%70,9), bu oranı arkadaşlarıyla birlikte ziyaret edenler (%26,1) izlemektedir ve ziyaretçilerin %89,3’ü müzede 1 saatten fazla süre geçirmişlerdir.

Sonuçlar bir kez müze ziyaretinde bulunan kişinin, tekrar müze ziyaretinde bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgu ziyaretçilerin gözünde Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin belli bir çekiciliğe ve öneme sahip olduğunu ve insanların bu müzeyle ilgilendiğini göstermektedir. Ziyaretçilerin düzenli ziyaretçi olup olmadıklarını belirleyebilmek için karşılaştırma yapılacak diğer bir araştırma/araştırmalar bulunmamaktadır. Benzer bir şekilde Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’ni ziyaret edenlerin yarıdan fazlasının da ilk ziyaretleri olmadığı görülmektedir. Ancak bu bulgu da, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin bulunduğu Anıtkabir, özel öneminden dolayı önemli bir etken olarak görülmektedir. Çünkü ziyaretçilerin çoğunun Atatürk’ün naşını ziyaret için gelip bu sırada da müzeyi ziyaret ettikleri gözlenmiştir. Müze başka bir yerde olsaydı insanların ziyaret sıklıkları benzer olabilir miydi? Bu sorunun cevaplanabilmesi için aynı amaçlı müzelerin ziyaret sıklıkları arasında karşılaştırma yapılabilir ancak böyle bir

araştırmaya rastlanamamıştır. Ziyaretçilerin büyük bir bölümünün ziyaretlerini aileleriyle birlikte gerçekleştirmesinin tercih edilen bir boş zaman etkinliği olarak ziyaretçilerin ziyaret nedenleriyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Ziyaretçilerin çok büyük bir bölümü müzede bir saatten fazla zaman geçirmişlerdir, bu bulgu ziyaretçiler tarafından müzenin ve koleksiyonlarının dikkate değer bulunduğunu göstermektedir.

Ziyaretçilerin müzeden nasıl haberdar olduklarını saptamak amacıyla sorulan soruya ziyaretçiler en çok “müzenin bana tavsiye edilmesi” cevabını vermişlerdir. Bunu sırasıyla gazete, radyo, tv, dergi ve okuldan cevabını verenler izlemiştir. İnsanlar, müze ziyaretlerini ve müze deneyimlerini çevresindekilere anlatmaktadırlar. Bunun yanı sıra müzenin tanıtımında kitle iletişim araçlarının her türünden etkin olarak yararlanılabilir, insanların kitle iletişim araçlarını kullandıkları ve etkilendikleri bilinmektedir. Bu bölüme verilen cevaplar içerisinde ziyaretçilerin %15,5’i diğer seçeneğini işaretlemiştir. Bu bölümde genellikle “zaten biliyordum” şeklinde açıklama yapmışlardır.

Araştırmaya katılanların en çok tercih ettikleri serbest zaman etkinliğinin müze ziyaretleri olduğu daha önce açıklanmıştı. Araştırma grubu, müze gezmekten zevk aldıkları için müze ziyaretinde bulunduklarını açıklamışlardır. Bu bulgu önemli görülmektedir. Müzelere dair açıklanan kalıplaşmış olumsuz inançların aksine, ziyaretçilerin %43,0’ü müzeleri gezmeyi sevdiğini dile getirmiştir. Ziyaretçiler ziyaret nedeni olarak ikinci sırada “misafirlerimi, başka kişileri gezdirmek için” cevabını verirken bu soruda diğer seçeneğinin oldukça yüksek bir oranda (%14,1) işaretlendiği görülmüştür. Bu bölüme genellikle “Anıtkabir olduğu için”, Milli değerlerim için”, “Çocuklarıma Atatürk’ü öğretmek için” ve “Çocuklarıma bu vatanın değerini kavratmak için” cevaplarını yazmışlardır.

Bu bulgu ziyaretçilerin gözünde genel olarak müzelerin, yararlı, eğlenceli ve eğitici kurumlar olarak algılandığını göstermektedir. İnsanların eğlence için müzeleri de tercih etmeleri, önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hopper-Greenhill’e göre (1996), müzelerde eğlence daima yeni, heyecanlı ve potansiyel olarak değerli şeylerin sunumundaki gizli amaçtır.

Müzeler ve galeriler esasen eğitsel karakterdedir, onlar bilgi ve deneyim birikiminin artması için insanlara olanaklar sunarlar. Eğlence de bir öğretim yöntemi olarak kullanılmalıdır. İnsanların neden müzeleri ziyaret ettiklerini belirlemeye çalışan araştırmalarda öğrenme ana neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Avustralya müze ziyaretçileri üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre ziyaretçiler, yeni deneyimler kazanmak, eğlenmek ve öğrenmek için müzeleri ziyaret ettiklerini söylemişlerdir. Benzer bir şekilde başka bir araştırmada müzeyi ziyaret eden insanların müzelerin öğrenme değerine önem verdikleri bulunmuştur. Müzelerin ziyaretçilerin öğrenme ufuklarını geliştirmek için fırsatlar oluşturduğu görülmüştür (Kelly, 2002). İngiltere’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre ise ziyaretçiler müzeye geliş nedeni olarak sırasıyla, “genel ilgi ve merak”, “çocuklarımı getirmek içindir” ve “özel bir şeyi görmek için” cevaplarını vermişlerdir. Yine aynı araştırmanın sonucunda araştırmacılar, ziyaretçilerin müzeleri bir eğlence yeri olarak algıladıkları ve eğlence ve eğitim arasında hiçbir sağlam ayırt edici çizginin olmadığı sonucuna varmışlardır (Miles, 1986).

Eğlence ve öğrenme müze ziyaretlerinde önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonuçları insanların müzeleri azımsanmayacak düzeyde ziyaret ettiklerini ve müze gezmekten zevk aldıklarını göstermektedir. İnsanlar müzeleri soğuk sıkıcı yerler olarak değil, eğlenceli, hoş zaman geçirebilecekleri ve eğitici yerler olarak algılamaktadırlar. Türkiye’de müze ziyaretçilerinin müze algılayışlarıyla ilgili ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Ziyaretçilerin müzenin hizmetlerini genel olarak çok iyi buldukları görülmektedir. Ziyaretçiler en çok temizlik, bakım, genel koleksiyon, yön gösterme ve aydınlatmayı çok iyi bulduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra ziyaretçilerin yarıdan fazlası müzenin internet sayfası konusunda fikirlerinin olmadığını söylemişlerdir. Ziyaretçilerin tamamına yakını “müzeyi tekrar ziyaret etmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna kesinlikle evet ve evet cevaplarını vermişlerdir. Ziyaretçilerin yarıdan fazlasının müzede en beğendikleri bölüm panoramalar ve yağlı boya tablolar bölümü olurken bunu sırasıyla “tamamı” ve “Atatürk’ün özel eşyaları” cevabı izlemiştir.

Müzelerde kullanılan görsel-işitsel yöntemlerden birisi olan panorama tekniği bir olayın, olgunun anlatımı için uzun panoramik sergilemenin, görsel-işitsel yöntemle bütünleştiği bir sistemdir. Bu yöntemin ziyaretçiler üzerinde çok etkili olduğu görülmektedir.

Müzeyi en çok ziyaret edenler gençler, genç yetişkinler ve orta yaşlılardır. 18-24 yaş grubunda da aileyle yapılan ziyaretlerin oranı fazla olmasına rağmen, müze ziyaretinin arkadaşlarla yapılma oranı diğer gruplara göre en yüksek çıkmıştır. Ziyaretçilerin cinsiyet dağılımları birbirine yakın olmasına rağmen erkek ziyaretçiler çoğunluktadır. Ziyaretçilerin yarıdan fazlasını Türkiye’de yaşayıp başka şehirlerden gelenler oluştururken, bunu sırasıyla Ankara’da yaşayanlar ve ülke dışında yaşayanlar izlemektedir. Ziyaretçilerin yarıdan fazlasının lisans ve lisans üstü eğitim derecelerine sahip olduğu görünmektedir. Bu oranı lise ve ilköğretim mezunu olanlar izlemektedir. Müzeyi en çok öğrenciler ve kamu sektörü çalışanları ziyaret etmiştir.

Müze ziyaret etme bilinci, geniş bir yaş grubuna yayılmış durumdadır. Bu oran, 45 yaşından sonra azalmaya başlamaktadır. Her yaş grubunda ziyaretler en çok aileyle birlikte gerçekleştirilmiştir ayrıca (18 yaş altındakiler dışında) yaş arttıkça müzeye aileyle yapılan ziyaretlerin oranı artmakta, arkadaşlarla yapılan ziyaretlerin oranı azalmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça müze ziyaret oranının da arttığı görülmektedir. Ayrıca genellikle orta sınıf olarak nitelendirebileceğimiz devlet sektörü çalışanlarının müze ziyaretinde ikinci sırada bulundukları ortaya çıkmıştır. Müze ziyaretlerinde toplumsal sınıf ve eğitim düzeyi önemli belirleyicilerdir (Hooper-Greenhill, 1996: 67). Bu bulgular literatürde konuyla ilgili olarak incelenen pek çok araştırmanın bulgularıyla paralel görülmektedir. Bu araştırmaların bulgularına göre de sosyo-ekonomik etkenler, eğitim düzeyi, yaş ve meslek müze ziyaretleriyle yakından ilgilidir. Ayrıca müze çeşitleri de müze ziyaretçi profilini etkileyen bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Kirchberg, 1996; www.mla.gov.uk; www.tepapa.govt.nz, 2001; Merriman, 1989: 149-171; Hooper-Greenhill, 1997: 1-11; Alexander, 1979: 165-169). Araştırma sonucunda Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin ziyaretçi profili kısaca aşağıdaki gibidir:

Ziyaretçiler serbest zaman tercihleri içerisinde müzeleri azımsanmayacak düzeyde tercih etmekte, müzeleri zevkli ve öğretici yerler olarak görmektedirler. Ziyaretçilerin yaşları geniş bir dağılıma sahiptir, müzeyi gençler, genç yetişkinler ve orta yaşlılar en çok aileleriyle birlikte ziyaret etmişlerdir ve müzede bir saatten fazla zaman geçirmişlerdir. İlk kez müze ziyaretinde bulunanların oranı en azken, en çok 2-5 kez müze ziyaretinde bulunulmuştur. Ziyaretçilerin müzeden haberdar olma biçimlerinde başkalarının deneyimlerinin ve kitle iletişim araçlarının etkili olduğu görülmüştür. Müze ziyaretçilerinin cinsiyetinde belirgin bir farklılık yoktur ve ziyaretçilerin en çok yurt içi turistler olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça müze ziyaretleri artmaktadır, müzeyi en çok öğrenciler ziyaret ederken, bunu kamu ve özel sektör çalışanları izlemiştir. Ziyaretçiler müzenin hizmetlerini genel olarak çok iyi olarak değerlendirirken, müzede en çok beğendikleri bölüm “panoramalar/yağlı boya tablolar” bölümüdür.

Elde edilen bulgular ışığında, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nde, ziyaretçilerin içinde bulundukları yaş grubuna, eğitim düzeyine göre etkinlikler düzenlenebilir ve var olan etkinlikler artırılabilir, müze gönüllülüğü için çalışmalar yapılabilir, yeni ziyaretçiler geliştirmek için planlar ve programlar yapılabilir, müze eğitimi etkinlikleri için bir alan ayrılabilir, müze eğitim servisi kurulabilir, kaynaklar daha etkin kullanılabilir ve yeni kaynaklar oluşturulabilir, müzenin tanıtımı için kitle iletişim araçlarından daha etkin olarak yararlanılabilir, benzer ve daha gelişmiş araştırmalar sistematik olarak uygulanabilir, vb. Kısacası, söz konusu, müze eğitim politikası oluşturmak için gerekli çalışmalara başlanabilir. Böylece müze var olan etkililiğini daha da artırabilecektir.

11. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzün müzecilik anlayışında “eğitim” kavramı anahtar rol oynamaktadır. Varlığını sürdürüp, etkililiğini artırmak isteyen her müze, bünyesinde zaten var olan eğitim işlevini etkin hale getirmektedir. Müzeler, insanların kendi seçimleriyle geldikleri, zevk alarak öğrendikleri hatırlanabilir deneyimlerin yaşandığı kurumlar konumuna gelmiştir. Bir müzenin bunu gerçekleştirebilmesi için sahip olduğu potansiyelleri ve ziyaretçilerini çok iyi tanıması gerekmektedir. Etkili eğitim için ziyaretçilerin özelliklerinin, deneyimlerinin, beklentilerinin, tercihlerinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu bilgiler sonucunda ziyaretçilere yönelik olarak hazırlanacak etkinlikler ve programlar yoluyla müzeler yaygın eğitim kurumları haline geleceklerdir. Müzelerin varlıklarını sürdürebilmesi için eğitim işlevi aracılığıyla toplumun bütün kesimleriyle iletişimlerini geliştirmesi gerekmektedir.

Türkiye’de müze eğitimiyle ilgili çalışmalar, ülkenin sahip olduğu kültürel birikimlerle kıyaslanınca yok denecek kadar azdır. Var olan çalışmalar da birkaç üniversitenin ve müzenin gerçekleştirdiği araştırmalarla ve uygulamalarla sınırlıdır. Bu çalışmada, müze eğitimi genel hatları ile açıklanmaya çalışılmış ve müze eğitimi uygulamalarının planlı ve programlı başlayabilmesi ve sürdürülebilmesi için ilk adım olan ziyaretçi araştırmaları konusunda bilgiler verilmiştir. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçilerine uygulanan anket aracılığıyla müzenin ziyaretçi profili belirlenmeye çalışılmıştır. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin Anıtkabir içerisinde yer almasının ziyaretçi profili üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Bireyler müzelere karşı olumlu tutumlara sahiptir ve müzeleri eğlenceli, öğretici kurumlar olarak görmektedir ve kalıcı deneyimler kazanmaktadır. Toplumdaki eğitim düzeyi artmaktadır bu da müze ziyaretçi sayısındaki artışa işaret etmektedir. Müze ziyaretleri kültürle ilgili bir olgudur, toplumun boş zaman değerlendirme alışkanlıklarında bu yöne doğru bir eğilim olduğu gözlenmektedir. Müzeler ziyaretçi gelişimi ve pazarlama etkinliklerinin gelişimiyle ilgilenmek zorundadır. Bunun başlangıç noktası ziyaretçi temelli araştırmaların yaygınlaşmasıdır. Cevaplanması gereken pek çok soru,

yapılması gereken çok iş vardır, ancak bilindiği gibi çalışmalar bütünlük içerisinde, etkileşimde bulunarak ve sistemli olursa başarıya ulaşabilir.

11.1. SONUÇLAR

Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçi profilini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiğimiz araştırmanın sonuçları aşağıdaki gibidir:

- Müze ziyaretinde, bireylerin eğitim düzeyi ve yaşı önemli belirleyicilerdir.
- Ziyaretçilerin yarıdan fazlası şehir dışından gelen yurtiçi turistlerdir.
- Ziyarette cinsiyet önemli bir belirleyici değildir.,
- Ziyaretçilerin büyük bir bölümü aile gruplarıdır.
- Müzeyi en çok aileleriyle birlikte öğrenciler ziyaret etmektedir.
- Bireylerin ziyaret sıklıkları eğitim düzeyiyle birlikte artarken, bireyler en çok 2-5 kez ve 10'dan fazla müze ziyaretinde bulunmuşlardır.
- Müzenin tanıtımında, başkalarının tavsiyesi, gazete, radyo, televizyon ve okul etkilidir.
- Ziyaretçilerin yaklaşık yarıya yakını müze gezmeyi zevkli bulmaktadır.
- Ziyaretçilerin ½'si daha önce Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ni ziyaret etmiştir ve büyük bir çoğunluk müzede bir saatten fazla zaman geçirmiştir.
- Ziyaretçiler müzenin hizmetlerini çok iyi bulurken, müzede en çok panoramalar/yağlı boya tablolar bölümünü beğenmişlerdir. Ziyaretçilerin tamamına yakını müzeyi tekrar ziyaret etmeyi düşünmektedir.

Araştırmanın sonucunda geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir.

11.2. ÖNERİLER

Konuyla ilgili araştırmalar Türkiye genelindeki tüm müzelerde yerli, yabancı tüm ziyaretçi gruplarına yaygınlaştırılabilir. Araştırmalarda kullanılacak yöntemler daha ayrıntılı bilgi alınabilecek yöntemleri de içerebilir. Türkiye’de yeni bir alan olan müze eğitimiyle ilgili pek çok çalışma yapılması gerekmektedir.

- Müze eğitimi konusunda oluşturulacak bir kurul yönetiminde Türkiye’de müzelerin sahip oldukları eğitsel potansiyellerin saptanması için gerekli çalışmalara başlanılabilir ve konuyla ilgili olarak müzeciler ve eğitimciler eşgüdüm içerisinde çalışabilirler.
- Müze personeli müzecilik, müze eğitimi, pazarlama yöntemleri konularında bilgilendirilebilir.
- Ziyaretçiler ve ziyaretçi olmayanlarla ilgili (ziyaretçi profili, ziyaretçi deneyimi, müze algılaması, öğrenme, müzelerin insanların serbest zamanlarında oynadıkları rol, vb.) araştırmalar Türkiye genelinde gerçekleştirilebilir ve sistematik olarak devam ettirilebilir.
- Müzede öğrenmeyle ilgili araştırmalar yapılabilir.
- Müze-okul ilişkilerinin kalitesinin artırılması için çalışmalar yapılabilir.
- Müze eğitimi ve ziyaretçilerle ilgili araştırmaların ve yapılan etkinliklerin etkililiği artırılabilir ve ilerlemenin sağlanması için eşgüdüm içerisinde sürdürülebilir.
- Öğretmenlerin müze eğitimi konusunda bilgilendirilebilir, öğretmen yetiştiren bütün üniversitelerin programlarına müze eğitimi dersi konulabilir.
- Konuyla ilgili olarak kitle iletişim araçları ve internet kullanım yolları daha fazla geliştirilebilir.

Müzeler, araştırmalara dayalı olarak hazırladıkları müze eğitim politikaları aracılığıyla toplumla bütünleşecek ve gelişeceklerdir.

ÖZET

MÜZE EĞİTİMİ VE MÜZE ZİYARETÇİLERİNİN ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ ZİYARETÇİ PROFİLİ ARACILIĞIYLA İNCELENMESİ

Bu araştırmada, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçi profilinin belirlenip, ayrıntılı olarak incelenmesi ve müze eğitimi çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Tarama niteliğinde olan araştırmanın araştırma grubunu Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ni 8 – 23 Ağustos 2004 tarihinde ziyaret eden ziyaretçiler oluşturmuştur. Araştırma grubuna daha önce iki çalışmada kullanılan anket uygulanmıştır. Anket üzerinde gerekli değişiklikler, literatüre dayalı olarak, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir, verilerin frekans ve yüzde analizleri yapılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, ziyaretçilerin serbest zaman tercihleri içerisinde müzeleri azımsanmayacak düzeyde tercih ettiklerini, müzeleri zevkli ve öğretici yerler olarak gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Ziyaretçilerin yaşı geniş bir dağılıma sahiptir, müzeyi gençler, genç yetişkinler ve orta yaşlılar en çok aileleriyle birlikte ziyaret etmişlerdir ve müzede bir saatten fazla zaman geçirmişlerdir. İlk kez müze ziyaretinde bulunanların oranı en azken, en çok 2-5 kez müze ziyaretinde bulunulmuştur. Ziyaretçilerin müzeden haberdar olma biçimlerinde başkalarının deneyimlerinin ve kitle iletişim araçlarının etkili olduğu görülmüştür. Müze ziyaretçilerinin cinsiyetinde belirgin bir farklılık yoktur ve ziyaretçilerin en çok yurt içi turistler olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça müze ziyaretleri artmaktadır, müzeyi en çok öğrenciler ziyaret ederken bunu kamu ve özel sektör çalışanları izlemiştir. Ziyaretçiler müzenin hizmetlerini genel olarak çok iyi olarak değerlendirirken, müzede en çok beğendikleri bölüm panoramalar/yağlı boya tablolar bölümüdür. Türkiye'de müze eğitimi ve müze ziyaretçileriyle ilgili çalışmaların geliştirilerek, sistematik olarak sürdürülmesi gerekmektedir.

SUMMARY

STUDYING MUSEUM EDUCATION AND MUSEUM VISITORS THROUGH THE PROFILE OF MUSEUM VISITORS OF “ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MUSEUM”

The aim of this research is to determine the profile of “Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Museum”, to investigate the profile in detail and evaluating in the frame of museum education. This research is search type and the research group is the visitors who visited “Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Museum” between 8 and 23 August 2004. An inquiry that used in two studies before were applied to the research group. The necessary changes on the inquiry are done by the researcher based on literature. The data are analyzed by SPSS software frequency and percentage analysis of the data are also done. The information derived from this research shows that the visitors mostly prefer the museums as a leisure activity and see the museums as entertaining and instructive places. The age of visitors vary in a wide range: young, young adults and middle aged people have visited the museum mostly with their families and spent more than one hour in the museum. The smallest percentage belongs to the visitors having visited the museum for the first time and the biggest percentage belongs to the ones who visited museums 2-5 times. The ways visitors being aware of the museum are mostly experiences of other people and the media. The gender of visitors do not differ very much and mostly visitors are non-foreigners. Visiting museums increase with the education level of people, most visitors are students and people working in public and private sector. Visitors evaluate the services of museum as very well and the section that the visitors like the most is the panorama/painted pictures. The studies on museum education and museum visitors in Turkey should be improved and continued sistematically.

KAYNAKÇA

Abacı, O., 1996., **Müze Eğitimi**, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Acar, Özgen, “ Ülkemizde ve Yurt Dışında Müzeciliğe Bir Bakış” **Kuruluşunun 150’nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu 3 Bildirileri (24-26 Eylül 1996 – İstanbul)**”, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1997, s.93-96.

Adıgüzel, H. Ömer., “Müze Pedagojisinin Türkiye’deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları”, **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s.130-143.

Alexander, Edward, P., 1979, **Museums in Motion An Introduction to the History and Functions of Museums**, American Association for State and Local History, Nashville, Tennessee.

Allan, A. D., 1963, “Müzenin Rolü”, **Müzelerin Teşkilatlanması Pratik Öğütler**, UNESCO ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları, Ankara.

Anıtkabir, 2005, Anıtkabir Komutanlığı.

Arslan, M. Metin ve Eraslan Levent, “**Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliği**” Milli Eğitim Dergisi, 2003, sayı, 160, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005 web: <http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/160/arslan-eraslan.htm>

Atagök, T., 1985, **Çağdaş Müzecilik Kavramı Doğrultusunda Türk Sanat Müzelerinin Kültürel Etkinliklerinin Saptanması**, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Atagök, T., “Çağdaş Müzecilik Uygulamaları için Müzecilik Eğitimi” **2. Müzecilik Semineri, Bildiriler 19-23 Eylül 1994**, İstanbul, 1994, s.88,

Atagök, Tomur., “Kültür ve Toplum”, **1. Müzecilik Sempozyumu**, Dz. K.K. Basımevi, İstanbul, 1994, s.73-77.

Atagök, T., “Türkiye’de Çocuk-Müze İlişkilerinin Dünü ve Bugünü”, **Cumhuriyet ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi**, (yayına hazırlayan), Bekir, O., Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1999, s. 95-101.

Atagök, Tomur, "Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar", **Müze Eğitimi Seminerleri (1) Akdeniz Bölgesi Müzeleri (10 – 11 Ekim 2002)**, (yayına hazırlayan), Bekir, O., Suna-Inan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 2003, s. 25-29.

Atasoy, Sümer, "Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Türk Müzeciliği" **Anons Plastik Sanatlar Dergisi**, 1994, 41-42, s. 38-39.

Atasoy Sümer, "Yeni Müzecilik Anlayışı: Eğiten-Bilgi Veren Müze", **Kuruluşunun 150'nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu 3 Bildirileri (24-26 Eylül 1996 – İstanbul)**", Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1997, s.97.

Atasoy, Sümer., 1999, **Müzecilikten Yansımalar**, Anka Yayınları, İstanbul.

Atasoy, Sümer, "18-24 Mayıs Müzecilik Haftası ve Türk Müzeciliği, Müzecilerin Görevi Halkı Eğitmektir", **Bilim ve Ütopya**, 2005, Mayıs, S. 131 s.77-79.

Atasoy, Nazan, 1996, **Müze Eğitimi ve Yazılı Gereçlerin İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü Üzerinde Örneklenmesi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Binks, G., ve Uzzell, D., "Monitoring and Evaluation: The Techniques", In Hopper-Greenhill, E(ed)., **The Educational Role Of the Museums**, London: Routledge, 1999, s. 298 – 301.

Blackwell, Ian, 2000, "The Keys to Sustainable Audience Development", **Museum Marketing Tips**, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, web: www.museummarketingtips.com/articles/aud_dev.html

Chadwick, A. F., 1980, **The Role of the Museum and Art Gallery in Community Education**, The Department of Adult Education, University of Nottingham, Barnes: Nottingham.

Çakmak, C., 2002, **Günümüz Türkiye'sinde Örgün Sanat Eğitiminde Müzelerin Yeri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Demir, C., 2001, **Müzelerde Çağdaş Pazarlama**, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayını, İstanbul.

Durbin, G., 1999, "Improving Worksheets", (In), Hopper-Greenhill, E.,(ed)., **The Educational Role Of the Museums**, London: Routledge, s. 92-98.

Falk, J., ve Dierking L.D., 1998, "Free-choice learning: an alternative term to informal learning?", (In) Informal Learning Environments Research Newsletter, vol 2, no 1, 2, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, <http://www.umsl.edu/~sigiler/ILER-Newsletter-0798.pdf>

Ferguson, Cindy, 2002 "Visitor Research: Where Do I Start?," indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, <http://home.vicnet.net.au/~museaust/insite/markq&a.html>

Fry, H., "Worksheets as Museum Learning Devices", **Museum Journal**, 1986, 86, 4 s.219-225.

Harrison, Molly., 1963, "Eğitim ve Müzeler", **Müzelerin Teşkilatlanması Pratik Öğütler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Hein, George E., 1991, "Constructivist Learning Theory", **The Museum and the Needs of People, CECA (International Committee of Museum Educators) Conference, Jerusalem Israel, 15-22 October 1991.** indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, <http://www.exploratorium.edu/IFI/resources/constructivistlearning.html>

Hein, G. E., 1998, **Learning in the Museum**, London, Routledge.

Hooper-Greenhill, E., 1991, **Writing a Museum Education Policy**, University of Leicester Department of Museum Studies.

Hooper-Greenhill, E., 1996, **Museum and Their Visitors**, London: Routledge.

Hooper-Greenhill, E., 1997, "Toward Plural Perspectives", **Cultural Diversity Developing Museum Audiences in Britain**, (Ed.), Hooper-Greenhill, Eilean, Leicester University Press, London, s.1-11.

Hopper-Greenhill, E., 1999a, "Education, Communication and Interpretation: Towards a Critical Pedagogy in Museums", (Ed.), Hopper-Greenhill, E., **The Educational Role Of the Museums**, London: Routledge, s. 3 – 27.

Hopper-Greenhill, E., 1999b, **Müze ve Galeri Eğitimi**, (Yayına Hazırlayan), Bekir O., Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, No:4.

Hooper-Greenhill, E., ve Moussouri T., 2002, "**Researching Learning in Museum and Galleries 1990 – 1999: A Bibliographic Review**", RCMG, Leicester, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, <http://www.le.ac.uk/museumstudies/rcmg/researchinglearning.pdf>

Housen, Abigail, 1987, "Three Methods for Understanding Museum Audiences", **Museum Studies Journal, Spring-Summer**, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, www.vue.org/download/three_mthds_understand_mus.pdf

http://sector.amol.org.au/publications_archive/museum_management/museum_methods/audience_research, An Introduction to Audience Research, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

<http://www.state.il.us/sucss/documents/ClassSpecs/SPEC4629.pdf>, Museum Education Series, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

<http://www.swmlac.org.uk/mli/pdf/polk.PDF>, Policies and Action Plans, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

<http://www.swmuseums.httpmedia.co.uk/development>, Developing New Audiences, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

<http://www.tarihvakfi.org.tr/yereltarih/sergikilavuzu.html>, sergilerin türleri, indirilme tarihi, 01, Ağustos, 2005.

http://www.tarihvakfi.org.tr/yereltarih/sergikilavuzu/hedef_kitle.html, hedef kitle, indirilme tarihi, 01, Ağustos, 2005.

http://www.tepapa.govt.nz/our_resources/National_Services/Newslink/resourceguides/Visitors%20Survey.pdf, Visitors Surveys, Resource Guides Rauemi Introduction to Visitors Surveys, Te Papa National Services, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

http://www.vam.ac.uk/vastatic/acrobat_pdf/research/evaluation_strategy.pdf, Evaluation and Visitor Research Strategy, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005,

<http://www.amonline.net.au>, A Brief Introduction to Audience Research For Small Museums, Australian Museum Audience Research Centre, Indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

http://www.icom.museum/hist_def_eng.html, Development of the museum definition according to ICOM statutes (1946 – 2001), indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005.

http://www.mla.gov.uk/documents/mori_visitors_v2.doc, Museums, Libraries and Archives Council, **Visitors to Museums and Galleries 2004**, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005

Iguchi , J.H., **Museum Education: Part 2 – Role of Museum Education**, 2005, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, http://www.glocom.org/special_topics/colloquium/20050221_iguchi_museum_2/

Ildız, Erkan, “Müzeler Artık Eğitecek” , **Popüler Tarih**, Haziran 2005, 58, s. 20-23.

Karasar, N., 1994, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 5. baskı, 3. A. Araştırma, Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti., Ankara.

Kelly, Lynda, 2002, “What is Learning? And Why Do Museums Need to Do Something About It?”, Seminar, Australian Museum/University of Technology Sydney, indirilme tarihi, Temmuz 17, 2005, www.amonline.net.au/amarc/pdf/research/lyndak.pdf

Kinsey, Billy, 2002, “Visitor Surveys: Getting to Know Your Audience”, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, <http://www.vcu.edu/cppweb/urban/>.

Kirchberg, Volker., “Museum Visitors and Non-Visitors in Germany: A Representative Survey”, **Poetics**, 1996, 24, s. 239-258.

Küçükahmet, L., 1995, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, 7. baskı, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.

Leones, Julie, 1998, "A Guide to Designing and Conducting Visitor Survey", **Arizona Cooperative Extension**, College of Agriculture The University of Arizona, Tuscon, Arizona, indirilme tarihi, Temmuz 8, 2005, <http://ag.arizona.edu/pubs/marketing/az1056/>

Madran, B. ve Önal, Ş., "Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çok Paylaşımlı Vitrinleri: Müzeler ve Sunumları", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 170-186.

Madran, B., 1999, "Müze Türleri", Tomur Atagök (ed.) **Müzeciliği Yeniden Düşünmek**, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul, indirilme tarihi, Temmuz, 8, 2005, <http://www.tarihvakfi.org.tr/yereltarih/sergikilavuzu/tarihce.html>

Merriman, Nick, 1989, " Museum Visiting as a Cultural Phenomenon", **The New Museology**, (Ed.), Peter Vergo, Reaktion Books, London, 149-171.

Moffat, Hazel, 1992, **Introduction, Working in Museum and Gallery Education 10 Career Experiences**, Leicester University Press.

Moore, Donald, "Thirty Years of Museum Education: Some Reflections", **The International Journal of Museum Management and Curatorship**, 1982, 1, s. 213-230.

Nevruz-Topallı, K. Özlem, 2001, **İlk ve Orta Dereceli Okullarda Güzel Sanatlar Eğitimi Kapsamında Müze Eğitiminin Rolü Ve Önemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Oktay, A., 2001, **21. Yüzyılda Yeni Eğilimler ve Eğitim, 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**, Sedar Yayıncılık, İstanbul.

Onur, Bekir, 2003, "Müze Eğitimi: Temel İlkeler ve Politikalar", **Müze Eğitimi Seminerleri (1) Akdeniz Bölgesi Müzeleri (10 – 11 Ekim 2002)**, (yayına hazırlayan), Onur, B., Suna-Inan Kıracı Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Öncü, Bora, "Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi 2 Yaşında", **Anıtkabir Dergisi**, 2004, 18, s. 33-40.

Özkasım Hale, "Devlet Müzeciliğinin Parasal Sorunları", **Kuruluşunun 150'nci yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu 3 Bildirileri (24-26 Eylül 1996 – İstanbul)**", Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1997, s.77.

Öztürk, F., "Türk Eğitim Düşüncesi Tarihinde "Müze" Kavramının Düşünsel Temelleri Satı Bey Ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu Örneği", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 187-200.

Paykoç, F. ve Baykal, S., "Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma", **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 102-112.

Paykoç, Fersun, 2003, "Türkiye'de Müze Eğitimi Uygulamaları: Tarihçe ve Örnekler", **Müze Eğitimi Seminerleri (1) Akdeniz Bölgesi Müzeleri (10 – 11 Ekim 2002)**, (yayına hazırlayan), Onur, B., Suna-İnan Kırış Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Reussner, Eva. M., " Strategic Management for Visitor- Oriented Museums", **The International Journal of Cultural Policy**, 2003, , 9 (1), s, 95-108.

Shabbar, N., "Çocuklar için Müze Eğitimi", (İçinde) **Kent, Toplum, Müze Deneyimler – Katkıları**, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s. 68-73.

Sternberg, S., "The Art of Participation", Berry, N. ve Mayer, S.(Ed), (In), **Museum Education History, Theory, and Practice**, Reston, Virginia, 1989, s. 154-171.

Şimşek, H., 1997, **21. Yüzyılın Eşiğinde, Paradigmalar Savaşı Kaostaki Türkiye**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Ünal, Ş., 1999, **Müze Kavramının Tarihsel Süreç İçerisinde Gelişimi**, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Varol, Fatih., 2001, **İlköğretim Okulları İkinci Kademe Programı Resim-İş Dersinde Müze Eğitiminin Yeri ve Önemi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Woodhead, Peter ve Stansfield, Geoffrey, 1989, **Keyguide to Information Sources in Museum Studies**, Mansell Publishing Limited, London.

Yılmaz, Arzu, 1997, **Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi Örneğinde İrdelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzecilik Anabilim Dalı, İstanbul.

Yücel, E., 1999, **Türkiye’de Müzecilik**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Zeller, T., 1989, “The Historical and Philosophical Foundations of Art Museum Education in America”, Berry, N. ve Mayer, S.(Ed), (In), **Museum Education History, Theory, and Practice**, Reston, Virginia.

Ek 1.

**ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ ZİYARETÇİ PROFİLİ
BELİRLEME ANKET FORMU**

Bu anket Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalında yürütülen bir yüksek lisans çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Anket sonucunda elde edilen verilerin tamamı bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Anketi cevapladığınız için teşekkür ederiz.

Tarih:...../...../.....

1. GEÇTİĞİMİZ 12 AYDA ZİYARET ETTİĞİNİZ YERLER YA DA KATILDIĞINIZ ETKİNLİKLER NELERDİR?

Sinema.....

Tiyatro.....

Opera.....

Bale.....

Modern dans.....

Konser.....

Diğer(belirtiniz).....

Müze.....

Sanat Galerisi.....

Spor faaliyetleri.....

Hayvanat Bahçesi.....

Festival/şenlik.....

2. ŞİMDİYE KADAR (BUGÜN DE DAHİL) KAÇ KEZ MÜZE ZİYARETİNDE BULUNDUNUZ?

1 kez.....

2-5 kez.....

6-10 kez.....

10'dan fazla.....

3. ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİNİ DAHA ÖNCE ZİYARET ETTİNİZ Mİ?

Evet.....

Hayır.....

4. (BUGÜN) MÜZEYE KİMİNLE GELDİNİZ?

Yalnız.....

Ailemle.....

Arkadaşlarımla.....

5. (BUGÜN) BU MÜZEDE NE KADAR ZAMAN GEÇİRDİNİZ?

Yarım saatten az.....

Yarım saat ile bir saat arası.....

Bir saatten fazla.....

6. BU MÜZEDEN NASIL HABERDAR OLDUNUZ?

Broşür, rehber, kitap, turizm bürosu, vb.....

Gazete, radyo, tv, dergi.....

Internet.....

Müzenin bana tavsiye edilmesi.....

Tesadüfen.....

Müzeyle ait yol işaretlerinden.....

Okul.....

Diğer (Belirtiniz).....

7. BU MÜZEYİ ZİYARETİNİZİN SEBEBİ NEDİR?

Mesleğimle ilgili olduğu için.....

Müze gezmekten zevk aldığım için.....

Mecbur olduğum için.....

Misafirlerimi başka kişileri gezdirmek için.....

Tesadüfen geldim.....

Müzenin bana tavsiye edilmesi.....

Boş zamanımı değerlendirmek için.....

Müze girişinin ücretsiz olması.....

Diğer (belirtiniz).....

8. GELECEKTE BU MÜZEYİ TEKRAR ZİYARET ETMEYİ DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

Kesinlikle evet.....

Evet.....

Emin değilim.....

Hayır.....

9. MÜZEDE EN BEĞENDİĞİNİZ BÖLÜM VE ESER NE?

Tamamı.....

Atatürk'ün özel eşyaları.....

Panoramalar/Yağlı boya tablolar.....

Tonoz müzeler/ Milli Mücadele ve devrimler.....

10. Müzenin aşağıdaki özelliklerinin her birini çok iyi, iyi, orta, kötü ya da çok kötü şıklarından birini seçerek değerlendiriniz. Eğer bu özellikleri değerlendiremiyorsanız, (fikrim yok) şikkını işaretleyiniz.

Özellikler	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok kötü	Fikrim yok
Park yeri						
Çalışma saatleri						
Yön gösterme						
Aydınlatma						
Genel koleksiyon						
Temizlik ve bakım						
Çalışanların ilgisi						
Dinlenme/yeme içme						
Müze satış yeri						
Video/slayt gösterileri						
Müzenin internet sayfası						
Etiketler/açıklamalar						
Diğer/belirtiniz						

11. YAŞINIZ

18 yaş altı.....
18-24 yaş.....
25-34 yaş.....
35-44 yaş.....
45-54 yaş.....
55-64 yaş.....
64 yaş üzeri.....

12. CİNSİYETİNİZ

Kadın.....
Erkek.....

13. NEREDE YAŞIYORSUNUZ?

Ülke.....
Şehir.....

14.EĞİTİM DÜZEYİNİZ?

İlköğretim.....
Lise.....
Üniversite.....
Yüksek lisans...
Doktora.....

15. MESLEĞİNİZ?

Ev kadını.....
Kamu sektörü çalışanı....
Özel sektör çalışanı.....
İş yeri sahibi.....
Öğrenci.....
Emekli.....
İşsiz.....
Diğer.....